

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

2 - 8 iunie 1999
(Anul XXXII)

22

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Petre PANDREA - INEDIT

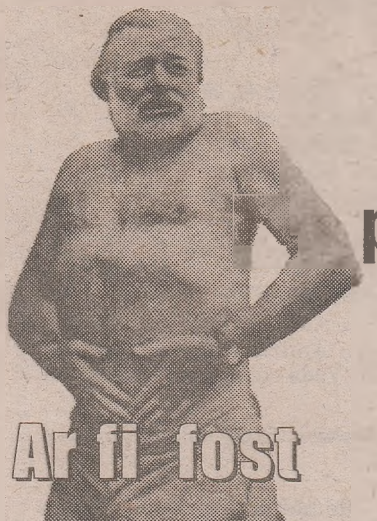
JURNALUL
MANDARINULUI
VALAH

(pag. 12-13)

Nadine GORDIMER:

Nimeni alături
de mine

- fragment din ultimul roman al
laureatei Premiului Nobel -
(pag. 20-21)

Ar fi fost
Hemingway
de acord?

(pag. 23)

„Președintele
nostru,
premierul vostru“?!

(pag. 2)

Omul
propune,
Domnul
dispune

(pag. 7)

„O să vii la înmormântarea mea?“

(pag. 11)

Adevăr și oportunitate

CEL MAI RECENT număr al *Jurnalului literar* (7-10 din aprilie-mai 1999) reia „cazul Caraion” pe mai multe pagini și sub multe semnături, fiindu-i într-un fel consacrat, după cum arată și fotografia din deschidere. Între altele, în câteva articole și interviuri, redactorul și unii colaboratori ai *Jurnalului* se referă și la *Dosarul Caraion* publicat de noi în *România literară* (nr. 13-14 din aprilie 1999). Vreau să spun din capul locului că primim cu interes și recunoștință orice document ori interpretare care ar conduce la o mai bună cunoaștere a lucrurilor, la eliminarea unor neînțelegeri și confuzii. Am citit așadar cu atenție tot ce conține *Jurnalul* despre „cazul” Caraion. Și e bine să precizez de pe acum că singurul element care ne ridică un semn de întrebare, cu privire la informațiile publicate de noi, este oferit de d-na Mariana Sipoș: e posibil ca scrisoarea pe care ne-a comunicat-o dl Pelin să nu fie adresată d-lui Virgil Ierunca, așa cum a crezut autorul întregului material scos din arhivele fostei Securități, ci lui Virgil Vasiliu, cunoscut al lui Caraion de la începutul anilor '50, deținut politic și exilat parizian. E posibil, nu însă absolut cert. Și, oricum ar fi, schimbarea destinatarului nu înseamnă că dispăre cu totul ingratitudea, pe care eu am constatat-o în prezentarea textelor, a lui Caraion față de dl Ierunca. Există, din nefericire, alte probe. Iar scrisoarea de ruptură adresată de dl Ierunca lui Caraion, reproducă de noi, vine ca o consecință a destule gesturi și cuvinte ale acestuia din urmă care dovedesc că a „uitat” cât sprijin moral și material îi oferise prietenul său din Franța și că l-a împroșcat cu toate noroaiile de care pamfletul din el era plin pînă la buză.

De autenticitatea documentelor comunicate nouă de dl Pelin nu se îndoiește decât d-na Sipoș. „Acestea nu sînt dovezi”, scrie d-sa. Dl Florescu (sub pseudonimul Aristarc) socotește și d-sa că ar fi fost necesară reproducerea în facsimil a unei variante olografe spre a risipi dubiile. Dacă manuscrisul exista, l-am fi alăturat. Dar arhivele au păstrat doar dactilograma. Dar nu e vreun dubiu că textul ei aparține lui Caraion. Este exclus și faptul că a fost redactat de un securist anchetator. E destul a-l compara cu declarațiile, reproduse în *Jurnal*, de la proces, unde mîna „grefierului” este evidentă. Cît privește folosirea acestor pagini ca troc cu Securitatea, la plecarea din țară, eu însumi mi-am exprimat îndoiala: mai exact, am spus că nu văd cum s-ar putea vreodată dovedi acest lucru și că e mai bine să descărcăm conștiința poetului de o atare acuzatie. Am revenit, în fond, asupra unei aprecieri pe care o făcusem pe marginea cărții d-nei Jela, cînd i poteza d-sale mi se părea acceptabilă. Este cinstit așa. Nu pretind că judecățile mele ar fi infailibile. Deosebirea dintre mine și unul din colaboratorii numărului din *Jurnal*, al cărui nume m-am jurat a nu-l mai așterne pe hîrtie, constă în aceea că eu admit a greși și retractez în vreme ce colaboratorul cu pricina se socotește pururea infailibil.

Problema importantă, care se desprinde din paginile *Jurnalului*, este însă alta: nu afit a adevărului despre Caraion, ci a oportunității publicării lui. Și dl Florescu, și d-na Sipoș deplasează discuția dintr-un plan în altul. De aici și pînă la a ne învinui de „frenzie a demolării” e un pas mic pe care d-na Sipoș îl face fără grație. Iar pe dl Florescu nu afit „cazul” Caraion îl frămîntă, cît „cazul” Pelin, care „ne face să ne punem problema asupra necesității accesului la dosarele de securitate”. O gazetă care publică de ani buni aproape numai documente și dosare, e de mirare această rezervă. Și oare să nu aibă dl Florescu „informatori” mai prejos de bănuială? Și: „Convingerea noastră rămîne aceea că dosarul din *România literară* nu vizează posteritatea omului și nici poziția morală a poetului Ion Caraion”.

Aș dori din inimă să aibă dreptate dl Florescu și anume că documentele cu pricina nu sînt de natură a crea o imagine morală urîtă lui Caraion. Că noi n-am vizat asta, mi se pare firesc și m-aș bucura de recunoașterea de către dl Florescu a faptului, dacă exprimarea d-sale n-ar fi suspectă de folosirea improprie a verbului în cauză, care implică intenția. Din păcate, fie că vrem, fie că nu vrem, documentele pătază posteritatea poetului, și așa departe de a fi impecabilă. Tocmai despre morală e vorba. Talentul lui Caraion nu l-a pus nimeni la îndoială. Și, în orice caz, adevărul se cuvine spus. *Sine ira et studio*. Cît privește problema oportunității spunerii lui, ea nu intră în discuție. O repet a nu știu cîta oară. Aici e toată diferența dintre atitudinile subînțelese ale *României literare* și, respectiv, *Jurnalului literar*: noi nu ne-am pus niciodată întrebarea dacă e ori nu oportun să rostești adevărul.

CONTRAFORT

de *Mircea Mihăieș*

"Președintele nostru, premierul vostru"?!

TOT mai des, societatea românească îmi sugerează imaginea unui bolnav aflat pe patul de reanimare. Dar e un bolnav cu totul și cu totul neobișnuit: el a fost adus în această situație disperată tocmai de medicii care ar fi trebuit să-l îngrijească! Între un spasm și altul, între o convulsie și alta, marele bolnav deschide ochii - doar pentru a-i închide imediat, îngrozit: pentru că, îmbrăcați în alb, zâmbind sardonice, doctorii au în loc de stetoscop un clește de tortură, în loc de compresă cămașa de forță, iar în loc de termometru electrodul unui scaun electric.

Zece ani de istorie liberă ne-au demonstrat că răul României provine din interior, și nu din exterior. Sigur că e mult mai ușor să dai vina pe străinătate și în același timp să asmuți la războaie civile (cum s-a întâmplat la Târgu-Mureș, cum au făcut de cinci-șase ori, la București, minierii, cum procedează românii când dau foc satelor de țigani). Din păcate, toate acestea se contabilizează. Nu e obligatoriu ca străinătatea să aibă o memorie la fel de scurtă - și chiar dacă ar avea, există destui binevoitori dispuși să le-o reîmprospăteze!

Reprezentanții Convenției Democratice au căzut, și din acest punct de vedere, în propria capcană. Ajunși la disperare, felcerii care au maltratată iresponsabil - nefăcând nimic! - trupul muribund al țării, încearcă acum să dea vina pe medicii de dinainte, care inoculaseră injecția letală. Au perfectă dreptate, adevărul se află, riguros, de partea lor: așa e, societatea românească a fost omorâtă de regimul Iliescu. Seta de putere a învingătorilor de la 3 noiembrie 1996 a fost însă mai mare decât spiritul de conservare. Orbiți de luminile balului, "democrații" n-au avut minima curiozitate să afle ce se ascunde îndărătul vălului miresei. Dacă ar fi făcut-o, s-ar fi speriat de moarte și ar fi fugit încotro ar fi văzut cu ochii.

Într-adevăr, România lui noiembrie 1996 era o femeie cu chipul mutilat, cu picioarele retezate, cu părul ars de părjorul nimitor al lăcomiei neo-comuniștilor, cu plămânii fisurați și cu inima zbătându-se dramatic pe pieptul sfărțecat. Un singur lucru funcționa normal în acest stărv: uluitoare capacitate de auto-iluzionare, bovarismul frenetic și plăcerea morbidă de a vedea în minciună opusul său. Îmbătați de gândul că se mută într-un palat, jalnicii învingători nu și-au dat seama că duhoarea pestilențială a morții se instalase amenințător. Ei se credeau miri, pe când soarta le rezervase destinul de ciocli.

Mințile lucide au cerut, imediat după alegeri, noii puteri să nu preia de la regimul Iliescu gestiunea, fără un riguros control prealabil al moștenirii. Sigur că Petre Roman s-a opus cu ghearele și cu dinții, pentru că avea de ascuns ticaloșii legate de cei mai sângeroși ani din istoria ultimelor decenii. Însă opoziția lui putea fi ușor înfrântă dacă liderii Convenției Democratice ar fi fost altceva decât niște fripturiști de doi bani. Pentru ei, profitul imediat și satisfacerea orgoliului de veșnici lachei ajunși, în fine, pe tronul stăpânului au fost mai puternice decât instinctul de conservare.

Nu știu ce obraz mai are astăzi dl Diaconescu să se cabreze pe poziții autoritariste în C.D., după ce a redus acest vehicol al democrației la dimensiunile unei bărci de hârtie într-un lighean cu acid sulfuric. Doi ani în care țărâniștii nu și-au arătat decât impotența, pediștii nerușinarea, iar liberalii dezorientarea sunt mai mult decât suficienți pentru a determina măsuri radicale în interiorul coaliției. S-a mințit atât de mult, încât lumea nu mai discerne nici eventualele adevăruri. Invocarea în deșert a motivelor inițiale ale dezastrului nu mai interesează pe nimeni,

pentru că medicii aduși la căpătâiul muribundului se dovedesc la fel de neștiutori ca și nepoții doctorului Menghele care-i aplicaseră tratamentul letal inițial.

E limpede că dacă țărâniștii își vor păstra dreptul de conducere discreționară în C.D., șansele acestei coaliții de a juca un rol cât de cât important pe scena politică românească (pentru că de conducere nici nu mai poate fi vorba) sunt egale cu zero. Din nefericire, semnalele venite dinspre miezul dur al PNȚCD nu anunță nimic bun. Lupta pentru putere în interiorul partidului este atât de crâncenă, încât anchilozații lideri, crescuți precum buruienile în umbra lui Coposu, sunt incapabili să observe pericolul imens ce provine din afară. Explicațiile lor disperate, încercarea infantilă de a da vina pe "greaua moștenire" sunt întâmpinate cu zâmbete belferești de asasinii care și-au împlântat fără milă cuțitele în trupul țării.

Trebuie să fii de-o candoare incurabilă să-ți apleci acum urechile la strigătele disperate ale guvernărilor. Dar ce-a făcut, în intervalul mai mult decât prielnic al primului an de după preluarea puterii, dl Victor Ciorbea? Atunci ar fi trebuit reînceput totul, a doua zi după alegeri, când pedeseriștii se ascundeau îngroziți în găuri de șobolani. Alta ar fi fost soarta economiei românești dacă somnambulul Ciorbea ar fi avut timp și pentru altceva decât pentru suete amicale la sediul guvernului, dacă dl Constantinescu ar fi dedicat mai mult timp prozaismului vieții politice decât metafizicii călugărului Vasile, dacă justiția ar fi făcut altceva decât să ascundă dosarele marilor criminali economici și politici.

Acum e mult prea târziu. Crimei comise împotriva poporului român de către puterea iliesciană i se adaugă banditismul ambalat în tiplă neologică al stăpânilor de azi. Sigur că ruina Bancorex e cauzată de clientela iliesciană, după cum falimentul Albinei (și al altor bănci care vor cădea cât de curând) își are originea în același spațiu al crimei organizate politic. Însă nu-mi imaginez că niște oameni pregătiți vreme de câțiva ani pentru a prelua puterea nu erau conștienți de acest lucru la mintea cocoșului. Așa că nu are nici un rost să invoce acum un trecut pe care l-au protejat (din inconstiență, din prostie, din ticaloșie?), pentru că se acoperă de ridicol. Situația s-a complicat atât de mult, încât până și adevărul se ridică astăzi împotriva coaliției de la guvernare!

Știu că în înaltele cercuri ale președinției se coace acum un scenariu de avarie. El constă în distanțarea tot mai pronunțată a dlui Constantinescu de executiv și de Parlament, în încercarea de a-l salva, la viitoarele alegeri, măcar pe finul călugărului Vasile. Cu alte cuvinte, se merge pe scenariul polonez din 1989, cu termenii ușor modificați: "Președintele nostru, prim-ministrul vostru" (ca să folosesc titlul unui celebru articol al lui Adam Michnik). În ce mă privește, am mari dubii că dl Constantinescu ar fi "al nostru". Dl Constantinescu e al oricui, dar nu al reformei, nu al onestității, nu al onoarei. E suficient să ne aruncăm ochii pe lista de promisiuni sfârșitoare debitate în timpul campaniei electorale, pentru a le compara cu realitățile rahitice pe care le-a provocat, încurajat sau tolerat. Salvarea României trebuie căutată în altă parte. Într-un an și jumătate, cât au mai rămas până la alegeri, se mai poate construi o alternativă la alternativa catastrofală iliesciano-constantinesciană. Cu asta ar trebui început: cu inventarea unei locomotive capabilă să tragă după sine ceea ce a rămas bun din trupul intrat în putrefacție al speranțelor noastre de ieri.

POST-RESTANT

de *Constanța Buzea*

DACĂ doriți să vă recuperați manuscrisele, vi le ținem la dispoziție, corectate cu grijă. Greșelile de ortografie abundă și sunt grave, iar lipsa talentului, descurajându-ne în bunul obicei de a nădăjdui că în viitor lucrurile se vor schimba în bine (*Dumitru Savilla, Snagov*). ● Sunt aproape sigura că nu neapărat din entuziasm câțiva prieteni și alte câteva persoane dragi dvs. v-au îndemnat să vă trimiteți versurile la gazetă, ci din comoditate și din, la urma urmei, neputința de a da fără greș un verdict. Dacă luăm de bună mărturisirea că propriile poezii vă nedumeresc, iar muza, aveți o vagă bănuială că își cam bate joc de autor, să încercăm să punem puțină rânduială în lucruri. Zborește deocamdată numai un pastel modest și neterminat. *Deducere* (lui Ion Barbu) - o dovadă că ați înțeles total anapoda textul barbian. *Arheologie*, în maniera diferită față de primele, cu discurs poetic ceva mai fluent și cu imagini reușite. *Ultima verba* - o aiureală în care se asfixiază un vers, un singur vers, al cincilea, interesant. *Nocturnă* - o colecție de emanații grandilocvente, teribiliste care, probabil că v-au umflat un moment pieptul, de mândrie auctorială cu sunetul și ritmul lor, dar mai târziu va trebui să vi-l retrageți, descoperind din loc în loc, că prea mult elan, mai mult sau mai puțin justificat, ați avut punând pe hârtie, într-un amestec derutant de bine și de rău făcut, versuri ca acestea: "Spre cer, parcă nimica nu vrea să se înalțe./ Și dincolo de câmpuri de după o apă neagră./ Cu răcnitoriu muget și fala-i nebateagă./ Imi pare că se-aude cum trece unicomul!// Aștept, tăcut, iubita-mi să se ivească-n față-mi/ Aștept cu buze arse de rece-i neffintă/ S-apară-mbrășișată de neagra-albastă apă/ Înăfșurată-n blănuri de netrupească fiară.../ Aștept tăcut iubita-mi, dar parcă așteptarea/ Se desfașoară-n cercuri, ochind mereu vânărea/ Acelor puncte fixe, ce altui timp se-nchină...// Ce putredă-i lumina, ce-aproape plânge noaptea!/ Ce alb e unicomul, prea strămt în a sa piele/ Se poate să nu fie? Se poate să nu vină?/ Să scap din palmă punctul spre lumile rebele?// De dincolo de ape, se naște iar lumina/ Și taina săgetează. Răzunătoare, rea/ Te-aștept peste-un mileniu, când trece unicomul/ Să vii! Voi fi acolo! Să vii, de vei putea!" Să recunoaștem că ultimile cinci versuri sunt tot ce ați dat mai semnificativ și mai serios în grupajul analizat. Urmează *Ars poetica*, o idee interesantă care se pierde în vorbărie. *Pastel*, cu câteva versuri frumoase la vedere, *Anamneză* și *Psihanaliză* eșuate în declarații pedestre și chiar de prost gust. A se vedea vers 2 și vers 8, din prima, și versurile 1,2,10,11,12, din cea de a doua. (*Doru Căstăian, Galați*) ● Toată compasiunea pentru situația grea în care vă aflați, și în care scrierea de versuri este, cu siguranță, o mângâiere săracă și fără ecou. Transcriem mai jos, spre consolare, desigur, un pastel, rugându-vă să nu vă faceți inutil iluzii: "Mă tot uit la termometru/ Urcă, urcă, nu coboară./ E un semn ce ne arată/ Că afara este Vară./ Lumea pe drumuri aleargă/ În toate punctele cardinale./ Ca un mocnet ne atrage/ Când la munte, când la mare./ Cu o bere rece-n față/ Cautând blândă răcoare/ Melancolic, stă poetul/ Și privește. Unde oare?" (*Marius Toma Dobrescu, Mizil*) ● Între timp, Raluca, un copil excepțional din absolut toate punctele de vedere, cum cu căldură și fără greș o recomandă profesorul, a mai crescut, a mai scris. Îi salut hotărârea de a nu ceda tentației de a publica la 16-17 ani un volum sponsorizat de părinți. Chiar dacă acum scrie bine, peste un an, doi nu va mai fi aceeași, și va privi cu duioșie neliniștită creația ei de azi. Fie că va renunța la moto-uri și P.S.-uri, care atunci i se vor părea inutile, explicații copilăroase, fie că aceeași materie lirică se va coagula în alte forme, mare parte din textele de acum sunt miez curat, substanță nobilă, text aproape finit: "Cu muguri la încheieturi/ M-am dus de-acasă verde-ntins/ spre o vale a plângerii./ Mi-au înflorit muguri-n rod/ de brațe atârnând din trup/ într-un fel de prelingere./ Le-am dat duioș din trupul meu/ Perechi de aripi fără pasări nopți/ pentru jocul de-a ingerii./ S-a scurs zburarea lor în râni/ Căci aripile mi-au plesnit/ bând veninul din oasele-mi./ În valea plângerii m-am dus/ De-am vrut acasă verde-ntins/ Murind moartea de-a nu trăi". (*Întoarcerea acasă*) Această variantă este cea bună, după părerea mea, și de departe piesa cea mai rotundă și mai profund servită de cuvânt din tot grupajul de poeme adolescente. Ea nu trebuie grăbită, ci să fie lăsată să se limpezească încet spre forme ce vor sta în picioare și la maturitate. Încă un exemplu elocvent, concentrat, în care poeta de-acum arată ce va fi poezia ei în curând: "Apus sufocant/ Fân pe tăpșan/ fără miros/ de departe ce e/ Ploaie torențială/ fără curcubeu/ Femeie smulgându-și părul/ descultă și cărunță/ Miros de vișină putredă/ Noroi pe flori/ Femeie însărcinată zâmbind/ Cadavru de cal/ descompunându-se/ Acadele cu lapte praf/ Topor ruginit în iarbă/ O piatră scoasă/ din caldarâm/ Pantaloni cu dungă/ Om orb claxonat de o mașină/ Fumici la lucru -/ Tâind tot ce e neinteresant/ rămâne femeia descultă/ femeia însărcinată și orbul/ Dar întrebați furnicile/ sau pantalonii cu dungă/ ce părere au/ N-o să vă răspundă/ Prioritățile sunt evidente". (*Aspect*) Este și credința mea că recomandarea din primul rând a dascălului exprimă fără greș, cu bucurie și iubire un adevăr prețios. (*Raluca Soreanu, Brașov*) ● Fără nici o îndoială că și ceea ce faceți dvs. se poate numi poezie. Textul din care aș vrea să citez substanțial data viitoare începe așa: "eu o iubesc pe Adina iar Adina este îndrăgostită de un bărbat care n-o mai iubeste./ asta gândeam mergând pe Magheru sub un soare anemic/ și deodată am văzut-o pe Adina, în chiar clipa când, cred, mă văzuse și ea pe mine./ salut, am spus, salut, a spus Adina/ ce faci? am întrebat amândoi în același timp și mie mi-au dat lacrimile..." Deocamdată mă opresc aici, răspunsul acesta venind cu oarecare întârziere din motivele pe care nu o dată le-am pus pe vapor, pot banui că volumul cu poemul nescris și așadar pagini noi și chiar a fost dat la tipar. Oricum al fi starea lui actuală, ea nu poate fi decât foarte bună. (*Alina Georgescu, București*)

România literară

Editat de:

- Fundația "România literară", cu sprijinul Uniunii Scriitorilor, al Fundației pentru o Societate Deschisă România și al Ministerului Culturii

Director: Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Nina Pruteanu (corectură).

Colaboratori permanenți: Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Ecaterina Ionescu, Simona Galățchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Koln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Fioreșcu (secretar de redacție), Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Elena Raicu (contabil), Cornelii Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Ciupuliga (secretariat), Ionela Stanciu (asistent difuzare), Mihai Minculescu, Victor Ciupuliga (fotoreporter).

e-mail: romlit@romlit.ro

http://www.romlit.ro; bic.romlit.ro
http://www.sfos.ro/news/romlit
http://www.kappa.ro/news/romlit

Prin București

C U BONTUL creion prin București, în răstimpul îngăduit de nebunia, frumoasa nebunie a pregătirii vernisajului meu de la galeria "Orizont". Pentru că a desanda, oleacă, din molcomul Iași în tehuil București înseamnă, mai întâi, a vedea, a tot vedea și, dacă se poate, a nota.

Ajungînd, seara, cu un rapid (rapid! nu personal) din care s-a furat tot, numai roțile nu, ajungînd și lăsîndu-mi geanta în cămaruța de la Uniunea noastră (a artiștilor plastici), mă trezesc în Piața Palatului Regal, refăcută impecabil, arătînd ca-n ceasul ei dinții. Fascinantă însă acum, în baia ei de lumină de vecernie. Marile clădiri: Palatul, Biblioteca, Hiltonul, Ateneul, proaspăt renovate (după diversiunea pirotehnică din decembrie '89), te așază brusc într-o frumoasă Românie antebelică, edificiile luminate numind chiar pilonii acelei Românie. Pe care mulți (și buni) nu o cunosc, pe care puțini (și ticăloși) nu o recunosc, fiind, aceștia, beneficiarii ilegiti ai republicii sovietice, impusă după război. Românie care, prin acest oraș magnific, se și certifica de altfel. Ce reconfortante sint, continuă să fie deambulările, cu osebite seara, pe marile bulevarde, marcate de somptuoasele clădiri temeinic zidite, constringînd retina să le rețină. Ce încîntare toate aceste case, cu aerul lor înstărit, în care s-a plămădit, pînă la instaurarea comunismului, societatea liberală a tuturor posibilităților! Clipe reconfortante pe arterele neatînse, minune! de proiectanții plombelor hidoase, burdușite cu clientela regimului, pleava orașelor și cu țărani aduși în nesăbuită industrie socialistă.

În lumina soarelui, între două grindine răpăitoare, schimbarea gării la Palat (Palatul cui?). O urmăresc, nu fără amuzament, știind cum se dezvoltă cea de la palatul Buckingham. E o mică parodie balcanică, de-

parte de procesiunea veche, în care schimbarea gării avea motivație deplină. Acum, flăcări aștia, vreo cincisăse, într-un albastru foarte chimic, anevoie reținîndu-și risul, apar, nu prea cadentat, de după colțul clădirii și se îndreaptă, pe trotuar, către majestuoasa poartă. Nimeni nu-i observă. În urma lor, ca la țară, vin leneși doi ciini vagabonzi, probabil amicii flăcăilor în răstimpul dintre schimbări.

Dincolo, clădirea fostului CC, intactă după răpăiala regizată din decembrie '89, conservă cîteva urme de gloanțe, ricoșeuri scăpate regizorului care ne-a păcălit șapte ani. Ce spațiu plin de spaime și de interdicții era piața asta, cînd în clădire dictau impostorii! Acum, chiar pe trotuarul de sub ferestre, două babe crețe blestemă, pe o pancartă care le unește zbirciturile, guvernul, președinția etc. pentru... pentru ce? Știe, probabil, mai bine "opozitia" care, vorba lui Pleșu, adresată, într-o noapte, unui condeier perpetuu-justiciar, este endemic "tristă", spune, invariabil, nu. Un nu răsplat. Nostalgic-proletar.

Prind, în ultima secundă, la Palat, Retrospectiva Țuculescu. Dar nu în încăperile fostului muzeu național (în care, de altfel, s-au consumat momentele fierbinți ale tronului României), încăperi ciuruite în același decembrie telegenic, ci în fața, în incintele dinspre Piața. Ale căror ferestre, într-o seară lugubră - îmi amintesc - erau spăimos luminate: se desfășura acolo vizita nu știu cărui buzat african, congener întru dictatură de-al Ceaușeștilor. Deschid princiara ușă și mă aflu, subit, în lumea "ochioasă" a insolitelor pinze. Trecînd pe lângă santinela albastră, flăcăul-ștană-de-piatră, cu fața lui pîrînd a nu înțelege nimic. Ce istorie mereu tulburată, în locul acesta în care tronează acum sălbatic-genialul pictor!

SCRISORI PORTUGHEZE

de Mihai Zamfir

C ENTENARUL nașterii lui Vladimir Nabokov ne situează astăzi nu numai în proximitatea aniversării a marelui scriitor, ci mai ales în prezența iconoclastului furibund, născut să contrazică pînă la capăt, prin propriul său exemplu, «adevărurile» curente ale epocii în care a fost obligat să trăiască. Non-conformismul său adînc nu se reduce la capodopera *Lolita*, roman-emblemă a secolului XX; el privește însăși maniera de a concepe literatura, relația creatorului cu instrumentul său de lucru, cu limba naturală.

Cum ar trebui să înceapă un articol despre centenarul Nabokov? «În primăvara acestui an, se împlinește un secol de la nașterea lui Vladimir Nabokov, marele scriitor...»: cînd să scriem obligatoriul adjectiv «național», începe șovăiala, căci revendicarea capătă alura revendicării homerice. Cărei literaturi îi aparține Nabokov? Este un «scriitor rus», un «scriitor francez» sau un «scriitor englez»? A scris cu egală dezinvoltură în toate aceste limbi cărora ar trebui să le adăugăm și germana.

În virtutea unei habitudini ce datează de secole, credem că principala luptă a scriitorului ar fi lupta cu limba în care scrie: doar pe aceasta ar trebui el să o frămînte, să o supună, eventual să o violeze în vederea creării produsului original. Ne închipuim că raportul dintre scriitor și limbă ar fi același ca dintre sculptor și piatră ori dintre pictor și paleta de culori. «Vă înșelați cînd preluați toate aceste comodități de gîndire!», pare a răspunde, cu forța exemplului său, Nabokov. Scriitorul este legat de limbă, dar nu de o unică limbă, pentru că modelul ideal tradus de el în literatură nu-i doar lingvistic, ci mai profund, de o natură pe care n-o putem califica decît ca meta-fizică, în sens etimologic.

Și să nu credem că Nabokov a rămas insensibil la dimensiunea lingvistică a literaturii. Dovadă: imnul celest închinat limbii engleze prin *Lolita*, studiile

NABOKOV

hiperspecializate asupra limbajului poetic al lui Pușkin sau subtilitatea intraductibilă a romanelor gen *Contes moraux* din anii '30 și care n-ar fi avut sens decît scrise în franceză. Dar, pentru Nabokov, limba naturală rămîne doar ceea ce este - vehicul și instrument pentru atingerea unei realități esențiale, aflate dincolo de stralul verbal al existenței noastre. Și astfel, iată că cel mai curent «adevăr» al literaturii se relativizează brusc.

Ce să mai spunem despre adevărurile politice, etice, religioase, cu care contemporanii săi s-au iluzionat pînă la ameteală - comunismul, fascismul, pacifismul, umanismul, extremismul intelectual de toate nuanțele? Romancierul s-a născut în cel mai funest timp și loc imaginabile, în Rusia anului 1899. A cunoscut declinul somptuos al țarismului, a asistat la prăbușirea unui imperiu și a unei lumi, a trăit instaurarea bolșevismului, mizeria exilului, lumea cumplită a emigrației ruse, un alt război mondial, un alt exil, apoi America - în ce avea ea mai insuportabil. Cam mult pentru un singur om și o singură viață! Să ne mai mirăm că tuturor exaltărilor și certitudinilor acestui secol el le-a opus doar scepticismul absolut, nici măcar surizător, și că n-a mai crezut în nimic altceva decît în Artă?

A devenit universal prin suferință și, ca să spunem așa, pe propria-i piele; anunță în absolut omul secolului XXI. Înainte de a exista «globalizarea» de care se vorbește astăzi atîta, el a prefigurat-o prin propria sa paradigmă de scriitor. N-a avut nevoie să fie tradus, și-a transpus el-însuși originalitatea în patru dintre cele mai răspîndite limbi de pe glob.

Vladimir Nabokov, centenar? S-a scurs de la nașterea lui un secol? Este, pe cît de enorm, pe atît de neverosimil. Nabokov s-a născut ieri, pentru că modelul de scriitor pe care-l reprezintă este deja cel al secolului ce începe mîine.

Rondel

- rondelul ceasornicului -

"Încă un an, o zi, un ceas-
Și drumurile toate s-au retras
de sub picioare, de sub pas".
(L. Blaga - *De profundis*)

În fiecare om e un ceasornic
Ce-i drămuiește viața pas cu pas.
Ca un "Memento mori", ceas de ceas,
El ne-amintește că pierim statornic.

Se-aude-ncet, dar, cu sardonice glas,
Constant ne-arată Sortii că ni-i vornic.
În fiecare om-e un ceasornic
Ce-i drămuiește viața pas cu pas.

Tu ești clepsidra mea în care curg
Cu Timpul meu în Timpul tău sobornic.
În locul inimii, în pieptul meu, ești ornîc
Și ceasului meu îi ești Demiurg.

În fiecare om e un ceasornic.

C. Popescu-Cadem

8 mai 1999

La vernisajul meu, să recunosc, lume bună. Dar și... n-ai ce-i face: e în plin bulevard: intră cine vrea, rămîne cine poate. Cine poate rezista acestor desculți ai lumii, care-mi bîntuie pinzele - boare cenușie - începute acum cincisprezece ani. Din motive... necunoscute. Un singur regret: că, după speech-urile de început, nu-mi pot trata onorata asistență cu șampanie în pahare de șampanie, ci în cele de unică folosință. Dar cum și schimbarea gării de la Palat e ușor balcanică, tot așa și cu șampania vernisajului contemporan... Cînd reușesc să scap de cei doi gamîn-i ai străzii, drăguț-foc, vinători de autografe, mă ia în primire un personaj care mă trimite înapoi cu ani. Ține cu dinadinsul să-mi dea autograf pe ultima lui carte de versuri. Îmi întinde cartea și, politico, o iau, neputînd ocoli o repede ochire a ultimei coperte, cu efigia autorului (ceva între ancestralul muscal cu mandibulă proeminentă și omul cu șapca gărziilor roșii). Parcurg fulgerător curriculum-ul, să aflu ceva ce știam. Nimic. Nici un cuvînt despre cel care, ani și ani, sub zîmbetul flasc-onctuos, stătea pîit cenzorul mai perspicace decît Popescu-Dumnezeu. În schimb, poetul - se arată în curriculum - fost și demnitar, de ce nu? pe la ambasadele ceașsite din străinătate, e acum nașul unei fundații, vai, religioase, e îngerașul care adăpostește în sediul propriei fundații - locuință în același timp - o grea colecție de artă. Adunată cu japca, se-nțelege. Asta o fi, oare, societatea de mijloc a unei Românie care vrea să-și revină, să se salveze?

În turbionul vernisajului, se-apropie de mine jovial-fabulosul nonagenar Barbu Brezianu, care, cu ani în urmă, recomandat, atunci, de Petru Comarnescu, îmi trimitea, la "Cronica", încîntătoare texte despre Brîncuși. Care, tot cu ani în urmă, la Cumpătul, îmi oferea una din acele companii, ce, pentru mine, însemna România prosperă și demnă. Se apropie și, luîndu-mă interbelic la braț, îmi spune: îți mai aduci aminte de Ilinca (în anturajul nostru - n.n.), ei bine, e din ce în ce mai brunetă...

Aflat, încă la Iași, în perfectarea vernisajului, sint sunat de la Uniune că ziua deja stabilită nu e fericită: în aceeași zi, la aceeași oră, la Parlament, se deschide o expoziție în onoarea Papei. Perfect, zic doamnei de la Uniune, amîn cu o zi. Da, zice doamna, dar a doua zi, tot la 17, e fixată deja, la "Simeza", expoziția de pictură... a actorului Sileanu... toată floarea cea vestită a cetății lui Bucur buluc la Sileanu. Perfect, decid, o deschid pe a mea la ora 18. Zis și făcut. Vă dați seama între ce nicovală și ciocan s-a aflat propriu-mi vernisaj!

Ies din galerie pe trotuar. Tot Bucureștiul îl așteaptă pe Sfîntul Părinte să treacă dinspre aeroport. Iată-l. În mașina lui bizară, de cosmonaut pe scoarța Lunii, omul, simbol cald-impasibil al creștinătății, față ușor congestionată, mai degrabă congestia vîrstei decît a emoției: asist la o minune, pînă ieri nesperată. Tot minune, stranie minune, prezența, pe același scaun mobil, a Patriarhului ortodoxiei noastre. Frenezia mulțimii, cu stegulețe ale Vaticanului. Miraculoasa și calma frenezia a unei nații atît de permisiv-înțeleaptă.

Mă pot întoarce fericit la Iași.

Să-mi ascut, iar și iar, creionul.

Val Gheorghiu

UN EXEGET AL FANTASMELOR

Parcul cu patru dimensiuni

ÎN 1997, publicând *Panic syndrom* la Editura Univers, Dumitru Radu Popa și-a recucerit publicul din România, care îl uitase, după stabilirea scriitorului la New York. Noua sa carte, apărută la Editura Cartea Românească, îi face în și mai mare măsură dependenți pe cititori de farmecul scrisului său. Deși... nu mai este vorba de exact același farmec. În volumul anterior, și în special în prima nuvelă din cuprinsul lui, elementul de atracție îl constituie recitalul de ironie al naratorului pe tema snobismului intelectualului new-yorkez, care nu face un pas fără să consulte un psihiatru. Este o ironie-spectacol de foarte bună calitate, bazată pe paradoxuri și exerciții de reducere la absurd la fel de captivante ca un număr de jonglerie. În romanul *Traversând Washington Square*, ironia se transformă dintr-un spectacol într-o irizație discretă a fiecărei fraze. Autorul povestește la persoana întâi două aventuri erotice trăite la vârsta deplinei maturități (*middle-age crisis!*), iar istorisirea sa, esențial patetică, produce un siaj de amintiri culturale și experiențe onirice care relativizează elegant, ca în proza lui Huxley, trăirea propriu-zisă.

Personajul-narator este un român stabilit la New York, Vlad, prizonier al unei existențe zilnice previzibile. Dimineata, după ce se desparte de soția lui, Sofia, el se duce fără excepție la Universitate, unde își câștigă existența ca profesor. Pe acest traseu, singurul spațiu care îi oferă șansa unei evadări este Washington Square, un mic parc din New York, cu arbori bătrâni și vervețe.

Parcul - după cum amintește Dumitru Radu Popa însuși, spre sfârșitul cărții, într-una din numeroasele și seducătoare sale digresiuni - l-a mai inspirat și pe Henry James, care i-a dedicat un roman, intitulat chiar *Washington Square*. Același spațiu a devenit notoriu, intrând în efemera mitologie a cineaștilor americani, datorită și filmului *Desculț în parc*, cu Robert Redford și Jane Fonda.

Românul în care scriitorul se proiectează probabil pe sine și căruia îi transferă, în orice caz, o mare parte din obsesiile și reveriile sale știe să se bucure de ieftina ocazie pe care i-o oferă destinul. Un american ar fi avut nevoie de o junglă, de un helicopter și de o pușcă de vânatoare cu laser ca să fugă de viața anostă de fiecare zi. Personajul lui Dumitru Radu Popa se mulțumește cu un parc public, aflat la dispoziția oricui.

Intrând în parc, Vlad privește astfel ambianța încât o reinventează. Eliberat de obligațiile sociale, el vede și ceea ce n-ar vedea în mod obișnuit. În modul acesta își creează un parc propriu, un parc cu patru dimensiuni, inaccesibil altora.

În pat cu Linda și Freud

PRIMUL dintre cele două "romane de dragoste" incluse în romanul *Traversând Washington Square* are titlul *Gluga suedează* și o aduce în prim-plan, ca parteneră a personajului-narator, pe Linda Magnusson, o americană de origine suedează, care, în pat, obișnuiește să se instaleze deasupra bărbatului, ca pe un aparat pentru gimnastică aerobică, și să-l îmbrace în părul ei blond. Autorul numește "gluga suedează" această situație și în continuare recurge la enigmatica sintagmă ori de câte ori trebuie să numească actul sexual. Este modul său de a fi pudic, dar și de a sugera o comedie a pudorii, generată de impudoența de fond a femeii, care înțelege dragostea ca pe un sport.

Erijându-se într-un arheolog al celor mai îndepărtate amintiri ale Lindei, Vlad descoperă un vis al ei din anii pubertății, și anume visul care i-a anunțat primul ciclu menstrual fără ca destinatarul mesajului oniric să înțeleagă ce anume i se comunică. Ea a fost doar traumatizată de "coșmarul" din acea noapte și a încercat să-l uite, nereușind, bineînțeles, decât să-l îngroape în subconștient.

Visul respectiv este o remarcabilă creație literară a lui Dumitru Radu Popa, care, dacă ar fi trăit pe vremea lui Freud, ar fi devenit fără îndoială interlocutorul privilegiat al întemeietorului psihanalizei. Fetița "aude" întâi zgomote suspecte în casă. Apoi...

"În clipa următoare crezu că o să leșine, se sprijini de perete și își lăsă doar trupul să alunece în jos, până șezu pe covor. Din spatele canapelei, de sub masă și din coridorul întunecos ce ducea spre bucătărie apărură vreo douăzeci de mogâldețe, niște copii bătrânicioși ai fi spus, unii cu trăsături mongoloide, alții cu gura strâmbă și ticuri nervoase oribile. Nu păreau agresivi, dar numai spectacolul lor sinistru o făcu, de data asta, să își piardă

cunoștința cu adevărat.

Când se trezi din acel scurt leșin nu putu să distingă decât figura unui băiat de vreo doisprezece ani, cu sprâncene extrem de groase și împreunate deasupra unui nas de om matur - o discrepanță ce o făcu să se gândească imediat că ar fi fost poate mai bine să rămână leșinată cel puțin pentru o vreme, până când toată această șaradă amețitoare avea să capete un sens. Dar era imposibil, căci băiețelul, îmbrăcat într-un foarte cuviincios costum de marinar, îi apăsa pe frunte o pungă plină cu cuburi de gheață. Mai simți apoi o pișcătură în sânul stâng și, deschizând ochii observă cu indignare că unul din acei mongoloizi o sugea cu frenezie, deși micul marinar încerca să-l îndepărteze trăgându-i cu nemiluita pumni în cap."

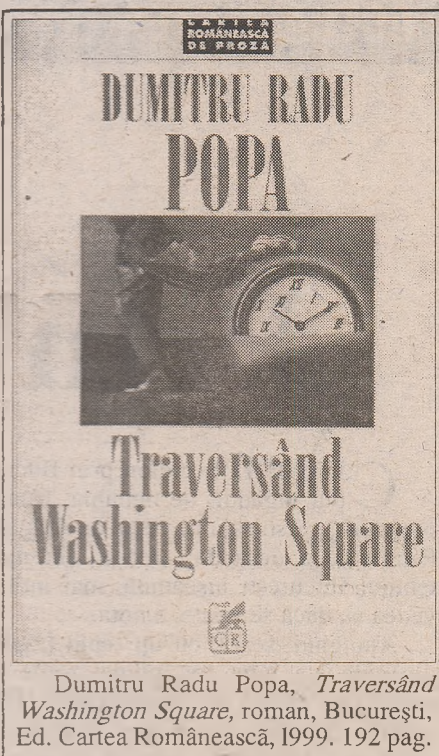
Visul se complică prin faptul că "băiețelul", cu un nume care sugerează moartea, Tödlein, își provoacă o hemoragie de lungă durată, scobindu-se în nas. El ajunge să se scalde pur și simplu în sânge, prefigurând grotesc sanguina condiție de femeie a Lindei.

Oroarea angelice fetițe de infernul biologic ascuns în ea însăși, coincidența metafizică între dragoste și moarte, senzația de ființă asediată pe care o are o femeie disputată de masculii și multe alte sensuri pot fi descifrate în tulburătorul vis imaginat de Dumitru Radu Popa.

De altfel, tot ce se întâmplă în *Gluga suedează* semnifică intens. Faptele și situațiile compun o imensă parabolă, supraîncărcată, barocă, asemănătoare cu frontispiciul sculptat în lemn al unui templu budhist.

Scrisorile americane

LABIRINTUL oniric este înlocuit în al doilea "roman", *Accident*, cu un labirint livresc. Trecând prin același parc, care îi permite din când în când să dispară din existența "mecanomorfă" de fiecare zi, ca într-o fantă a fluxului temporal,

personajul-narator observă că o femeie ascunde o scrisoare în scorbura unui copac. Bineînțeles, se îndrăgostește instantaneu de necunoscută, care mai și seamănă cu Audrey Hepburn și, după plecarea ei, intră fraudulos în posesia scrisorii. Din scrisoare reiese că femeia, pe nume Cara, corespundează cu un bărbat, amendând opiniile lui în legătură cu povestea de dragoste imaginată cândva de Denis de Rougemont. Vlad așează pe ascuns scrisoarea la locul ei pentru a nu întrerupe corespondența. El interceptează ulterior și alte scrisori și constată că toate aparțin Carei, astfel încât tinde să creadă că se află într-o situație legitimă când citește misivele. Necunoscuta i se adresează, poate chiar LUI.

Considerațiile eseistice în legătura cu Heloise și cu abatele Abélard sunt completate cu comentarii de o remarcabilă finețe asupra *Scrisorilor portugheze* ale Mariane Alcoforado, pe care unii exegeți le atribuie unui bărbat:

"Era autorul *Scrisorilor portugheze* un geniu sofisticat al disimulării masculine sau o genială, ignară călugăriță, sedusă și abandonată? Și ce importanță ar mai avea, de fapt, întrebarea când, de la Rousseau la Rilke, atâția scriitori au imitat *Scrisorile portugheze*...?"

Între Cara și Vlad are loc o comunicare intermediată și perversă, exclusiv livrescă. În cunoscutul roman *Matei Iliescu* al lui Radu Petrescu, prima întâlnire dintre viitorii protagoniști ai unei istorii amoroase se produce în oglindă. La Dumitru Radu Popa elementul de intermediere îl constituie literatura. Bărbatul și femeia se întâlnesc nu într-o garsonieră, ci în realitatea virtuală a beletristicii și a erudiției filologice.

Cu subtilul său umor de "privitor ca la teatru" al întregii lumi, inclusiv al propriei lui existențe, personajul-narator mărturisește că abia începutul *Love-story* ia sfârșit din cauza excesului de zel al personalului care se ocupă de îngrijirea parcului. Scorbura folosită de Cara drept cutie poștală este astupată într-o bună zi cu ciment, spre disperarea lui Vlad. Comunicarea se întrerupe ca urmare a unui accident anodin, cu nimic mai prejos însă în consecințe decât un pumnal sau o cupă cu otravă dintr-o piesă a lui Shakespeare.

Dumitru Radu Popa se joacă grațios cu ficțiunea sa literară. Vasul de cristal care e romanul este încă incandescent, astfel încât i se poate da orice formă. Astfel încât *autorul* îi poate da orice formă, pentru că el și numai el cunoaște secretul modelării transparentelor.

Cărți primite la redacție

- Liviu Rebreanu, *Jar*, postfață de Gheorghe Glodeanu, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. "Biblioteca Dacia", seria "Romanul interbelic", 1999. 208 pag.
- N. Steinhardt, *Dăruind vei dobândi*, ediția a III-a îngrijită și revăzută de Ioan Pinte, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. "Homo religiosus", 1999. 316 pag., 30 000 lei.
- N. Steinhardt, *Drumul către isihie*, inedite, ediție de Oana Cătina, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. "Discobolul", 1999. 160 pag.
- Nicholas Catanoy, *Indian summer*, roman, Pitești, Ed. Paralela 45, col. "Cărțile exilului", 1999. 260 pag.
- Octavian Doclin, *Dihorul din grădina lui Laur*, nuvele, Iași, Ed. Moldova, 1999. 168 pag.
- Alexandra Voicu, *Diavolul are ochi albaștri* (viața și mai ales moartea bravului Alex), jurnalul unei zile, București, Ed. Vinea, 1999. 64 pag.
- Gabriela Panait, *Căderea din print*, poeme, prefată de Nicolae Țone, București, Ed. Vinea, 1998. 72 pag.
- Mircea Rotaru, *Casa dintre lumi*, Suceava, Ed. "Cuvântul nostru", 1999 (teatru). 80 pag.
- Dan-Silviu Boerescu, *Păcatele tinereților* (ficțiuni critice), Constanța, Ed. Ex Ponto, 1999. 278 pag.
- Theodor Damian, *Roua cărților*, o hermeneutică teologică în context literar, București, Ed. Danubius, 1998. 204 pag.
- Ion Prunoiu, *Candele îngândurate*, poeme în proză, închinare Măriei-Sale țărânul Român, Craiova, Ed. M.J.M., 1998. 200 pag.

Amazoana artistă

SCRISORILE către Filip Lahovari ale Cellei Delavrancea își au mica lor istorie, asortată cu cea a veacului. Acoperind perioada dintre 1926 (când autoarea lor avea 39 de ani) și 1940, ele au suferit, aidoma unor ființe umane, ani îndelungați în detenția Securității, găsindu-se acum în fondurile județene Vâlcea ale Arhivelor Naționale, deci, în fine, în...libertate. Redactate în limba franceză, epistolele în cauză au fost trimise, în majoritate, de la Slăvinești, localitate situată în apropiere de Râmnicu-Vâlcea, unde se afla moșia familiei Lahovari și unde Cella, soția lui Filip, se simțea ca o castelană. Dar câtă boierie reprezenta celebra pianistă și literată? Dacă înșiși Lahovareștii erau de extracție relativ nouă (N. Iorga ne informează: "Boieri din Râmnic, adevărați, sînt numai Socotenii, dar neamul lor se stinge la începutul veacului cel nou. Socoteanca cea bătrînă își mărită fata după Iancu Lahovari, care se așază în Râmnic și ia în stăpînire averea Socotenilor. El e dintr-un neam nou"), avîndu-și ca reprezentant principal pe cunoscutul ministru conservator Alexandru Lahovari, a cărui statuie a străjuit centrul amintitei urbe pînă la finele deceniului cinci, cînd a fost înlăturată de oficialitățile comuniste, ce-am putea spune despre Cella? Nepoata unui căruțaș de la periferia Bucureștilor, "aristocrația" ei se sprijinea exclusiv pe personalitatea literar-politică, atît de artist fasonată, a tatălui său, Barbu Delavrancea. Poate că însăși această recentă ivire în *high-life* să-i fi dat o energie caracteristică. Seva sa frustă pulsează cu putere, dăruindu-i farmecul immanent al acordării unei naturi voluntare cu mari haruri ale intelectului și talentului. S-o fi influențat și Caragiale, care o răsfăța de pe cînd era copil, în direcția unui anume "civism"? Nu e deloc imposibil. Oricum, corespondența ne-o relevă într-o postură de femeie "bărbătească", ducîndu-ne gîndul la o George Sand sau la împărăteasa Elisabeta, vara lui Ludwig al II-lea de Bayern, deși fără nici o notă maladivă, ci ca un concentrat de vitalitate, conștiință de sine, impulsivă, dominatoare și, evident, hipercritică în raport cu alții. Dacă o comparăm cu Alice Voinescu, al cărei *Jurnal*-am citit de puțină vreme, ne dăm seama că fiica lui Delavrancea se situează la antipodul contemporanei sale, structurată aceasta din urmă pe sensibilitate, pe credința religioasă, pe adorația față de nestatornicu-i soț, Stello, o adorație continuată scriptic, în chip insolit, decenii în sir după decesul lui.

Firește, Cella își stăpînește partenerul, asigurîndu-și rolul de "vioară întîi" în căsnicie. Tonul său este nu o dată nu doar condescendent, ci și plin de consilii, mergînd pînă la imperație: "Acum Iubitule, îți adresez o rugăminte serioasă: istorisește-mi exact ceea ce s-a petrecut la Jockey, întrucît n-am înțeles totuși dacă a existat sau nu o ceartă între voi, și răspunde-mi *imediat* la aceasta chestiune printr-o scrisoare recomandată. Scrie-i și unchiului ca să-l liniștești. Nu-i pomeni de necazurile tale de la țară ca să nu-și imagineze cine știe ce altă tragedie". Îi recomandă, cu o expresivă precizare asupra nuanței, s-o consoleze pe Martha Bibescu, abia scăpată dintr-un accident de circulație: "Scrie-i, te rog, în mod afectuos și fă-o fără întîrziere". Îl îndeamnă de asemenea la un anumit regim imoral, într-o formulare prin care transpare clar raportul de dependență: "Dragul meu, să-ți dau acum un sfat. Să nu te lași pradă miniei. Pune tot răul în față și pentru anul acesta la țară. Amină-ți supărarea pînă cînd voi fi lângă tine". Dornică de-a vinde părți din proprietate pe care le socotește inutile, își afirmă dorința cu o decizie pe care o ține în frîu doar bon tonul: "Sînt dezgustată de ceea ce-mi spui că se petrece la țară și dacă n-aș ști acum că ai hotărît să vinzi ceea ce ne este inutil, aș fi *disperată, disperată*". E adevărat că apar și pasaje de tandrețe, punctate de lascivitate: "Dragostea mea, unchiu-tău,

vesel și vorbăreț, mi-a ocupat întreaga după-amiază și nu mai am vreme decît să te sărut, să te strîng cu tandrețe lângă mine și să-ți spun pe mîine. Nu vreau să treacă ora curierului poștal fără să o punctez printr-un gînd al meu. Pe mîine - mieluşelul meu, culcă-te devreme și nu fuma mult. Sînt frumoasă, grasă, numai bună pentru tine". Sau: "Dragostea mea, ai să vezi ce frumoasă o să mă întorc la tine - nici grasă, nici slabă, nici prea bronzată, cu ochii rotunzi, larg deschiși pentru a cuprinde înfățișarea ființei tale dragi ființei mele. Nu fac nici o imprudență la scîldat și nu intru în apă decît cu profesorul. A ta - din totdeauna, pentru totdeauna". Însă citim în ele, pe de o parte, o strategie a seducției, pe de alta, imboldul unui prea-plin trupesc, al senzualității pofticioase, agrementate cu capriciu, în care se răsfăța artista. Ne aflăm, așadar, în același cerc al dominației bărbatului de către soție, bărbat legat (și) cu funiile de mătase ale meșteșugitelor verbe...

Programul zilnic al Cellei este încărcat peste poate. E programul unei femei de lume, de-o energie debordantă, a cărui relatare e laconică și nervoasă, presărată cu mici ironii și autoironii, al unei femei ce-și cunoaște prețul, dorlîndu-se în succesul său: "Teri am avut o zi care a făcut din capul meu un balon pînă seara. 9 h 1/2 la domnul care trebuie să-mi dea permisul. 10 h 1/2 la nevasta prietenului meu din Transilvania. 11 h 1/2 la Attia. Întorsă acasă i-am povestit lui Nuni întvederea mea de dimineață. 2 h - prînz la Mircea Cancicov. A fost afectuos și cred că recomandarea va da roade. 4 h la Academie să-l ascult pe Iorga vorbind despre imperialismul lui Bismarck (total inutil!). Pusese să mi se telefoneze să mă roage să vin. 5 h vizită neașteptată a soției prietenului meu. Zvonuri optimiste circula tot mai mult. Le consider premature. 6 h Touchky Caragiale Logadi (nu o așteptam). 6 h 1/2 Doamna Doctor Șeicar pe care o poftisem de cîteva zile și care a rămas pînă la 8 h 1/2. 8 h 1/2 cină la Riri. Adaug telefoanele de la Ella, Jora, Stella, Tutusian etc. etc. Sînt încă răvășită și voi lua prînzul la Tutka hotărîtă să nu deschid gura pentru a-mi domoli furtuna de nisip din suflet. Va vorbi Attia în locul meu. Diseară cinez cu Valeanu care m-a invitat ca și pe Attia la Cina cu o mulțime de reverențe și plecaciuni pînă la pămînt". Mondenitatea e consemnata pretutindeni, acordîndu-i epistolieri un aer lenevos, de domniță fanariotă estetizată: "Azi dimineață la Cotty erau deja cîteva dame care se ofileau în fotolii. Cișmigiul, pe unde am trecut apoi, avea aerul unui canis care se trezește. Am insomnii și adorm după 4 diminești. Abia aștept să fiu din nou cu tine. Sper să te strîng în brațe pe 8". Își face loc un snobism, am zice de bună calitate, adică refrigerat, purificat prin exactitatea observației și finețea expresiei: "Teri la Constanța lumea bună se coccia în magazine și, către seară, pe bulevard, de-a lungul țărîmului, cucoanele elegante se perindau cu fețele crispate ale unora care n-au prea reușit în viață, etalînd în îmbrăcăminte o varietate bufonă. Provincia balcanică zăpăcită de jurnalele de modă pari-ziene dă cele mai neverosimile rezultate!". Pantofii scumpi și eleganți stau pe același plan cu arta plastică: "Sufletul meu drag - pantofii îmi vin bine! Capul făcut de Miliza e remarcabil!". Lumea în care se mișcă muziciana e cea mai bună dintre toate lumile posibile, atît de încîntătoare, încît sforțările de malicie sfîrșesc prin a nu mai avea efect, dizolvîndu-se în voluptate: "Nu știu dacă ți-am povestit despre dineul meu de vineri. Eram nouă, cu tot cu Zarifopolii. Perechea Filip, draguțu, vrednică de milă, căci pare tare în suferință. Fiind și o vioară pe acolo, după cină am atacat niște sonate - Bach-Beethoven «a primăverii» - Schumann cea mare în re, de bordînd de Ev Mediu și iarăși Bach în încheiere. Asta a făcut să ne apuce ora 1 și jumătate! Dobrovicii păreau copleșiți de atî-

ta muzică. Figura lui Sto se mîrise de încîntare muzicală. Zarifopolii pluteau în eter de care duc atîta lipsă. Surorile mele completau atmosfera atît de plăcută". Familiară cu Casa regală, Cella înfățișează cu naturalețe secvențele privilegiatei sale relații: "Iubitule - plecăm la ora 2 cu trenul regal la Sinaia, apoi la Brăila - plimbare de la 4 la 14 - Motionny - Prinții Hohenzollern etc. etc. - fără nici o femeie în afară de Elisabeta și de mine. Prin urmare, vinătoare, bridge etc.". Sau: "Zece zile împreună cu familia regală înseamnă expunerea întregului biet lux care ne împodobește". Sau: "Am uitat să-ți spun că fiecare membru al familiei Regale a răspuns telegrafic la telegramele noastre". Firea autoarei e un cocteil al "violentei" provenite din originea populară și adaptarea frenetică la o existență excepțională în toate privințele, ale cărei defecțiuni nu le-ar mai putea suporta, căci a devenit o necesitate. Iată o autocaracterizare: "I-am spus că eu sînt mai violentă decît tine fără să-mi fi pierdut bunul simț, că îndur mai greu decît tine necazurile materiale". Desigur, bunăstarea e apărută ca o cucerire personală, eventualul arivism topindu-se în cultură, în muzică, în scriitură literară.

Deoarece avem a face aci, neîndoios, cu un condei de scriitoare, Cella e, aidoma tatălui său, o natură artistă multiplă (Barbu Delavrancea era nu doar prozator, dramaturg, orator, ci și un iscusit desenator). E capabilă a surprinde literar dulceața existenței sale boierești, a ne-o comunica în chip vibrant. Notarea sensibilă a peisajului e una din formele sale de transcendență prin artă: "Slăvineștii reprezintă încă pentru mine dragostea ta de vară (foarte diferită de cea de iarnă), apoi marea culcuș al pădurii, apoi mișcarea trufășă a colinelor deasupra pădurii care uneori îmi dă sentimentul întîmîtății cu Dumnezeu". Sau această caligrafie a descinderii cochet-prozaice în poezia rurală: "Marea, lacul reprezintă izvoarele prospețimii și în picioarele mele există o vigoasă chemare pentru umblat. Voi duce această scrisoare în sat care, din clipă în clipă, va fi aureolat în întregime de asfințit". Sau acest extaz marin, senzual totuși și cu o tentă de calinerie: "Astăzi marea se ofilește la soare ca o petală de trandafir și scîldatul părea că împlinse desăvîrșirea trupului omenesc, în așa măsură exista o aderență misterioasă între el și apa care rotunjea, șlefua membrele". Exotismul își pune petele de culoare peste priveleștea natală, pe care această cosmopolită n-o mai poate percepe altminteri. Lacul Snagov "semăna cu Nigerul, cu satul de vizavi cu acoperiș de trestie", iar dr. Ion Cantacuzino i se prezintă ochiului expert al pianistei "ca o sculptură de zeitate marină descoperită de piraiți și bine pusă la adăpost", "cu dinții strălucitori și ochii lacomi ai celui ce aude o sirenă", adăpostit fiind într-o "colibă acoperită cu papură în stilul Gauguin în Tahiti, cu o latură complet deschisă către mare, către răsărit". Sînt consemnate cu resignare și cîteva situații caragialești. Bunăoară cea, evocînd nemilos "lanțul slăbiciunilor", a copilului Mihai, care "în mod normal ar trebui să fie respins de toate liceele. Dar există privilegii... Și presiuni și scrisori de la Argetoianu. Deci va fi probabil primit. La fel vor proceda și în cazul Aldeu Cherchez. Copilul trebuie să revină. Altele încep *luni*. Să fie aici miercuri. Trebuie să se telegrafizeze guvernantei sale căci eu voi fi la Regină iar surorile mele încep și ele lucrul. Prin urmare nu va fi nimeni care să-l supravegheze pe Mihai care *trebuie* să fie supravegheat căci prea ușor își ia tîlpașita de acasă! Dacă intervențiile nu vor avea efect (voi avea rezultatul definitiv *luni*) va trebui să repetă clasa sau să continue liceul în particular, ceea ce este un dezastru din toate punctele de vedere". Noblețea obligă!

Să mai menționăm încă două aspecte ale personalității Cellei Delavrancea, care, în scrisorile sale, ni se descoperă mai mult

Cella Delavrancea - *Scrisori către Filip Lahovari*, ediție bilingvă, ediție îngrijită și cuvînt înainte de Constantin Mateescu, traducere de Dan Mateescu, Ed. Jurnalul literar, 1998, 196 pag., preț necrecizat.

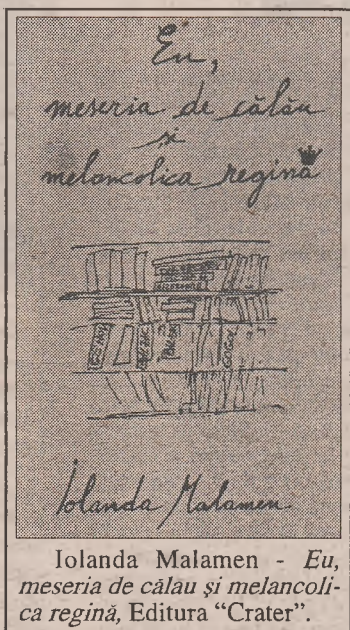
decît oriunde, în spectrul său de "aristocratizare" recentă, dinamică și critică, al cărei blazon autentic (salvator) îl constituie vocația și conștiința estetică. Cu o bună intuiție, ea își îngroașă acele trăsături care-i scot mai bine în relief specificul. În carnavalul boieriei în care a ajuns a lua parte cu grație, masca sa e cea de amazoană. O amazoană-artistă, care nu se ferește de iconoclastie, lovind fără cruțare în prestigii pentru mulți intangibile. Despre opera wagneriană *Parzifal*, care s-ar afla "mereu în pericolul de a cădea în ridicol": "Pretextul literar este mai cretin decît se poate suporta. Această folosire a Evangheliei pentru emoționarea unor bețivani provoacă un ris nebun". Ca și: "Cassado e foarte bun, dar și-a pierdut vremea să dezgroape variațiunile lui Ceaikovski (ce autor castrat!), de o lungime iritantă și atît de neroade că pînă la urmă îți provocau circei în picioare". Ca și: "Teatrul lui Ibsen inocent și obscur e scris într-un tempo care nu mai e astăzi la modă. Nu se mai cîntă adagio-uri decît cu condiția să fie ritmate și tocmai ritmul îi lipsește lui. Personajele intră în scenă doar ca să facă gesturile alegorice pe care toată lumea se așteaptă să le facă și cum sînt 5 acte în maniera aceasta e plictisitor de moarte". Ca și, *hélas*: "La Băneasa am ascultat jalnicele creații ale lui Enescu. Suita sa sâtească este nocivă datorită lipsei de forță. Și atît de ovejiască, încît mi-a amintit prin transpunere de Marcel Iancu! Cum se mai răzbună elementele bastele ale unei rase pentru că nu au fost luate în seamă". Această "Walkyrie excepțională" (astfel aprecia ea însăși un personaj dintr-un spectacol de operă dirijat de Furtwängler), prietenă o vreme cu Nae Ionescu (la Băneasa se găsea vila filosofului), nu se da în lături a admira nazismul incipient, în manifestările căruia își va fi oglindit propria năzuință similitudină, de autoritate și dominație. Iată impresiile Cellei, din iulie 1937, cînd participa la o serie de spectacole muzicale de la Bayreut: "În timpul pauzelor oamenii se îmbulzesc în fața unei ferestre la etaj și toată lumea strigă în cor: «wir wollen un-ser Führer-se-hen» pînă cînd acesta deschide fereastra și salută cu brațul ridicat, fără ostentație, cu o expresie de bunătațe fermecătoare pe chipul său blind. Asistă la toate spectacolele din loja doamnei Siegfried Wagner, împreună cu Blomberg și Goebbels, care are o figură nervoasă, brunetă, slabă și atrăgătoare. Lumea e pasionată de Führer. La sfîrșitul pauzelor oamenii rămîn în picioare și prind să se ridică cortinei. Viața e ușoară și nu e scumpă. La Konditorei tarte să te lingi pe buze de 25 de pfenigi porția mare. Peste tot curățenia e o bucurie. La fel ordinea și buna dispoziție. O țară minunată de cumpătare și muzică". Și "muzica" și "cumpătarea" urmau a se risipi în curînd, în mod dramatic. Nu mai puțin, circumscrierea unei Germanii ideale, pentru care "trebuie făcută o propagandă", răspunde unei fibre intime a marelui pianiste, care își vădea astfel propensiunea energetică, ofensivă, valența masculină, care i-au îngăduit a străluci într-un chip particular.

Meseria de a scrie

INTOTDEAUNA am spus că arta, în buna tradiție a tuturor meseriilor, presupune concurență. Dar pentru că arta nu este o meserie oarecare, adică reprezintă un fel de summum al meseriilor și concurența pe care o pun în discuție, deoarece se raportează la această esență (summum) este altceva, mai degrabă război, luptă pe viață și pe moarte, pentru ocuparea unui loc, cit de mic, în panteonul valorilor invocate. Și nu orice luptă, deoarece nu se luptă cei care "fac" arta, între ei, aceasta ar fi o luptă și primitivă și primară. Este vorba de un fel de luptă, simplă, a fiecăruia cu sine (cu Dumnezeu, cu legile, de ordin divin, moral, scriptural).

În debutul ei, îndepărtat, lupta pare a fi fost de cele mai multe ori confuză, viscerală, lincedă. Treptat, lupta se transformă într-un adevărat război cu imperfecțiunea lumii. Căutarea se radicalizează și devine luptă barbară. Și acum, să trec direct la subiect. Poetesele bune, ca și prozatoarele bune sunt rarissime. Cele care există, întipină (au întipinat) obstacole pe care feminitatea nu a fost pregătită să le facă "față" (căci spate, nici atît). Mă refer la un fel de obstacole și subterane dar și meta-fizice. Revolta acestor personaje feminine a fost întotdeauna monstruoasă. Dar și ținută în friu. Imaginați-vă un monstru ținut în friu. Se pare că, acum, friul a slăbit. Poetesele și prozatoarele s-au plictisit, încă înainte de a se apuca de scris, să mai fie "controlate", "monitorizate", la modul religios, desigur. Religia scrisului nu este castratoare, scrisul trebuie să fie, precum orice artă, un fel de a fi în lume, totul, impenetrabil. A fi-ul este la fel de denepătruns ca și nebunia. Astfel și aceste urmasse ale Evei, pot să construiască, precum bărbații, ceva durabil și la fel de tainic ca și cetățile masculinizate, blindate, perfect organizate.

Poetesele, ca și poeții, sunt personajele cele mai revoltate, prozatoarele, ca și prozatorii își pierd pe drum (pe măsură ce tot scriu) din avînt, din durere, din nebunie. Confesiunile acestor poetese (și unele și altele recuperate total în postmodernism, ca un fel de minorități substanțiale) sunt, precum a bărbaților, distrugătoare. Doar că primele sunt autodistructive și ultimele sunt distructive, pur și simplu.

Iolanda Malamen - *Eu, meseria de călău și melancolica regină*, Editura "Crater".

Dacă domnul Al. Cistelean afirmă, la un moment dat că lirica feminină excelează printr-un climat de o "deceptivitate existențială agravat de o luciditate inclementă adesea cinică și profesind confesiunea nu numai fără sfieli și fără limite, dar și fără scrupule" atunci ce să mai spunem de alte climate ale unor mai mult sau mai puțin marchizi în derivă, nu numai cu pantalonii suflecați din pricini naturale dar chiar înlocuindu-și pantalonii cu fuste dintre cele mai scurte și mai strimte. Dar pe mine, personal, confesiunile pline de cinism "mălasărețe". Adică, rămîn cu ochii închiși. Sub pleoape, am lumea mea. Cinism, adică lovitură sub centură aplicată celuiilalt. Ce poetese sau prozatoare și-au pierdut mințile, dînd în celălalt? Tocmai această neputință ce caracterizează feminitatea dă forță persoanei de sex feminin să-și rupă propriile lanțuri (și limite). Și, ca să mă apropui, totuși, de subiectul propriu-zis al articolului, trebuie să mai spun că există varianta poetesă, prozatoare, care își construiește dintr-o dată o lume de o feminitate dureroasă, fără să mai recurgă la armele, seducătoare, ale confesiunii. Autoarele respective practică o "artă", nu o "confesiune". Scrisul lor rămîne, oarecum, adîncit în pagină, nu zboară.

Astfel și Iolanda Malamen, care a revenit după 14 (patrusprezece ani) de absență de pe scena literelor noastre, cu 2 (două) cărți de poezie și romanul pe care abia l-am amintit. Dar re-venirea sau re-întoarcerea, în interiorul artei sale, a însemnat o redirejare spre o slăbire a relației autoarei cu ceea ce scrie. "Slăbire" care presupune că experiența de acum este lucidă, distantă, echilibrată.

Autoarea a reușit să aleagă între a scrie și a nu mai scrie.

Pentru că a ales, a rămas, oarecum, însemnată. A trecut timpul peste autoare și peste textul ei. Trecerea timpului a mai relativizat discursul din tinerețe. Și, mai ales, în acest microman, sau, cum spun nouăzeciștii, în "eseul" recent apărut la Editura "Crater", posibilitățile de exprimare nu au mai fost limitate de prejudecăți și s-a petrecut o schimbare a spunerii discursive. Textul cîștigă în coerență pe măsură ce rostirea își depășește limitele impuse de gîndirea despre poezie, proză, eseu etc.

Frazele se adună una cite una într-un singur gest al unei povestiri care obosește pe măsură ce este spusă. Una dintre caracteristicile prozei despre care scriu este un fel de oboseală care determină, permanent, ca distanța dintre autoare și text să devină un spațiu din ce în ce mai evident, identificabil, de sine stătător. Tocmai această distanță care se impune redescoperă un statut aristocratic al prozei un fel de detașare față de întâmplările trăite și, de aici, puterea de a povesti în absența întâmplării respective. Autoarea povestește cu lux de amănunte. O obsesie, de sfîrșit de secol, a detaliului, plutește peste pagini. Stilul sare în ochi înaintea poveștii. În proza noastră, stilisti sunt foarte puțini și pot fi numărați pe degetele celor două miini. Iolanda Malamen face parte dintre ei.

Stilul presupune să ai o frînghie (adică, o știință) pe care să umbli fără să cazi. Trebuie să-ți folosești astfel instrumentele scrisului încît textul să sară peste semnificații și să rămînă, ca un imponderabil, în spațiu. La Iolanda Malamen, melancolia, nu povestea, străbate textul ei. Timpul și-a pus ghiara peste text.

Iolanda Malamen nu a făcut altceva decît ne-a povestit cum a lucrat timpul înfricoșător. A recurs la toate însemnele timpului; durere, eșec, culoare, aduceri aminte, descrieri rafinate.

Se spune că femeile trebuie să facă un efort dublu, față de bărbați, pentru ca arta lor să primească valoare. Iolanda Malamen a așteptat să treacă timpul pentru ca efortul ei să fie substituit de chiar trecerea timpului. Acest lucru a fost posibil prin faptul că autoarea și trecerea timpului au format un "unicat" care a luptat îndoit, lucid și tehnic pentru a propune o experiență a scrisului de o mare originalitate în proza noastră. "Eu, meseria de călău și melancolica regină" este o carte despre cum timpul, prin faptul că există (dacă autorul este primitiv, timpul nu există)

transformă un experiment (o tehnică de a scrie) într-o experiență (existențială).

Angela Marinescu

Realitate și retrospectivă

CRITICII au văzut în Virgil Duda "realistul prin vocație" (Gabriel Dimisianu), "analistul perseverent, viguros și totodată foarte nuanțat, interesat cu deosebire de răsfrîngerile în conștiința individuală a existenței sociale" (Mircea Iorgulescu). Aceleași două registre (cel al realității nude și cel introspectiv-retrospectiv) se intersectează în cel mai recent roman al său, *Viața cu efect întârziat* (Hasefer, 1998). Pornind de la o realitate prezentă (aceea a personajului central, Obradovici, scriitorul român exilat în Israel și traversând o gravă depresie - aici biografia eroului cărții se varsă în autobiografia autorului ei), romanul plonjează, ulterior, în trecut, pentru a reînvia o poveste de dragoste din tinerețe. Cum, de altfel, și mărturisește Obradovici, în ceea ce putem deopotrivă considera o profesiune de credință și o "punere în abis" a romanului: "Dar eu, care mă consider romancier de profesie, din cu totul alte motive m-am apucat să aștern pe hîrtie această poveste. Bănu-

Virgil Duda, *Viața cu efect întârziat*, roman, Editura Hasefer, 1998, 285 p.

iesc, încă nu sunt convins, că operațiunea aceasta ține de literatură și, deopotrivă, de geologie. De aceea, n-am avut altă soluție decît aceea de a încerca să reconstitui, în secțiune, straturile depuse de-a lungul unei vieți, de la suprafață către adîncime. Nu în mod științific, ci asigurându-mi libertatea de a circula printre zonele diferit colorate, de diverse densități. De a

le modifica ordinea temporală, de a le amesteca, de a... sari unele dintre ele. Optînd mereu, cu puterile limitate ale autorului («Sunet prea grav și răsunset prea slab»), pentru verosimil și semnificativ. Sau măcar pentru una dintre aceste ambițioase ținte, deloc ușor de atins».

Viața cu efect întârziat e, cum spuneam, o autobiografie ocultată a scriitorului dezrădăcinat, ducerea la bun sfîrșit a proiectului de roman autobiografic pe care eroul cărții mărturisește că a vrut să-l scrie în tinerețe. Dar și autobiografia unei situații limită a sa (depresia care-l împinge până în pragul sinuciderii). Este motivul pentru care Obradovici resimte permanent acea "invincibilă senzație de frustrare", indusă de faptul că trăiește în mijlocul unei lumi căreia îi aparține (prin legături de sînge) dar în care nu-și găsește liniștea. Întoarcerea temporară în țara unde a trăit aproape o viață marchează tocmai o încercare de împăcare cu sine, încercare, până la urmă, eșuată. Abia călătoria la Paris (care prilejuiește, prin retrospectivă, un alt voiaj, de data aceasta în timp) și întâlnirea cu Ema, iubita din tinerețe, va provoca "débouché"-ul de care are nevoie. Tocmai această "reabilitare" a trecutului este punctul de forță al romanului. Prima parte, plină de imagini ale unei României în degingolă de primilor ani de "tranziție", așa cum o regăsește Obradovici (boala, acest liant între viață și moarte, operează, la rîndu-i, deformări ale realității, făcînd-o chiar mai sumbră), păcătuiește prin lungime. Din contră, rememorarea poveștii de dragoste din tinerețe, pune în lumină, pe lângă extraordinara radiografie a experienței care va lăsa urme fizice asupra personajului (înjunghiat de Augustin Bone) figura fascinantă a Emei, realizare desăvîrșită, de talia Matildei din *Cel mai iubit dintre pămînteni*. Cu un asemenea personaj, dacă ai destule resurse, dacă te țin curelele, mai pe românește, poți scrie un roman întreg. Este vorba de un segment retrospectiv al cărții, care leagă voiajul în România cu reîntoarcerea în Israel (unde are și o tentativă de sinucidere) și care concentrează în el energiile latente ale unui roman extraordinar. Dar, dincolo de toate acestea, un lucru trebuie spus: de data aceasta (ca să parafrazăm cuvintele lui Mircea Iorgulescu) proza lui Virgil Duda și-a asimilat pe de-a-ntregul un destin și o biografie individuală - a lui proprie.

Dan Croitoru

Omul propune, Domnul dispune

A SEMENEA singurătății din *De ce-ai fi trist*, personaj feminin întrupat, care se-ascunde de oameni în odaia singuraticului ori doarme în pat „de-a lungul, între pături”, și sinuciderea, așa cum apare în cărțile scrise de Cioran, devine un „personaj” cu o anume corporalitate. Un alter ego al celui care meditează, un echivalent al lui Monsieur Teste, care trece încetul cu încetul de la statutul de entitate dependentă de gânditor la cel de personaj independent. În reprezentările simbolice pe care literatura ori artele plastice le-au dat morții există un chip hidos, altul proaspăt și atrăgător, unul feminin și unul masculin, după cum și genul substantivelor care denumesc moartea diferă de la o limbă la alta: în germană, de pildă, unde substantivul e masculin, *der Tod*, poezia preferă îngerul morții. Sinuciderea cioraniană le include pe toate: e și un personaj feminin (incluzând ideea de moarte, care și în română și în franceză sînt substantive feminine) și masculin (în franceză *le suicide*), și tînar, și bătrîn, și seducător, și respingător. În tinerețe, Cioran scrie despre sinucidere în limba română - o ea așadar - și aceasta îl chinuie și-l atrage într-o relație de dragoste și ură, dintre acelea în care cei doi nu pot trăi nici împreună, nici separat. Subtila schimbare de „sex” a personajului Sinucidere, care se produce o dată cu prima carte publicată de Cioran în franceză, *Précis de décomposition*, transformă încetul cu încetul și relația gânditorului cu personajul său. *Le suicide* ajunge un companion fidel, un prieten care îmbătrînește o dată cu el și moare înaintea lui. Nu este neapărat o victorie căci presupune abandonul morții liber alese în favoarea celei naturale, or, notează Cioran în *Caiețe I* (trad. de Emanoil Marcu și Vlad Russo, Humanitas, 1999), „Orice moarte naturală e compromițătoare” (p. 44).

Cioran dă consistență unui personaj, fie el și unul al „rațiunii pure”, creat dintr-o obsesie care trece dincolo de limitele copertei de carte, în propria viață. Coerența scriitorului Cioran cu omul Cioran este limpede: puțini scriitori și-au urmărit cu atîta fidelitate un personaj existent în sine de-a lungul tuturor

cărților scrise. Distanța între ceea ce realizează Cioran și personajele sinucigăse din literatură (uneori autorii înșiși) este uriașă. Sinuciderea iese din rîndul trurilor literare, al tehnicilor de final (de carte sau de viață), al meditației vagi pe marginea unui subiect. Ea nu mai are o cauză determinabilă (din dragoste, din disperare, din mizerie) și nu mai poate fi circumscrisă. Se naște în fiecare zi, e mereu alta, și moare zilnic în favoarea vieții (fiecare zi în care omul, liber să se sinucidă, n-o face, înseamnă moartea morții - spune Cioran).

O prietenie cum nu sînt multe

A M CITIT însemnările zilnice ale lui Cioran (din perioada 1957-1965) recent traduse la noi și nu de mult publicate în Franța, crezînd că voi descoperi un jurnal care să-l dezvăluie pe „adevăratul” Cioran, pe omul diferit de scriitor. *Diferența nu există!*

Ceea ce nu înseamnă că omul nu avea și o față diferită de cărțile sale (ea e izbitor în interviul luat de dl. Gabriel Liiceanu), ci doar că însemnările fragmentare din *Caiețe* sînt din aceeași substanță cu cele din cărțile publicate. Sinuciderea e și ea același personaj proteic din celelalte cărți. Cioran flirtează cu el, pătîmește din cauza lui, se împrietenește entuziast cu el, îl trădează, îl respinge, îl uită, îl redescoperă uimit că l-a putut neglija atîta timp. Iată ispita redescoperită: „De cîteva zile mă bîntuie din nou ideea sinuciderii. E-adevărat, mă gîndesc adesea la ea; dar să te gîndești e una; și alta să-i suporti tirania” (p. 16) scrie el la 24 febr. 1958, într-una din puținele notații date, după ce la 19 febr. 58 trăise o „Fericire insuportabilă! Mii de planete se dilată în cuprinsul conștiinței. Fericire înfricoșătoare.” Ispita învinsă: „Există o anume voluptate în a rezista chemărilor sinuciderii” (p.18). Ispita învingătoare: „Am învins pofta, nu ideea sinuciderii. Cumîntit de prea multe înfrîngeri” (27). Alte chipuri ale aceleiași chemări: „Mult timp, foarte mult timp, la trezire îmi

puneam în minte dorința ca sfîrșitul lumii să aibă loc în cursul acelei zile” (p.151). Devenită joc, tînînd de mecanica verbală: „Dacă aș fi sigur că am la fel de multe defecte ca ceilalți, *ca oamenii pe care-i cunosc*, m-aș sinucide pe loc” (p. 159). Redobîndindu-și sensul: „Dacă mi-ar fi dată credința, aș părăsi lumea pe dată, fără să anunț pe nimeni” (p.204) - o iluzie, căci probabil credința ar anula ideea însăși. Apoi bilanțul, un mic roman în sine, după 30 de ani: „La douăzeci de ani mă aflam la un pas de sinucidere; lucrurile s-au schimbat apoi; nu înseamnă că de-a lungul acestor ani am încetat s-o mai iau în calcul, ba uneori chiar m-am gîndit serios la ea; ceva cu neputință de definit mă asigura totuși, pînă la urmă, că nu-s capabil să trec la fapte. Acest ceva, acest 'glas', tare mi-e teamă c-o să tacă acum” (p.196). Continuarea posibilă a romanului: „Dar într-o bună zi *mîna mea* va fi în stare totuși să se ridice împotriva trupului” (p. 199). Potolirea, îmbătrînirea personajului, nostalgia tinereții: „Nu mă mai tulbură ideea morții; o port în gînd fără ca gîndul să-mi fie la ea (...) Ah, vremea frenezilor mele!” (p.214). Mitizarea: „În felul meu sînt un erou: să trăiești știind tot ce știu eu - iată o ispravă de care, sînt încredințat, puțini ar fi capabili” (p. 297). Nu am făcut o simplă speculație cînd am afirmat că sinuciderea capătă consistență cvasicorporală, că devine personaj, la Cioran. Chiar și cele cîteva notații citate aici arată că prezența ei este palpabilă, că dă naștere unei *relații* și unor *sentimente* care evoluează. Cioran se recunoaște în moarte, așa cum te recunoști în ființa iubită sau chiar într-un prieten: și lui și ei toate chipurile i se potrivesc și nici unul. „Moartea - cea mai bună prietenă a omului”, acest gînd scris de Mozart și reprodus de Cioran (p.326) devine la el, „Sinuciderea, cea mai bună prietenă...” Împlinind-o o dată, ar fi pierdut-o. Cum să renunți la prietenia de o viață cu un asemenea personaj?

Glonte din revolverul de hîrtie

URMUZ se află în situația contrară. Nici un semn de luare în serios a morții și a sinuciderii în tot ce a scris. În cele opt texte literare care vor alcătui volumul de *Pagini bizare* finalurile sînt de un echivoc fără cusur, îmbinînd happy endul cu catastrofa, tragicul cu amuzamentul. Trădat de propriul fiu și de iubita-pîlnie, Stamate „le facu vînt cu dispreț în Nirvana” (*Pîlnia și Stamate*). Cititorii grăbiți vîd aici o metaforă a morții, or, să nu uităm că Nirvana, cum se precizează în capitoul II, „se află situată în aceeași circumscripție cu dîșii, începînd lîngă băcănă din colț” și că Stamate reușește „cu timpul”, și prin puterea științei, să-i asigure aici lui Bufty „un post de subșef de birou”. El însuși s-a suit „pentru totdeauna” într-un cărucior cu manivelă și „aleargă și astăzi, nebul, micșorîndu-și mereu volumul, cu scopul de a putea odată pătrunde și dispărea în infinitul mic”. Există în finalurile lui Urmuz ceva din ambiguitatea formulelor clișeizate din basme, de tipul „și dacă n-au murit mai trăiesc și astăzi”, care te lasă să sperii totul, deși nimic nu te îndreptățește la așa ceva. Cînd apare, sinuciderea e copios derizorie. Turnavitu, „fire din cale afară de sensibil”, își pune capăt zilelor: „Își puse atunci în aplicare funestul plan al sinuciderii, după ce avu însă mai întîi

grijă să își scoată cei patru dinți canini din gură...” Iar prietenul său, Ismail, căruia i-a furat și i-a ars rochiile, cade „în stare de decrepitudine și în această stare a rămas și pînă în ziua de azi...” (*Ismail și Turnavitu*). Emil Gayk, din proza cu același titlu, după războiul dus cu nepoata sa încheie un tratat care le dă amîndurora dreptul „să-și poată ridica fiecare pe viitor cît va putea mai sus moralul”. Tatăl din *Plecarea în străinătate* își sfîrșește aventura conjugală și extraconjugală înscriindu-se în barou, poate cel mai cumplit final pe care îl putea imagina Urmuz, constrîns să faca studii de drept și meseria de grefier la Curtea de Casație. (Aceasta e probabil adevărata sinucidere din prozele lui.) Despre Cotadi și Dragomir nu se mai aude vorbindu-se nimic „de multa vreme”, dar există un zvon cu privire la un testament prin care Cotadi vrea să fie în aceeași groapă cu Dragomir. Extrem de amuzant și de cumplit (o monstruoasă logică) e sfîrșitul lui Algazy și Grummer, care se bat pe literatură (cea din stomacul lui Grummer), precum Făt-Frumos cu Zmeul. Ei se gustă, apoi se mîncîncă pînă la ultimul os: „Algazy termină mai întîi”. Pasărea-om din *După furtună* își întemeiază pînă la urmă un cămin (iată și nunta din finalul tradițional), iar Fuchs din *Fuchsiada*, după experiența cu slujitoarele Venerei, „își scoase umbrela de la reparat și, luînd și pianul cu sine, dispărură pentru totdeauna în mijlocul naturii mărețe și nemărginite”, de unde continuă însă să cînte.

Acestea sînt sfîrșiturile literare ale omului care va sfîrși împușcîndu-se la patruzeci de ani. De ce s-a sinucis Urmuz? Este ciudat că în timp ce cauza morții unui personaj literar (Fred, de pildă, sau Ladima) face să curgă multă cerneală tipografică, cauza morții lui Urmuz n-a frămîntat prea mult lumea scriitoricească, fiind considerată oarecum în ton cu literatura sa, o împlinire a bizarului. Un Urmuz care să se stingă liniștit, de bătrînețe este greu de conceput. (Probabil că dacă și sfîrșitul lui Cioran ar fi fost sinuciderea, nimeni nu s-ar fi mirat.) Sora lui, Eliza Vorvoreanu, insistă în mărturiile ei asupra faptului că omul era vesel, liniștit, întru totul normal, că plăsmuirile lui sînt joc și amuzament, nu demoni care să-l stăpîneasca. Geo Bogza amintește, într-o succintă biografie publicată în *Unu* de o misterioasă femeie care la „cîteva zile după moarte, a venit să întrebă dacă nu s-a găsit asupra lui un pachet cu scrisori”. Ipoteza unei povești de amor epistolar sună forțat în cazul lui (deși criticul Nicolae Manolescu a publicat în *Ateneu* un grupaj de scrisori a căror autenticitate nu era însă, după cît îmi amintesc, sută la sută dovedită). Cert este că între notele lui răzlete s-a găsit una, din iulie 1914: *Revolverul, aproape de sinucidere*: „Suveran al lumii, trebuie să mă închin ție, căci fără un creier care s-o ceară, Divinitatea nu mai poate avea rost; iar tu ești cel care poți dispune cum vrei de acel creier!...Tu ești Zeul cel mai puternic!...” *Revolverul* de pe foaia de hîrtie din vara lui 1914 s-a descărcat la Șosea, în toamna lui 1923, mînuit de aceeași mîna: a răzbunat printr-un glonte toate personajele ucise sau obligate la sinucidere de creatorii lor, într-o bruscă revoltă a lumii de hîrtie împotriva celei reale.

Luca Pițu
*Ultima noapte de dragoste
și întâia noapte de filozofie*

O „ediție renovată pentru uzul mileniului al treilea” din savuroasele „gândeme” ale Magistrului din Cajvana, unde, sub pretextul-capcană că ni se șușotesc bârfe, în fapt ni se inculcă insidios **CULTURĂ**, ba chiar și **ISTORIE CONTEMPORANĂ** - totul, firește, după tehnica sadiană *Filozofia în budoar*, pe care Magistrul o va fi repetat, cu sagacitatea-i obișnuită, și la Camil Petrescu, în romanul al cărui titlu este pașit (și înnoibil) de titlul prezentului său volum.

45 000 lei

TOTE

René Girard
*Despre cele ascunse
de la întemeierea lumii*

„Dacă violența este subiectul oricărei structuri mitice și culturale, Cristos este singurul subiect care scapă acestei structuri, pentru a ne elibera de sub stăpînirea ei. Numai această ipoteză ne permite să înțelegem pentru ce este prezent în Evangheliei adevărul victimei ispășitoare și pentru ce acest adevăr permite deconstruirea tuturor textelor culturale, fără nici o excepție”, susține René Girard, antropologul de la Stanford, supunînd textul neotestamentar celei mai revoluționare exegeze a timpurilor noastre.

60 000 lei

Talon de comandă

Pentru două titluri comandate - reducere de 10%. Un singur titlu - reducere de 5%.

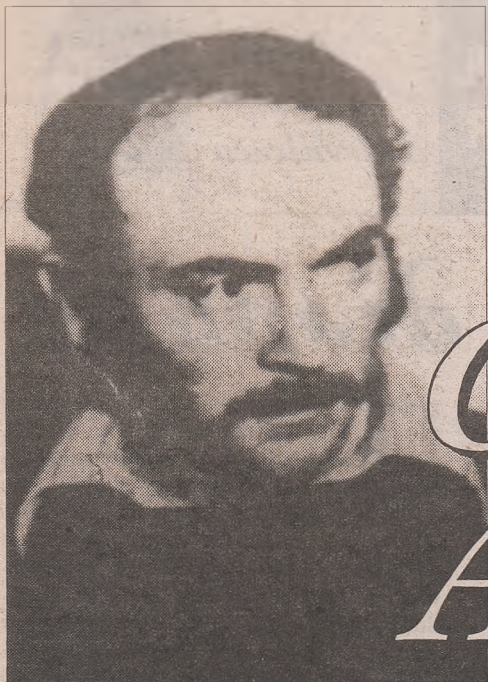
Doresc să primesc ambele titluri ☐

Doresc un singur titlu:

Nume Prenume Adresa
Telefon

NEMIRA

Comenzi: C.P. 26-38 București; E-mail: nemira@dnt.ro

Gheorghe AZAP

Citești-citești...

Citești! Citești! Citești în Ursa Mică,
Atâta timp cât ochii-s încă vii.
Citești suspine-n frunza care pică,
Ori, sublimat, citești în ciocârliei.

Neconținut, în dorul tău de Mamă
Citești pios și plângi ca un orfan!
Citești, pustiu, cum vitoru-și declamă
Jălălnicul tragism eolian.

Citești în lupi-adulmecând vreo stână;
În Apalași; în zidul Chinezesc;
În superstring; în Dunărea bătrână;
În răstignirea Mielului... (Citește!)

Neșățios, citești cu hămeseală
În eroismul pur din aișori;
Citești în iarba ta patriarhală
Și-n deltoizi: că aripi n-au, să zbori!

Citești măslinii gândurilor bune;
Cu vitriol, citești peste ateii!
Îngenunchiat, citești o rugăciune
La căpătâiul Tatălui, sub teii!

Citești-citești, în frig și în văpaie,
Sau, zările când într-amurg descresc,
Citești credința lae-bucălaie,
Pân'se va stoarce văzul tău livresc!

Nu mă-ntreba...

Nu mă-ntreba de, nu, ce,-n avangardă
Mă fofilez, ci doară-n arier,
Doar știi că mă ațin să nu se piardă
Zăcoanele din iarbă și din cer.

Nu mă-ntreba ce stea-și mai dă de-a dura
Pe-un tobogan de spațiu uriaș,
Știu doar din ce vrăjitu-i-au dantura
Unui mistreț, Augustin Doinaș.

Nu mă-ntreba, Savonarola, dacă
A fost nazist sau bolșevic de rând
-Răspunsul meu riscare-ar să nu-ți placă-
Ci despre Țeja-ntreabă-mă oricând.

Nu mă-ntreba, tâfnos, cum dă din coate
Un hașișin în tragicul Bagdad;
Nu iscodi ce laser mă străbate
Nu mă-ntreba... Doar știi că-s retrograd!

Se buimăcește viscolu-n omături

De parcă-n gherlă-i! Viscolul se zbate
Ca un zăgan, în propria-mi grădină;
Parcă harpoane i se-implântă-n spate
Să-i sfășie structura masculină.

Afară-i beznă. Viscolul îi rumpe
Zăblaiele de strigă funerară;
De parcă eu aș vrea să mă răzbun pe
Tus-monștrii care plăgi îmi cășunară.

Neostenitu-i clocot își încheagă,
Fără soroc, eternități de jale;
Ci, în virtutea-i doldora de snagă,
Îs tănuite lacrimile sale.

Se buimăcește viscolu-n omături
Și noaptea-i grea - oftează ora patru -,
Iar nervii lui doar mie-mi trec pe-alături
Să-i cercetez, dar nu mi-s psihiatru.

Cine-mi pleoștește îngerul de pază?

Dintotdeauna beau adrenalină,
Ci, dezinvolt dacă apar (și breaz),
E că nu știu ce nagodă-mi combină
Lichidul verde, cu bulbuci de haz.

În zilnicul ulcior de mătrăgună
Cine presară praf ilariant,
Schimonosindu-mi chipu-n voie bună
Când sufletul abia îmi stă pe cant?

Peste viața mea ferfenițită,
Cine purcede cu penelul frez?
Cine-mi alungă fluvii din orbită
Făcându-mă să, pozne, simulez!

Cine-mi pleoștește îngerul de pază
În vâlătuci de spray-uri acătări
Și-apoi mă-mpinge-n bălci, ca să se vază
Cum îmi pufnesc trasoarele pe nări!

N-am ctitorit în lume vreo scofală

N-am ctitorit în lume vreo scofală;
Cad în amurg, docil și anonim,
Cu inima vibrând patriarhală
Și cu eșecul său, pe care-l știm.

Țăran fiind, nu-mi gâtlegam cravată
Ci doar nojițe-n glesne mi-am fixat.
Încins în vreo rubașca resemnată,
Mă-ngemănam cu juncii la arat.

Deci, de-a mirare nu-i că vin, ca hunii,
Turiști să se holbeze-n jurul meu;
Dar nu pricep, cu sfecla lor, nici-unii:
Fără pământ, că s-ar topi Anteu.

Ei haber n-au, în blitz când mă sufocă,
Doară iubiri că mi se-mbie-n dar
Și că-mi ofer deplina reciprocă
Plăvanilor din patosul agrar.

Se vrăfuiră anii în cerbice...

N-am fost nici dur; nici măliguță, doară.
Plăcea-mi să răz, cu fleanca la zenit.
Ci, când mi-au stat aspidelile în poară,
Nu reușeam să plâng înăbușit.

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumar

Clei din ari pioare de rechin

Interpretează Reparata

Cîntai un country la pian,
Saloonul era gol și trist.

Tu nu exiști, dar eu exist,
Am douăzeci-și-fragezi ani,
Și sîni umflați cu pompa-n puf
De-ornitorinc cu cioc de rață,
Oh, între coapse îmi cad, buf!,
Fruce gustoase pîn'la greață
Spre care tu măcar nu-ntinzi
Mîna, darmite să le-nfuleci.
Eu mă strîmb singură-n oglinzi
Și-aștept s-apari cu pași abulici,
Ca după o ruletă rusă
(C-un glonț de-argint în butoiaș!)
Jucată la desert, să nu se
Creadă prin tîrg că ai fost laș,

Și-aprind*, lin, pe podeaua lungă
Din lemn smerit de lemn fidel,
Picioarele ce-ar vrea s-ajungă
Să te iubească-n chi p și fel,
Și-mi clatin sufletul în van
Între cerceii de-ametist.

Cîntai un country la pian,
Saloonul era gol și trist.

*) Picioarele se aprind ca o candelă!

În zile dulci; în săptămîni inepte,
Sadea-voios, ori pe de-a-ntregul trist,
Oftam cât enșpe și rîdeam cât șapte
Zburdând prin fân, sau scrijelat în șist.

Plusându-mi pururi patima candrie,
Cum hăruiț fusesem să ador:
De-ar fi să jur, iau codrii mărturie
Că n-am trișat când m-a zăpsit Amor.

(...De-atunce, vreme-i în aval secată
Și-ntr-un liman de țară, euxin,
S-a-nchis în somn cea mai fidelă fată:
Bijuteria-mi smează, doarme lin...)

Se vrăfuiră anii în cerbice...
Pe dușumea...prin rafturi...în pridvor...
Și, neavînd material propice,
N-am ctitorit izbânzi din plasma lor.

Sortiți parsecii-s doar să mă consume;
Ce-a mai rămas, pricep că-i nițeluș.
Deci nu de tungsten mi-s în iastă lume,
Dar nici, așea, un ghemotoc de pluș!

E parcă zac în cosmos ca o plagă

Deci m-am retras de-a binelea din șagă
Și din din ce-mi iscam idolatrie,
Fiindcă azi fuzeea mea-i beteagă
Și, către gnomi, parola n-o mai știe.

Nu mai rămnesc heruvi să mă atragă,
Imaculați, coala-n ataraxie:
Acolo un' se intră fără șpagă
Și unde-și sună murmur apa vie.

E parcă-n sine-mi nu se mai propagă
Nici-un foton purces pe veresie,
Din Dioscurii doldora de vlagă,

Eternizați frățește-n veșnicie.
E parcă zac în cosmos ca o plagă,
Tortionat cu plumb de agripnie.

CRONICA EDIȚIILOR

de
Z. Ornea

Cum a devenit Istrati scriitor

DESTINUL lui Panait Istrati a fost, fără îndoială, nefericit. Și, mai ales, de un tragism puțin obișnuit. Născut la Brăila, a practicat, până a deveni scriitor, cele mai diverse meserii: băiat de prăvălie, hamal, zugrav, zidar, lăcătuș, lucrător la terasamente, gazetar, servitor, chelner, mecanic, fotograf. Și asta, până la 39 de ani cind, după tentativa de sinucidere din 1921, doi ani mai târziu, debutează spectaculos, recomandat și apreciat de Romain Rolland. În câțiva ani numele său e știut peste tot. Cărțile sale se epuizează instantaneu, scrie mult, parcă în febră, consumându-se neașteptat de repede. Perioada creației sale e foarte scurtă (numai 13 ani), dar suficientă pentru a se impune și a rămâne. Totul e șocant, precipitat și dramatic în acest destin și în această operă. De la împrejurarea debutului (forțat prin tentativa sinuciderii) până la amețitoarele suferințe și căderi, nu numai în spațiul existențial ci și în acela al operei. N-a fost - a remarcat bine dl. Mircea Iorgulescu într-un excelent studiu din 1984 - un exotic și un obsedat de pitoresc, cum l-au receptat, la început, o bună parte dintre cititorii săi francezi. În scrierile sale trăiește o umanitate rănită, populată cu decalajați, eșuați, oameni cu meserii incerte sau fără nici una, dezmoșteniți sau izgoniți care continuă să nădăjduiască. E o lume marginalizată, a învinșilor revoltați sau a revoltaților învinși. Și, surprinzător, chiar în acest univers al declasării, limita de jos a prăbușirii nu e niciodată epuizată, există, și aici, gradații și totdeauna trepte încă disponibile de coborât. Dar toți visează la drumul înălțării, al evadării spre "dincolo", se amăgesc în plăceri ușoare, croiesc planuri și le povestesc, încearcă să le realizeze, întorcându-se apoi încă o dată înfrinți. O înfrângere care nu e niciodată ultima. Această "lume de la fund", adesea magistral surprinsă, a născut caracterizarea lui Istrati drept "Gorki balcanic". Nimic peiorativ, firește, în această caracterizare (dimpotrivă); deși ea e departe de a putea epuiza substanța unei opere mult mai bogată în înțelesuri. Istrati a putut recrea acest univers pentru că era al său. Se ivise aici și trăise aidoma eroilor săi. Dintr-o astfel de lume ies uneori caractere. Dar adesea apar suflete

labile, de revoltați rătăciți care eșuează acolo unde n-aveau ce găsi. E, desigur, o prejudecată că opera sa e autobiografie nudă, mereu reluată și reconstituită. Scriitorul Istrati e un imaginativ și destule episoade - chiar cărți - trec dincolo mult de experiența trăită. Dar nici nu se poate contesta că biograful ocupă, în opera lui Istrati, locuri considerabile.

Regretatul Alexandru Talex, secretarul și editorul statornic al operei lui Istrati, s-a gândit, în ultimii ani de viață, să adune într-o carte momente semnificative din viața scriitorului. Folosește, pentru asta, texte concludente ale scriitorului dintr-o perioadă sau alta, ediția sa constituindu-se ca o autobiografie de un fel special. Oricum, cititorul acestei ediții (textele, cele mai multe, sînt traduse de editor) realizînd, pe fragmente, ceva din inegalabilul tragism al unei vieți cu totul neobișnuită. (Prima secțiune a ediției e intitulată chiar "Autobiografia", de parcă toate celelalte n-ar avea același caracter). Se știe, Romain Rolland a avut un rol colosal în devenirea ca scriitor a lui Istrati. Viitorul prozator român de expresie franceză îi scrie lui Rolland și acesta îl sfătuiește să se destăinuie în povestiri. Scrie, cu cită franțuzească apucase să acumuleze, povestirea *O întâlnire* (în martie 1921), primind de la mentorul său aprecierea favorabilă și îndemn de a persevera (în ediție e publicată această scurtă narațiune). Dar ceva mai înainte, în ianuarie 1921, redactează confesiunea *Ultime cuvinte* adresată lui Rolland, pe care însă nu o expediază; i-o va da în octombrie 1922, după care face o tentativă de sinucidere, eșuată cum se știe. Editorul publică acest text (firește tradus) în secțiunea "Nașterea unui scriitor". Salvat, încearcă să trăiască, făcînd-o pe fotograf la Nisa, fără succes, scriindu-i scrisori sfîșietoare mentorului său, inclusiv un caiet cu însemnări autobiografice, cu rol de recomandare (se publică aici, evident, și traducerea acestui text). În 1922 izbutește să încheie primul său mare manuscris (*Moș Anghel, Kir Nicola, Sotir și Mihail*), pe care, cum altfel?, îl trimite lui Rolland. Acesta din urmă îi scrie entuziasmat ("prevederile mele sînt confirmate"), invitîndu-l, la Villeneuve, să se cunoască. Istrati s-a confesat, despre această întâlnire hotărîtoare, în

cinci scrisori adresate prietenului său român de la Paris, cizmarul Gh. Ionescu. Și ele, aceste scrisori, reconstituie, gîfuit, momentele acestei întâlniri, în care Rolland îi spune lui Istrati că este un excelent prozator. Ba chiar că a primit răspuns din partea unei edituri, care confirmă că, întrucît manuscrisul a convins, va fi publicat. La despărțire, Istrati îi mărturisește mentorului său: "Acum plec fericit: în cincisprezece zile am trăit cît în cincisprezece ani". În 1923 revista de prestigiu *Europe* îi publica lui Istrati romanul *Chira Chiralina*, evident cu o elogioasă recomandare-prefață a lui Rolland. Atunci scrie, zugrav fiind la Paris, povestirea *La un "raccord"*, rescrisă în 1925, în limba română și apărută postum în *Cruciada Românilor*. Editorul o include în această secțiune, încheiată cu un alt text despre și închinat lui Rolland apărut în 1934 în revista *Marianne*, în amintirea debutului cu *Chira Chiralina*. Dar entuziasmul debutului a trecut, ca și ecourile mult favorabile ale celorlalte scrieri. Boala fizică i s-a acutizat. Face o călătorie în URSS și entuziasmul - și acesta - i se risipește, nutrinde convingeri foarte critice despre realitatea nedreptăților sovietice. Ajuns în Franța, ține să-și facă publice aceste dezamăgiri, menite să avertizeze. Scrie și publică destăinuirea *Vers l'autre flamme*. Această scriere provoacă mare răsunet, lui aducîndu-i imense daune din partea presei franceze de extrema stîngă, inclusiv discreditul lui Rolland, activ filo-sovietic (era căsătorit cu o rusoaică recrutată de N.K.V.D.). Prietenii francezi, mai toți, îl abandonează, unii scriind pamflete împotriva-i, descriîndu-l ca agent al Siguranței. Din 1930 se afla în România. Istrati era un insingurat, nimeni - cu excepția grupării de la *Viața Românească* - neacordîndu-i recunoașterea pe care o merita. A urmat o inutilă cură balneară la Mănăstirea Neamț, internat, apoi, la Spitalul Filaret. Jena financiară începe să-l impresoare amenințator, editorul său francez reducîndu-i, tocmai acum, tantiema lunară pînă a i-o anula cu totul în 1932. Răul care îl ia în stăpînire e compact: fizic, sufletec, financiar. Acum, prozatorul declara: "Nu mai cred în nici o idee, în nici un partid, în nici un om". E convins că societatea capitalistă e profund nedreaptă, iar așa-zisul socialism sovietic o cruntă dezamăgire. Ba, a ajuns să nu mai creadă nici în rolul artei ("arta este o escrocherie; la fel ca și omul bisericii, predică sublimul, dar adună la gologani, cit poate mai mulți"). Începe să-și traducă în românește opera (n-a terminat-o) și o publică, idee nefericită, în cea mai rău privită colecție românească ("Colecția 15 lei"), aducînd deservicii proprii opere. În martie 1933 îi apare, la Paris, *Casa Thuringer* și e comentată, în *Le Monde*, drept o carte reacționară. Lovit și disperat, redactează eseul *Omul care nu aderă la nimic*, în Spitalul Filaret, în care polemizează cu recenzenta din *Le Monde*, pe care îl dă publicității (în ediția pe care o comentez se publică și acest text). Aici declară: "Tată de ce strig de pe patul meu de suferință: *Trăiască omul care nu aderă la nimic!* O strig în ultima mea carte și dacă scap încă o dată de moarte, o voi striga de-a lungul tuturor cărților ce-mi rămîn de scris!" Cum eseul său a trezit rumoare în publicistica franceză, publică alte două eseuri asemănătoare, inclusiv o scrisoare deschisă către François Mauriac. Era o încrîncenată lichidare de conturi. Dar mai înainte, la începutul lui 1932, acceptă un turneu de

conferințe în Austria și Germania, invitat de o societate culturală germană, editorul publicînd, aici, textul acestei conferințe, pe care prozatorul a repetat-o pe unde a conferențiat, cu idei interesante - deși unele cam naive - despre rostul și menirea artei. E bine, negreșit, că se publică, în ediția pe care o comentez, textul acestei memorabile conferințe. Unde editorul nostru greșeste profund este faptul că nu inserează, în ediție, nici un text publicat de Istrati în revista *Cruciada Românilor*. Revista aceasta a apărut la 22 noiembrie 1934, sub conducerea lui Mihail Stelescu, redactor fiind, de la început, chiar Alexandru Talex. Era o revistă de dizidență legionară, unde au apărut cîteva texte antiodreniste semnate de Mihail Stelescu, ceea ce, finalmente, în 1936, avea să-i aducă acestuia asasinarea de către un comando de zece legionari ("decemvirii"), ucigîndu-l pe dizident, sălbatic, cu toporișca, pe patul său de suferință la Spitalul Brincovenesc. De la numărul 5 al revistei - număr de Crăciun - apare, aici, și Panait Istrati, cu o "Scrisoare către dragoste", în care, ce-i drept, condamnă antisemitismul. În numărul 6 al revistei sînt inserate răspunsuri ale lui Stelescu, C. Caragea și Al. Talex pe marginea scrisorii lui Istrati. Să citez din răspunsul lui Al. Talex: "Panait Istrati știi ce ne trebuie? Un *pumn... Cruciada Românilor* va încerca să fie un astfel de pumn... *Antisemitismul nostru?* E la fel ca al d-tale. E uman. Însă combativ atîta timp cît elementul iudaic va continua să se organizeze stat în statul nostru, sabotîndu-ne ori de cîte ori are ocazia". În numărul al nouălea Istrati revine, crezînd, naiv, că revista la care colabora e "o mișcare mai mult sufletească". Istrati devine aici, manipulat chiar de Al. Talex, colaboratorul de prestigiu al revistei. În nr. 14 semna articolul *Numerus politicianismus*, care, de fapt, lovea în pluripartitism, simbolul cert al democrației. Și au mai fost și altele. Așadar, dezamăgit iremediabil pe stînga politică, Istrati devine, în ultimii ani de viață, colaboratorul de prestigiu al unei publicații de extremă dreapta, ce-i drept organul unei dizidențe în mișcarea legionară. Și aceasta o face scriitorul care, în 1933, scrisese *Omul care nu aderă la nimic*, adevărat manifest apolitic. Cînd, în 1935, a murit Istrati, revista a apărut îndoliată iar într-un articol se spunea: "Românismul nostru va fi acela pe care-l slujeai: nobil și creator". Cui dată, într-adevăr, opțiune de final a lui Istrati. Ea, repet, trebuia consemnată în această ediție. Al. Talex n-a făcut-o, greșind profund, publicînd, în schimb, texte anodine, mai puțin revelatoare. Și doar ultima secțiune a ediției se numește chiar "Ultimii ani". Să se datoreze această omisiune faptului că editorul Al. Talex a fost din plin amestecat în racolarea lui Panait Istrati pentru *Cruciada Românilor*? Acesta e indubitabil răspunsul.

INSTITUTUL EUROPEAN

La cea de a 7-a ediție a Tîrgului Internațional de Carte, București, 2-6 iunie, 1999, Editura Institutul European are plăcerea să vă anunțe lansarea următoarelor titluri:

- miercuri, 2 iunie, ora 12,00
Semiotică, societate, cultură, Daniela Roventă-Frumușani (Colecția Universitaria)
 - miercuri, 2 iunie, ora 14,00
1784. Vreme în schimbare, Eugen Uricaru (Colecția Inorog)
 - joi, 3 iunie, ora 14,00
Marile noțiuni filosofice • vol. 1. *Cunoașterea, rațiunea, știința*, Michel Coudarcher (Colecția Memo) • vol. 2. *Societatea, puterea, Statul*, Denis Collin • vol. 3. *Justiția, dreptul*, Denis Collin
 - vineri, 4 iunie, ora 12,00
Scrisoare despre insule, Costache Olăreanu (Colecția Eseuri de ieri și de azi)
 - sîmbătă, 5 iunie, ora 13,00
Noua eră a inegalității, Pierre Rosanvallon, Jean-Paul Fitoussi (Colecția Civitas)
 - sîmbătă, 5 iunie, ora 14,00
Etnologia Europei, Jean Cuisenier (Colecția ABC)
Naționalismele europene, Paul Sabourin (Colecția ABC)
- Vă așteptăm la standul Editurii (4R09), et. IV, Sala Rondă, Teatrul Național București
Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600 • Tel-fax: 032 / 230197 • tel 032 / 233800 • tel. difuzare 032 / 233731 e.mail: euroedit@mail.dntis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

Dosarele de scriitor

PE LA jumătatea anului 1986, datorită impresiei bune pe care le-a produs-o cartea mea *Urcarea muntelui* unor colegi ai noștri stabiliți în Germania și d-lui profesor Klaus Heitmann, am primit o bursă DAAD. Între cei cărora le datorez această întâmplare fericită, poate că locul cel mai important l-a ocupat d-l E. Pollak, la acea dată, director în cadrul Rektorkonferenz din Köln. Dacă de la prietenii mei Sami Damian și Andrei Ujică m-am așteptat să facă tot ce se poate ca să ajung pentru o vreme în Heidelberg, ajutorul dat de d-l Pollak, pe care nu-l cunoșteam, mai întâi pentru a obține bursa, iar apoi să n-o pierd din cauza vizei, a constituit o surpriză de neuitat. Dar nu despre ea aș vrea să scriu. Ci despre o întâmplare legată de această bursă a mea, petrecută la Consiliul Uniunii, la care, în ultimii ani ai dictaturii, veneau din ce în ce mai mulți îndrumători. La punctul *Diverse*, care devenise cel mai important, m-am ridicat și i-am rugat, pe tonul cel mai serios cu putință, ca, dacă tot se află acolo, *să mă îndrume cum să fac eu să pot să rămân scriitor român*. Fiindcă despre cartea mea nu era voie să se scrie, poeziile și articolele îmi erau scoase de cenzură din paginile revistelor, iar Serviciul de pașapoarte îmi refuza viza și nu puteam beneficia nici de bursa primită din altă țară. La câteva zile după ce am cerut *să fiu îndrumat*, am fost chemată la tovarășul Ghiță Florea. Fiind numit de curând șef de secție la CC, nu prea știa cum stau lucrurile pe la noi și luase în serios intervenția mea din Consiliu. Poate și pentru că exodul scriitorilor începuse să constituie o realitate care nu mai putea fi neglijată.

M-am prezentat la domnia-sa la ora la care eram invitată, am fost primită politicos, am fost poftită să iau loc și am așteptat să află de ce m-a chemat. Dumneavoașteți sînteți o poetă foarte bună, a început tovarășul Ghiță Florea, care între timp fusese informat ce e cu mine. Dar,

din păcate, spuneți în ședințele alea de la Uniune fel de fel de lucruri prin care vă faceți singură greutate. Ca și Nicolae Manolescu și Mircea Dinescu și Octavian Paler și alții. De ce nu stați dumneavoaștră liniștită să scrieți poezii, fiindcă nu v-ar mai opri nimeni să plecați în străinătate...

După această introducere, a ținut să-mi sugereze, totuși, cumva că plecarea mi-a fost oprită de tovarășul Dulea, cu care nu era în cele mai bune relații. Apoi, fiindcă totul se înregistra, a repetat din nou că este și vina mea, pentru că nu-mi văd de treabă și nu scriu poezii din zori și pînă-n seară și a doua zi iară, ci mai fac și alte lucruri care nu sînt alt de nevinovate... Dar dumnealui va încerca totuși să mă ajute. Ceea ce cred că s-a și întâmplat. Pentru că nu peste mult mi s-a dat aprobarea de plecare. Apoi mi-a fost retrasă încă o dată de nu știu cine și, în fine, cînd ne apropiam de sfîrșitul anului și pierdusem deja o parte din bursă, mi s-a dat voie să plec.

Acum, cînd vremurile acelea s-au dus și nu mai vorbesc în nici o ședință - pentru că nu fac parte din nici un comitet și din nici o comisie -, ci spun în rubrica asta ce am de spus, iată că vine și d-l Radu Cosașu, care nu uzează de diplomația sa repetînd că aș fi o poetă foarte bună doar ca să poată intra în subiect. Își asumă riscul de a declara că sînt chiar poeta la care ține domnia-sa cel mai mult... Numai că, din păcate, aș fi trădat literatura, scriind contra celui ce reprezintă *schimbarea în bine* și a binefacerii bombardamentelor, în loc să-mi văd de poezia mea, deși lumea în care trăim ar avea atîta nevoie de ea...

Am vrut eu să mă fac că nu înțeleg unde bate domnia-sa, dar nu mi-a mers. În numărul următor al *Dilemei*, Mircea Iorgulescu întrerupe seria de texte prin care am primit săptămînal cîte o admonestare și scrie cu litere mari: UN CAZ DE TRĂDARE ?! Îi mulțumesc pentru

intervenția sa, pentru că mie mi-ar fi fost imposibil să pun punctul pe i. Aș fi putut spune cel mult: Doamne ferește de mai rău! Pentru că deocamdată nu am fost acuzată că mi-aș fi trădat țara, ci numai literatura. De aceea, poate că ar fi fost mai bine să las în continuare judecata pe seama criticii literare și a timpului. Dar mă tem că *recursul la metodă* începe să fie mai aberant decît pe vremea *odiosului*. Cînd spun asta, nu am în vedere doar ceea ce mi s-a întâmplat mie, ci și campania declanșată de apariția unor pagini din arhivele Securității sub titlul *Dosar Caraiion*. Care nu e dusă întru apărarea d-nei Monica Lovinescu și a d-lui Virgil Ierunca, a căror *biografie romanțată* constituie obiectul unor note kilometrice de o rară murdărie, ci a celui ce, în pofida prieteniei cu care a fost tratat de către cei doi *eroi ai săi*, nu s-a sfiit să le scrie. Veți zice, pe bună dreptate, că, a te atinge de opera unui mare poet, plecînd de la niște *pagini colaterale*, ar fi o meschinărie. Dar nimeni nu s-a atins de opera lui Caraiion după ce a luat act de existența acestui *roman postum*. Deși face și el parte din ea. Și asta în contextul în care la repunerea în discuție a *cazului Eminescu prejudecata valorii* a fost privită ca un semn de obnubilare.

Nu neg faptul că ar fi fost necesară privirea din altă perspectivă a operei eminesciene, așa cum a făcut-o, la vremea sa, Ion Negoițescu, care ne-a determinat să-l recitim pe *poetul național* altfel și chiar să ne facem experimentele lirice din faza debutului plecînd de la el. Actuala repunere în discuție a *acestui caz* nu aduce însă o noutate de interpretare. Ea se înscrie în acea negare a tot ce a fost înainte, făcută din perspectiva postmodernismului, care pune modul parodic de asimilare a poetului mai presus decît poezia. Or, dacă Eminescu a fost folosit așa cum a fost folosit înainte de 1989, nu e vina lui. Așa au făcut politicienii, de cînd e lumea, cu marii poeți care nu se mai puteau apăra. Și tot așa vor face întotdeauna. Să nu

uităm că, la 15 ianuarie 1990, toată lumea bună a ținut să verse o lacrimă pentru Eminescu pe scena Ateneului, deși erau peste o mie de morți de plîns, iar de la trecerea sa în eternitate se împlinise deja un veac. Ca după această plîngere, ușor teatrală, prin care a fost pus și în slujba *Revoluției noastre*, să se ajungă la ideea că, de fapt, în decembrie '89, nu ar fi avut loc o revoluție, ci o lovitură de stat. Și că nici Eminescu nu prea ar fi meritat atenția care i-a fost acordată. Întîi fiindcă nu ar fi arătat nici pe departe ca în binecunoscutul portret datorită căruia ar fi fost asimilat cu Luceafărul. Apoi fiindcă ar fi lasat foarte mult de dorit în privința igienei și ar fi fost și cam naționalist. Iar dacă mai trăia vreo 50 de ani, cine știe ce politică mai făcea.

Punerea în discuție a *cazului Eminescu* plecînd de la *dosarul său*, la care s-a umblat cel puțin de două ori după 1989, nu mă miră, de vreme ce literatura nu e judecată după criterii estetice, ci acceptăm senini *sau să se revizuiască tot, dar să nu se schimbe nimic, sau să nu se revizuiască nimic, dar să se schimbe cîte ceva pe ici pe colo și anume prin părțile esențiale*. Iar în contextul în care Eminescu este judecat și acum tot în funcție de dosar, deși nu s-a adăugat nici o piesă nouă la el, făcîndu-se astfel dovada că, dacă omul este sub vremi doar cît trăiește, poetul este sub ele și după aceea, cum aș putea pretinde eu să nu fiu judecată după noul meu dosar. Fie că *m-aș fi sinucis puțin literar* făcînd publicistică, după cum spune d-l Radu Cosașu (care n-ar fi făcut, în ruptul capului, așa ceva), fie că nu m-aș fi sinucis, ci dimpotrivă, așa cum avea să constate apoi cel ce a perceput ca nimeni altcineva *marea trîncăneală* care i-a supraviețuit lui Caragiale și l-a făcut să fie contemporan cu noi.

Concurs de scenarii radiofonice

Radio România - Teatrul Național Radiofonic organizează un concurs de scenarii radiofonice.

Tematica concursului: la alegerea participanților.

Tipul lucrării solicitate: Scenariu radiofonic original de maximum 30 de pagini pentru două categorii: teatru pentru adulți și teatru pentru copii. Textele care depășesc 30 de pagini nu vor fi admise în concurs.

Termenul limită de primire a lucrărilor: 1 septembrie 1999.

Termenul de anunțare a rezultatelor: 1 octombrie 1999.

Forma de prezentare a lucrării: text dactilografiat la

două rînduri, în două exemplare. Textul trebuie să aibă un motto și să fie însoțit de un plic sigilat care să conțină datele autorului, nume, adresă, număr de telefon și motto-ul respectiv. Lucrările pot fi trimise prin poștă la Radio România (str. General Berthelot 60-64, sector 1, București) sau pot fi aduse la registratura Radioului. Manuscrisele nu se înapoiază.

Premiile sunt în valoare de 7 milioane lei (premiul I), 5 milioane lei (premiul II), 3 milioane lei (premiul III). Este obligatoriu ca textele să nu fi participat la alte concursuri.

Radio România Cultural

Dintre emisiunile Redacției Literatură, Arte, Știință vă invităm să ascultați:

● Miercuri, 2 iunie, pe Canalul România Cultural (CRC), la ora 9.50 - *Poezie românească*. Romulus Guga. Versuri în interpretarea actorului Eugen Cristea. *Redactor Ioana Diaconescu*. La ora 12.30, pe CRC - *O samă de cuvinte*. Manuscrisul regăsit al unei cărți celebre în ediția anastatică: "Creșterile și descreșterile Imperiului Otoman" de Dimitrie Cantemir. Colaborează Virgil Cîndea, Răzvan Theodorescu și Dan Zamfirescu. *Redactor Emil Buruiană*. La ora 14.00, pe CRC - *Evenimente internaționale*. Redactor Cristina Sârbu. La 20.45, pe CRC - *București, istorii scrise și nescrise*. Bucureștii Magdei Isanos. Strada Popa Nan. Colaborează Elisabeta Isanos. *Redactor Victoria Dimitriu*.

● Joi, 3 iunie, pe CRC, la ora 18.03 - *Invitatul special*. Literatură, critică și istorie literară. Doctrina culpabilității. *Redactor Maria Urbanovici*.

● Vineri, 4 iunie, pe CRC, la ora 12.30 - *Arte frumoase*. Starea de grație în pictura marilor maeștri: Tintoretto și Velasquez. Colaborează Ruxandra Juvara. *Redactor Aurelia Mocanu*. La 21.30, pe CRC - *Dicționar de literatură universală*. Walt Whitman - efigie a spiritualității americane (180 de ani de la nașterea poetului). *Redactor Titus Vișeu*.

● Sâmbătă, 5 iunie, pe CRC, la ora 9.50 - *Poezie românească*. Nichifor Crainic. Versuri în interpretarea actorului Claudiu Romilă. La ora 16.30, pe CRC - *Artele spectacolului*. *Redactor Julieta Țîntea*.

● Duminică, 6 iunie, pe CRC, la ora 17.15 - *Revista literară radio*. Cronică literară de Al. Cistelean; Tableta emisiunii de Alex. Ștefănescu; Poezii inedite de Ana Blandiana. *Redactor Georgeta Drăghici*. La ora 23.50 pe Canalul România Actualități (CRA) - *Revista revistelor de cultură*. *Redactor Nicolae Breb Popescu*.

● Luni, 7 iunie pe CRC, la ora 20.30 - *Atlas cultural*. Calători străini în Țările Române. Verona - o cetate a iubirii. *Redactor Valentina Leonte*.

● Marți, 8 iunie, pe CRC, la ora 11.45 - *Viața cărților*. *Redactor Dorin Orzan*. La 12.30 pe CRC - *Sfîrșit de veac și de mileniu*. Proletcultismul în literatură și în sursele documentare. Participă Nicolae Manolescu, Dumitru Micu și Nicolae Florescu. *Redactor Eugen Lucan*. La 21.20 pe CRC - *Lecturi în premieră*. "Blestemat din dragoste" - roman de Elefterie Voiculescu (fragmente). *Redactor Ion Filipoiu*. La 23.45 pe CRA - *Scriitori la microfon*. Al. Săndulescu. *Redactor Liviu Grăsoiu*.

CALENDAR

23.V.1871 - s-a născut <i>G. Ibrăileanu</i> (m. 1936)	23.V.1902 - s-a născut <i>Vladimir Streinu</i> (m. 1970)	23.V.1909 - s-a născut <i>Dorina Radulescu</i> (m. 1982)	23.V.1913 - s-a născut <i>Olga Caba</i>	23.V.1937 - s-a născut <i>Octavian Georgescu</i>	23.V.1946 - s-a născut <i>Valeriu Armeanu</i>
24.V.1812 - s-a născut <i>George Barițiu</i> (m. 1893)	24.V.1871 - s-a născut <i>Vasile Gr. Pop</i> (m. 1912)	24.V.1923 - s-a născut <i>Victor Felea</i> (m. 1993)	24.V.1924 - s-a născut <i>Antoaneta Rălian</i>	24.V.1931 - s-a născut <i>Christian Maurer</i>	24.V.1954 - s-a născut <i>Florin Iaru</i>
25.V.1898 - s-a născut <i>Constantin Balmuș</i> (m. 1957)	25.V.1899 - s-a născut <i>Georgeta Mircea Cancicov</i> (m. 1984)	25.V.1923 - s-a născut <i>Remus Luca</i>	25.V.1933 - s-a născut <i>Eugen Simion</i>	25.V.1940 - s-a născut <i>Elena Cărecheru-Vatamanu</i>	25.V.1984 - a murit <i>Henriette Yvonne Stahl</i> (n. 1900)
26.V.1911 - s-a născut <i>G.C. Nicolescu</i> (m. 1967)	26.V.1916 - s-a născut <i>Vintilă Corbu</i>	26.V.1917 - s-a născut <i>Mariana Șora</i>	26.V.1994 - a murit <i>Tiberiu Uțan</i> (n. 1930)	26.V.1996 - a murit <i>Ovidiu Papadima</i> (n. 1909)	27.V.1899 - s-a născut <i>Petre Strihan</i> (m. 1990)
27.V.1905 - s-a născut <i>Ioan I. Cioranescu</i> (m. 1926)	27.V.1928 - s-a născut <i>Tudor Țopa</i>	27.V.1933 - s-a născut <i>Constantin Georgescu</i>	28.V.1907 - s-a născut <i>Marin Iancu Nicolae</i> (m. 1991)	28.V.1912 - s-a născut <i>Anișoara Odeanu</i> (m. 1972)	28.V.1913 - s-a născut <i>George Macovescu</i>
	28.V.1918 - s-a născut <i>Werner Bossert</i>	28.V.1921 - s-a născut <i>Mirco Jivcovic</i>	28.V.1922 - s-a născut <i>Zamfir Vasiliu</i>	28.V.1963 - a murit <i>Ion Agârbiceanu</i> (n. 1882)	29.V.1930 - s-a născut <i>Gh.D. Vasile</i>
	29.V.1933 - s-a născut <i>Stan Velea</i>	29.V.1945 - a murit <i>Mihail Sebastian</i> (n. 1907)	29.V.1954 - a murit <i>D. V. Baronski</i> (n. 1884)	29.V.1956 - s-a născut <i>Teo Chiriac</i>	30.V.1882 - s-a născut <i>Marcu Beza</i> (m. 1949)
	30.V.1883 - s-a născut <i>G. Ciprian</i> (m. 1968)	30.V.1921 - s-a născut <i>Traian Uba</i> (m. 1990)	30.V.1935 - s-a născut <i>Ovidiu Zotta</i> (m. 1996)	30.V.1949 - a murit <i>Marcu Beza</i> (n. 1882)	30.V.1966 - a murit <i>Oscar Walter Cisek</i> (n. 1897)
	30.V.1993 - a murit <i>Ion Sofia Manolescu</i> (n. 1909)	30.V.1994 - a murit <i>G.T. Niculescu-Varone</i> (n. 1884)	31.V.1883 - s-a născut <i>Onisifor Ghibu</i> (m. 1972)	31.V.1938 - s-a născut <i>Adriana Iliescu</i>	31.V.1938 - a murit <i>Max Blecher</i> (n. 1909)
	31.V.1990 - a murit <i>Vasile Nicolescu</i> (n. 1929)				

Dorin
Tudoran

PUPAT TOȚI PIAȚA UNIVE'SITĂȚI

(I)

WINSTON CHURCHILL a spus la un moment dat cam așa: "Poți conta pe americani că vor face ceea ce trebuie, după ce vor fi epuizat toate celelalte alternative." M-am gândit deseori la aceste cuvinte, încercând să ghicesc proporțiile în care sînt amestecate în ele umorul negru, condescendența, realismul, cinismul, respectul și așteptările alte elemente ce au constituit *stilul Churchill*. Dar niciodată pînă acum – atacurile aeriene NATO asupra Serbiei – nu m-a hăituit așteptarea de profund întrebarea în legătură cu ce este, de fapt, *the right thing* în asemenea situații. Mai mult, mă întreb dacă putem avea vreă certitudine că acest *the right thing* există. Care sînt uneltele ce ne pot ajuta să atingem un consens, cît de cît robust, cu privire la existența lui *the right thing* și a momentului (*the right time*) în care trebuie apelat la el? Ce și în ce măsură ne poate îndrepta să credem că toate celelalte alternative au fost epuizate? De ce nu a fost *altădată* momentul lui *the right thing*? În cazul tragediei ce ne frămîntă, de ce nu s-au luat asemenea hotărîri altădată? Impasul fundamental în care ne găsim în a judeca oportunitatea și justificarea unui asemenea *the right thing* (ca și a unui *the right time*, de altfel) este că sîntem obligați să judecăm cu mijloace raționale o situație irațională. Evident, însă, vine și momentul în care te întrebi dacă lucrurile pot fi lăsate să se eternizeze în irațional.

Numim cele de azi un "dezastru umanitar de proporții", incluzînd aici tot spectrul de nefericiri ale zilei- de la purificări etnice la acte teroriste, de la opresiuni la bombardamente, de la exoduri la crime comise pe buza gropii comune – cu aerul că ne-am confruntat neapărat cu un prezent păgubos, cînd, de fapt, zona în cauză se află într-o stare de beligeranță (intermitentă, dar beligeranță) de treisprezece secole. Numiți la un moment dat "butoiul de pulbere al Europei", Balcanii au devenit un asemenea epicentru al morții chiar înaintea aducerii prafului de pușcă în Europa. Etniile ce-și doresc reciproc pieirea nu au așteptat aici inventarea tehnicii de vîrf într-ale exterminării. Moartea a fost jurată, dorită și adusă

fie și numai pe o lamă de metal neprelucrat. Acolo unde există dorința de exterminare (astăzi i se mai spune și "voință politică"), nimeni nu așteaptă modernizarea arsenalelor - nici a celor militare, nici a celor politice. Evident, însă, o asemenea modernizare oferă posibilitatea ca moartea să fie livrată în ambalaje ceva mai sofisticate.

Episodul de astăzi este atroce, este infernal, este cum doriți să-i spuneți, numai ultimul nu-mi pare a fi. Cînd consideră că operațiunile militare NATO de acum vor rezolva "în mod profund" nefericita stare de lucruri din zonă, dl Javier Solana dă dovadă de un optimism de invidiat. Poți bombarda Belgradul astăzi, Sarajevo – mîine, Priștina – poimîine, Zagrebul – din două în două săptămîni. Nu poți bombarda însă o mentalitate irațională care-și mută cartierul general azi într-o biserică ortodoxă din Belgrad, mîine – într-o moschee din Priștina, poimîine – într-o catedrală catolică din Sarajevo etc. Îl poți neutraliza astăzi pe Miloșevici, îl poți penaliza mîine pe Tudjman, îl poți anihila poimîine pe Izetbegovici, dar procesul disipării mentalităților ce i-au propulsat pe scenă și încearcă se le legitimeze pînă și decizii criminale se poate dovedi încă imposibil de urnit.

Dacă starea de beligeranță mocnă ce a dominat atîta vreme raporturile dintre Franța și Germania a fost în sfîrșit (și să sperăm, definitiv) dezamorsată, asta nu s-a întîmplat fiindcă din capul unui lider ori al altuia au fost scoși gîrgăunii revanșei. S-a produs fiindcă a apărut o masă critică umană, de ambele părți, care a acceptat în mod profund că pacea nu poate fi obținută prin război, ci doar prin pace. Zona balcanică a episodului dezastruos de astăzi nu este nici pe departe în situația de a fi atins o asemenea masă critică. Nefericirea istoriei constă în faptul că lucrurile nu se schimbă în bine decît atunci cînd sînt determinate de jos în sus, în vreme ce spre a se schimba din rău în mai rău e suficient ca impulsul să vină de sus în jos.

Părerea că atacul forțelor NATO asupra Serbiei a constituit motivul de a ralia în jurul lui Slobodan Miloșevici și pe cei care-l detestă este adevărată doar la suprafață. În esență, ea este lovită de falsitate. Căci, încă prea mulți sîrbi îi urăsc pe croați. Încă prea

O să vii la înmormîntarea mea?"

mulți croați îi urăsc pe sîrbi. Încă prea mulți sîrbi ortodocși și prea mulți croați catolici îi urăsc pe musulmanii din Kosovo. Încă prea mulți musulmani din Bosnia-Herțegovina îi urăsc și pe sîrbi ortodocși și pe croați catolici. Bombardarea Serbiei de către forțele NATO a însemnat doar un prilej pentru ca în jurul lui Miloșevici să apară și toți cei care-l detestă. Fiindcă, mai presus de a-l detesta pe Miloșevici, Vuk Drašković îi urăște pe Tudjman, Rugova, Izetbegovici etc. Deocamdată, din toate părțile, masa critică este dată de ură, de irațional.

În ultimii ani ai dictaturii Ceaușescu, precum și imediat după executarea tovarășească a dictatorului la Tîrgoviște, au existat voci care pretindeau că originea dictatorului nici nu a fost una românească - pentru unii, Ceaușescu fusese țigan, pentru alții - calmuc, orice, numai român nu. N-a trecut însă prea mult pînă să descoperim cît de mult Ceaușescu există în fiecare din noi. Bombardarea Serbiei de către forțele NATO a făcut ca oamenii care-l detestă (cu sau fără ghilimele) pe Miloșevici să afle cît de mult Miloșevici zace în ei și să fie mîndri de asta. Mîine se poate întîmpla același lucru cu cei care-l detestă pe Tudjman ori Izetbegovici. Pînă cînd masa critică de care vorbeam nu-și va schimba polaritatea, legitimitatea oricărui *the right thing* venit din afară va fi parțială, iar asupra oricărui *the right time* va pluti în mod inevitabil cel puțin o umbră de scepticism. Spre a consfinți o rezolvare profundă, spre a dura mai mult decît mandatul unui președinte, al unui cancelar, al unui prim-ministru, al unui ministru de externe ori chiar decît Alianța Nord-Atlantică, *the right thing* și *the right time* trebuie să vină dinăuntrul unei zone ca Balcanii. Jocul de-a naționalismul bun și de-a naționalismul rău este un joc de-a șoarecele și pisica. Unul în care, cînd dimineata ești pisică, seara te poți trezi șoarece. Și dacă scapi, te pîgătești ca

mîine dimineată să fii din nou pisică. Și așa mai departe.

Pe de altă parte, cum am acceptat aproape cu toții că nici un conflict nu mai este local, ci toate sînt globale, nimeni nu mai poate fi obligat să stea cu mîinile în sîn, atunci cînd consideră că escaladarea unui conflict prezintă deja un pericol zonal. În noiembrie 1991, reproduceam în *Meridian* o serie de fotografii cutremurătoare cărora autorii lor le puseseră titlul amar "*Salutări din Croația*", ba chiar și subtitlul "*Poți dormi liniștit?*" Nici una din fotografii nu era însoțită de explicații indicînd cine sînt victimele și cine agresorii. Imaginea surprindea iraționalul, nu se ocupa cu detalii. Nu mai știu nimic de autorii acelor fotografii - Toni Hnojčik, Drago Havranek, Josip Bistrovici, Renato Brandolice și Goran Pichler. Știu, însă, că mulți au continuat să doarmă foarte liniștiți după ce au privit mormane de asemenea imagini. Erau nemți ori americani, britanici ori francezi, italieni ori suedezi. Dar erau și sîrbi, erau și croați, erau și sloveni, erau și kosovari; ortodocși, catolici și musulmani - deopotrivă.

Pe atunci șef al diplomației americane, răspunzînd unor întrebări referitoare la decizia Washingtonului de a nu se implica în situația din Balcani, dl James Baker declara că Statele Unite nu doresc să devină un jandarm mondial. Astăzi, dna Madeleine Albright nu are nici o îndoială că intervenția forțelor NATO nu mai putea fi evitată. Cît de mult se deosebesc cele două momente din punct de vedere al nefericitelor realități interne iugoslave? În fapt, doar ortodocșii, catolicii și musulmanii iugoslavi - ce nu au obosit încă să se urască - trebuiau să decida, de mult, că *destul e destul*. Cum au continuat să fie extrem de ocupați cu practicarea legii talionului, au reușit să vadă pe altcineva spunînd asta. În acest fel, nefericirea albanezilor, sîrbilor și croaților iugoslavi nu ia sfîrșit, ci se amplifică. Căci, de fapt, intervenția forțelor NATO nu se va solda cu a face dreptate unuia ori altuia dintre actorii teribilei scene iugoslave. Mai presus de orice alt motiv, Occidentul a intervenit spre a-și face sieși dreptate împotriva unui pericol zonal creat de etnie ce își doresc nimic mai puțin decît dispariția, amenințînd astfel prin iraționalul unii lor mai mult decît propria securitate.

De ce *the right time* și *the right thing* au fost stabilite pentru *astăzi* și nu pentru ieri sau alaltăieri, asta este o întrebare la care oricine și oricum ar răspunde nu va fi integral crezut. Important rămîne un singur lucru - oricîtă teamă ar inspira un *prea devreme*, ea a devenit mai mică decît teama provocată de spectrul unui *prea tîrziu*. Din nefericire, sub o asemenea presiune, cum interviu a devenit, iată, mai puțin important, dacă nu chiar "irelevant". Cînd ești incapabil să-ți creezi singur alternative raționale de a curma iraționalul, a aștepta soluții integrale drepte și venite exact la timpul potrivit din afară este o utopie. În cazul de față, teamă îmi este că prețul ei va continua să fie plătit de sîrbi, croați și albanezii pînă mai ieri cu toții iugoslavi multă vreme și după ce *the right thing* va fi devenit fapt împlinit.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica
Zafiu

"MOBIL" ȘI "CELULAR"

EXEMPLE perfecte pentru a ilustra fenomenul de răspîndire rapidă a unor neologisme odată cu utilizarea tot mai masivă a obiectelor denumite de ele sînt, în momentul de față, *celularul* și/sau *mobila*. Despre succesul obiectului pe care cele două cuvinte îl desemnează comentariile sînt de prisos; mă voi opri de aceea doar asupra alegerilor lexicale care îi însoțesc ascensiunea rapidă. Evoluțiile de acest tip sînt destul de greu de urmărit nu numai pentru că au loc într-un timp scurt, dar și pentru că sursele lor lingvistice sînt aproape incontrollabile. Limbajul comercial internaționalizat - traducînd sau transferînd cuvinte dintr-o limbă într-alta, acționînd asupra publicului printr-o publicitate pestră și nu foarte atentă la puritatea lingvistică - propune simultan mai multe soluții. În același timp, se creează diferențe între registrul strict tehnic, cel comercial și publicitar și cel al comunicării curente, familiare. În cazul nostru, sursele pentru denumirile românești ale produsului au fost desigur engleza (*mobile phone*, *cellular phone*), franceza (*téléphone mobile*, *téléphone cellulaire*), italiana (*telefono cellulare*), germană (*Mobiltelefon*) - dar, foarte posibil, și alte limbi. (Dat fiind că în acest caz uzul curent e mai important decît sancțiunea dictionarelor, am verificat existența sintagmelor respective în mai multe anunțuri plurilingve din Internet). Textele publicitare apărute la noi în ultimii ani introduc sintagmele corespunzătoare - *telefon mobil*, *telefon celular* - dar nu le folosesc masiv; multe anunțuri actuale preferă să pună în relief numele mărcii și termenii-cheie ai comunicării (*telefon*, *rețea*, *convorbire*, *conectare* etc.). Între timp, însă, s-au răspîndit în uz compusul *telemobil* ("vorbea tare în *telemobil*, programîndu-și aferată ora la cosmetică" - "Cotidianul" = C, 235, 1996, 6; "o lume posedată de *telemobile*" - "Evenimentul zilei" = EZ, 2054, 1999, 2), și mai ales denumirile care provin dintr-o elipsă lexicalizată (fenomen care s-a putut produce foarte bine în interiorul limbii române, dar a beneficiat și de modele exterioare): *mobila* ("mă

găsește și fără *mobila*" - EZ 2054, 1999, 2) și *celular* ("și-a condus echipa din tribună prin intermediul unui *celular*" - C 193, 1996, 7; "Elena Cârstea este alergică la *celulare*" - EZ 2054, 1999, 2). Deocamdată, concurența denumirilor e perfectă; pentru variație stilistică, în același articol (de exemplu, cel din care am citat mai sus, din "Evenimentul zilei") sînt folosite aproape toate posibilitățile. În principiu, *mobila* prezintă totuși unele riscuri de ambiguitate, substantivul existînd deja dinainte, cu alte sensuri. Care va fi însă decizia finală a uzului e deocamdată greu de presupus.

Data fiind apariția recentă a produsului tehnic și mai ales conservatorismul dictionarelor autohtone, nu ne putem aștepta ca termenii (de fapt, sensuri noi atribuite unor cuvinte deja existente în limbă) să fie cuprinși în dictionarele curente. Într-adevăr, *Dictionarul explicativ* (DEX, ediția 1996) nu-i include. În edițiile contemporane ale dictionarului italianesc care îi corespunde ca răspîndire (Zingarelli 1995) sînt înregistrate mai multe denumiri ale obiectului în cauză: sintagma *telefono cellulare*, adjectivul substantivizat *cellulare* și diminutivul *telefonino*. E drept că diferența se explică în primul rînd prin anterioritatea pătrunderii pe piață a produsului; promptitudinea lexicografică e totuși demnă de reținut și de urmat. La noi, doar *Dictionarul de cuvinte recente*, de Florica Dimitrescu, ed. a II-a, 1997, înregistrează sintagma *telefonie (mobila) celulară*, cu citate din presă din anii 1992-1993.

Valoarea simbolică a obiectului generează deja și interpretări expresive: cuvîntul care îl denumește e de pildă pus pe același plan cu un cuvînt familiar mai vechi, pentru a sugera contextual amestecul balcanic dintre Orient și Occident: "indivizi... încărcăți de *ghiuluri* și *celulare*" - "România liberă" 2294, 1997, 3). și mai semnificativă e apariția unui termen glumeț, colocvial, construit prin analogie cu (nu tocmai transparentul) *celular*: "un VIP care nu are «*molecular*»" (EZ 2054, 1999, 2).

Petre PANDREA

JURNALUL MANDAR

PUBLICĂM un fragment din *Jurnalul mandarinului valah* de Petre Pandrea, scriere memorialistică inedită, aflată în curs de apariție la Editura Albatros. Sunt indicii că textul a fost redactat în anii 1955-1956, în scurtul interval de libertate dintre cele două detenții ale autorului. Sinceritatea confesiunii, numeroasele referiri la aspecte necunoscute ale istoriei noastre recente, stilul atât de personal al lui Petre Pandrea, incisiv și plastic, sunt însușiri ale cărții care creează premisele unui nou eveniment editorial. Îi mulțumim doamnei Nadia Marcu Pandrea, fiica scriitorului, pentru că ne-a încredințat spre publicare aceste pagini din *Jurnalul mandarinului valah*. (Red.)

DACĂ aş crede autentic, fierbinte și cu zel, aş fi vrut să mă cheme pe numele de botez Ioan, evanghelistul dragostei, fiindcă între cele trei virtuți cardinale ale credinciosului - credința, nădejdea și dragostea -, eu prețuiesc, în besna lipsei de credință și fără nădejdea nemuririi, dragostea aproapei, facerea de bine a bunului samaritean, cumințenia și umilința Martei.

Ioan este ctitorul ortodoxiei armonice și feerice, bazată pe iubire, ospitalitate și toleranță reciprocă specifică ruralilor, așteptând fără anxietate împlinirile Apocalipsei. Până astăzi, catolicitatea refuză un comentariu autorizat al Apocalipsei. Ține Biblia ca pe o carte zăvorâtă cu 7 peceti investimântată în taina limbii latine. A mai făcut concesiuni, dar nu cu dragă inimă și din toată inima. Apocalipsa circula la noi și pe la vrăjitoare. E cartea cărților, cartea fascinantă, cartea tuturor.

Sfântul apostol Pavel este ctitorul protestantismului, confesiune excelentă pentru cismari, tâmplari, meseriași diverși, mică burghezie și individualiști, care n-au nevoie de biserică pentru a se mântui.

Stau în raporturi nemijlocite cu divinitatea. Ce poate înțelege un cap, un dovleac, o nătafleată? Ca ortodox, mă mir de ei. Pentru ortodocși, lipsa bisericii pare inconceptibilă. Mântuirea-i prin biserică vie, prin deșteptarea popilor.

Să nu mai am popa meu borțos ortodox cu care să mă războiesc și nici călugărul famelic și hieratic al sihaștrilor, al stilistilor și vladimireștilor? Nu pot concepe viață în Valahia fără biserică ortodoxă. Pot fi certuri între noi și războaie fratricide penibile, dar sunt războaie ecleziastice ale noastre. Zodia "latinilor spurcați" catolici sau a "pocăiților" fără biserică nu e o zodie aderentă în peisajul specific național. Ei nu ne aparțin. Cele 3 milioane de greco-catolici, ziși uniți, sunt de-ai noștri. N-au popi cu defecte, căsătoriți ca ai noștri? Nu oficiază liturghia după ritualul nostru, adică n-au păstrat însuși miezul mistic al slujbei divine? Că au devenit papistași printr-o vagă legătură și un legământ istoric? E rău, e foarte rău, dar îi iertăm. Îi iertăm și nu uităm că aparțin ciclului nostru de viață, comunității și iubirii noastre.

N-aș putea fi catolic, fiindcă un membru al comunității de tipul meu nefast, în îndoială asupra existenței lui Dumnezeu, iubind pe Cristos și practicând destul de vag, fără confesor, fapta bună (duhovnicul meu zace la pușcărie și altul nu mai vreau în acest an), ar fi imediat și cu scandal public anatemitizat, exoflisit și cărțile mele puse

la index. Popii mei tac, suferă sau zâmbesc.

Biserica ortodoxă este îngăduitoare și tolerantă. Aș putea spune că, în multe privințe, a ajuns o casă de toleranță, un bordel, rușinându-mă amarnic că le aparțin. Am plecat scârbit de la ortodocșii dominanți și port, de patru ani, grele bătălii judiciare cu ei, fără a-mi da demisia din cult și mă plimb printre stilști și vladimiriști ca Vodă prin lobodă. Inima mea bate la Vladimirești. Mănăstirea de la Liești s-a închis cu zăvoare milițienești și criza mea sufletească s-a agravat până la depresiune și desnadejde. Acolo, unde era cântec de fecioare, cântă cucuvelele.

Ca o confesiune clară, de ziua mea de naștere și ziua numelui, vă pot mărturisi, scumpii mei, că n-am soluționat nimic în materie confesională și religioasă. Aștept, aștept și scriu, scrie-mi-aș numele pe mormânt. Vorbesc, vorbesc, vorbesc prin tribunale și aștept să-mi astupe gura cu pământ. Cum poți trăi fără Vladimirești, fără Maica Veronica și părintele Ioan?

Vreți suita confesiunilor pe alte planuri?

Eu sunt un mic, un insignifiant, un hârbar mandarin valah controversat de contemporani și în hâră cu ei. N-am tipărit acum zece ani două volume de *Portrete și controverse* pe care aş dori să le ard în piața publică, dacă nu mi-ar fi frică de ridicol și arestare? Situația mea e îngrozitoare prin neclaritate, promiscuitate intelectuală și prin oglindirea dezordinei generale.

Am trecut ca vârstă - vai! - de o jumătate de secol și nu m-am realizat pe plan literar, cum au crezut unii prieteni și nici pe plan politico-social, cum s-au înșelat, alții. Gloriola profesională este efemeră și-o disprețuiesc. Niște pași pe nisip în bătaia simunului.

Proverbul englez spune, că, cine n-a fost frumos la 20 de ani, n-a fost puternic și sănătos la 30 ani, n-a fost bogat la 40 ani și înțelept la 50 ani, acela nu va mai fi nici frumos, nici puternic, nici bogat, nici înțelept. E un om sfârșit. Sunt un om sfârșit

papinian? În multe privințe abia încep...

Nu mă pot plânge de ursitoare. Nici nu mă prea laud cu ele. În linii generale socot zodiacul meu destul de clement: am fost pe treptele vârstei sănătos, euforic, puternic ca un atlet, am făcut copii și am fost și om bogat. Nu mai sunt bogat și nici euforic. M-am schimbat sub intemperia vremii și a revoluției survenite în țara mea. Între 44 și 49 de ani am suferit și trecut alert prin iadul unor pușcării sordide dictate criminal de un triumvirat nefast instaurat și format în Valahia dintr-un pitic borțos (V. Luca), o femeie viperă - (Ana Pauker) și un bălbăit (Teohari) scufundați azi în infamie. *Prosit!* Am trăit și-am văzut!

Am ieșit din pușcărie, după un șomaj de peste 6 luni și apoi 1 an și 8 luni, într-o nouă libertate (libertatea Eului mortificat de suferințe injuste) și am început să meditez, pe îndelete, despre înțelepciunile seculare ale strămoșilor mei, despre mine și alții.

Am iertat, dar nu pot uita deocamdată crimele săvârșite de tiranii mei.

O, dați-mi un pahar din apa Lethei!...

Ce mai vreți să știți? Raporturile intime cu părinții și familia?

Am venerat părinții ca toți valahii și-mi iubesc familia. Sunt pentru familii unite, indestructibile. Sunt mândru de nașterea în provincia mea, ambele umile. Copiii mei au primit ordine solemne să-mi așeze ose-

Scriitorul Petre PANDREA și fiica sa, Nadia, în fața vilei din Poiana Țapului (Zamora), moștenită de la socrul său, scriitorul D.D. Pătrășcanu. Vila "Pătrășcanu" în care se reîntorsese după ani grei de temniță, fusese pentru cumnatul său, Lucrețiu, anticamera morții.

mintele în mica mea patrie de din Olt, dacă voi muri în Statul ilfovean străinătate. Nu m-am înțeles cu româna condusă de Statul ilfovean am factură de cosmopolit, de interlist, de mondialist sau planetar, p mă oricum, dar nu-mi suport grantriie mari terfelite și prefer pe ce fiindcă omul nu este o cămilă nomad plantă sau un copac cu rădăcini într-un sol. Eu nu sunt din categoria s inflexibili, dar nici o trestie elega sunt - oh, nu! - salcia plângătoare. brad argintiu și elegant, deși mi-a cut. Sunt un nuc rotat, cu rădăcină mă, cu fructele cu amar învelși și d jă. Îți trebuie răbdare să ajungi la hrănitor și dulce.

Am fost jurnalist pe timp de l Am avut un nume pe care nu l-am Apoi, am fugit din jurnalistica rob trei dictaturi. Nu mi-a plăcut nici ti stânga a lui Ioșca Chișinevschi. M cut avocat un sfert de veac, în p apărător de leproși penali politici, avocatul valah al ultimilor decenii să se transforme în patrula vitează ș vicleană a poporului în luptă cu dominantă, cu eternul huligan (de sau de stânga), cu satrapii adminis cu tiranii politici, cu imixtiunea ș străine în micile noastre amănunte

Mi s-a luat darul și căldărușa av de multe ori, am fost arestat deseori: clienți, am suferit intermnițări fa drăsni cineva să mă judece la tribu să mă condamne. Am fost bărfit s răs. Proasta burghezie națională mnițat de 4 ori pentru pledoarii în exclusiv al comuniștilor. Au fos nițări pe termene scurte, pe termene ante. Ministrul de Interne al com (numitul bălbăit Teohari) m-a în aproape 5 ani pentru 2-3 pledoarii de mare efect și aş fi putut sta o dacă bălbăitul nu se dădea de-a pre în anonimatul tipografic de unde i

Îl hrănisem câțiva ani în pu: ieșise rotofei. Eu am ieșit macerat.

Am fost silit să parăsesc bara a ani, alternând predica din amvonu sapa, pentru hrană, și stiloul, per dictă sau eliberarea de coșmaruri, cina tersiților paukeriști și a hân ortodocși.

Azi, de ziua mea, și de câteva mâni, alternez sapa în via mea cu s somnul, într-un crug de câte opt care, într-un crug de ore și anotimp ne, meditănd la strămoși, la astre ș omului.

La Rochefoucauld s-a privit în și a lăsat lectorilor un autoportret i cam ciudat.

După pilda nemuritoare a francez din salonul doamnei d bouillet, eu, cioban valah și manc ropenizat, mă privesc în ciobul de de la vila mea devastată din Periș de trandafiri ajunși măcieși, când jelesc cu custura, cu clăbuc sărac verde cu pelin amar, fiindcă nu ma

NULUI VALAH

săpun parfumat și nici oglinzi venețiene, fiindcă m-am ruinat, am săracit, iar valetul mi s-a făcut brigadier silvic. Îmi vizitez vechii servitori, ei îmi trag încă ciubotele, mi le curată de noroiul pădurii și mă așez - la oaspete - la masa lor decentă. Ce-ar fi făcut valetul ducelui în locul lui Ion și al Domnicăi mele? I-ar mai fi tras cismele?

Ce văd în ciobul de oglindă, când mă ad cu clăbuc amar de pelin?

Vai, vai și amar!

S-a dus tenul roz de... austriac, cum spuneau valahele, când m-am întors de la Berlin și de la Viena. Mă tachinau întruna - albeață și roșeață, efect al sănătății igieniei cincinale.

Nu sunt austriac. Sunt român get beget, boada vacii din Oltenia.

Provincia mea natală a fost subjugață cucerită și oficial anexată în secolul XVIII de către Austrieci, dar nu cred, că vreuna din răstrăbunicele mele să fi fost violată de vreun soldățoi al "imperialilor" habsburgici. Nemții războinici și nici omânii cotropitori și militari nu violează femeile. N-au asemenea tradiții. Sunt niște proști. *Jus primae noctis* și violul soldătesc consolidează imperiile. Nici nemții, nici omânii nu vor funda și consolida imperii.

Să se fi încurcat vreo femeie din neamul meu cu vreun nemțotei când Oltenia a fost anexată 18 ani sub Austrieci?

Nu-mi vine a crede.

Barbații din Oltenia sunt curvari și cei în spîta mea suferă de o sensualitate crasă și acută, fără a merge chiar la depravare, dar se căsătoresc foarte tineri și fac mulți copii. Căsătoria îi ordonează, și-i cunștește, luând-o în serios, seară de seară.

Femeile din spîta noastră sunt monoame, din frică și rușine.

E drept, că ambele bunițe, rămase văduve, și-au găsit în a doua căsătorie, bărbați frumoși și viguroși, una pe Jderu și alta pe Preda Albotă, bunicul de drept și enitor, al doilea bărbat al babei Stana. Redecesorul lui Jderu la mîna Ilincăi, aba mea, bunicul meu patern, fusese un înar roșior mort accidental, într-un salt emet, la manejul cazarmei, pe armăsarul îi propriu, fiindcă era călăraș cu schimbul în Corbenii Romanăului, la liziera Vâlcei.

Să fi greșit vreo răstrăbunică din secolul XVIII cu vreun husar?

Nu cred, fiindcă ar fi rămas neamțul pe teleaguri. Aș fi aflat cu siguranță.

Tradițiile arhondologice erau și sunt încă vii în această regiune în gura babelor oastre mîndre și grijului de spîta lor.

Lipsa fecioriei la mariaj și adulterul erau de neconceput și grav pedepsite. Azi, e-am mai civilizat și prin Oltenia.

Violul soldățoiului austriac sau adulterul străbunicii cu huzarul mi se par preare în secolul XVIII. O învățătoare văduvă și durdulie s-a încurcat cu un neamț de lui Mackensen prin 1917/1918 și suportă e 40 ani "moartea civilă". Nu s-a mai utut mărita de la 22 la 62 ani. Slabe spește de-acum înainte. Alta a fost "violată" de un ofițer rus blond ca Apollo și s-a dus el, nerușinată, la o nuntă. Au fost decent

și solemn serviți. Femeia părăsită după câteva luni de Apollo, în amor nebun cu vutcă și motocicletă, a ajuns o ciumată în regiune. Mi-e rudă și o vizitez din comiserățiune și libertinaj al opiniilor mandarinale. *Quod licet Jovi, non licet bovi*. Un mandarin are drepturi mai multe în comportarea cotidiană decât poporul. Sunt ironizat și mi se îngăduie. Am riscuri de reputație pentru comiserățiune fiindcă, pe vremuri, trăgeam de coadele roșcate pe această rubedenie prin alianță, iar amorul băstinaș, prin vecini, este stimulat, dar amorul printre rubedeniile de sânge devine sacrilegiu, iar cu cele aliante are iz de scandal.

Nu cred că răstrăbunica mea să fi făcut boroboate prin zăvoaie cu huzarul austriac, cum a făcut roșcata cu recentul Apollo slav sau învățătoarea văduvă cu ofițerul lui Mackensen.

Tenul roz austriac al multora din familia mea se trage de la moș Preda Albotă, zaraful satului și ex-negustor, retras cu chimirul doldora de galbeni, ca și de la bunicul roșior, mort în manej, în accident de călărie.

Moș Preda se purta plăieș, cu plete blonde ca cenușa arinului, și alerga pe cal alb, înspumat, avea ochi verzi înlăcrimați de ironie, șagă și melancolie (ii murise toți copiii și prima soție la o epidemie de ciumă), se rumenea la mînie, în obraz ca trandafirul. Bunicul patern și tata - pe altă ramură - posedau mustați lungi și groase, negre, fruntea lată albă ca marmora, ochi verzi, pielea ca laptele și bujori în obraji.

În tinerețe semănăm cu ei leit poleit, la mușchi și piele, deși oasele în configurația lor mergeau spre mongolica baba Stana cu pielea de aramă. Nu-i spuneam "chinez-zoica"?

Când mă privesc în ciobul de oglindă, acum, după ce-am trecut jumătatea de veac, văd cu stupeoare mai de grabă să-mînta unui soldățoi tătar, mongol sau chinez, decât austriac.

Cum? De-unde ai venit? De-unde ai răsărit? Dar de ce să mă mir? N-am avut de la anul 1200, după Christos, până la 1877, invazii cazace, podgheazuri și alianțe cu hanul tătar din Crimeia și cu mîrzacii Bugagului basarabean, filiale ale Țarigradului, care ne-au stăpînit o jumătate de mileniu?

Privesc în oglindă și văd pomeți "sailanți" à la Titulescu și Gh. Tătărescu, fii ai provinciei mele.

Nu-mi place?

De ce să nu-mi placă?

Nu este moștenirea pe latura pur maternă vizibilă la câțiva din cei 9 fii, 29 nepoți și 9 strănepoți ai mamei?

Nu-mi mai iubesc mama pe care am venerat-o și am adorat-o?

În ciobul de oglindă văd pomeții ridicați ai mamei și babei Stana în fața slăbită și acoperită cu pielea albă ca a tatei și a celor doi bunici, piele tăbăcită azi de vînturi, soare, ploi agricole și suferință morală, mandarină.

Părul este moale și încă negru, fără căr-

lionți italienești ca la sora și unii nepoți ai mei, fără durițătăți tătare, ca la mama și baba Stana, păr tătăresc ca tuiurile voevodale.

Am păstrat resturi jalnice din statura de soldat a tatei și a roșiorului mort tânăr. Tata avea până la 79 de ani o statură de soldat al împăratului Traian și profil similar roman, iar bunicul Albotă parcă descindea din robii daci, sculptați pe columna de la Roma, unde am meditat zile în șir, când m-am cerat, cu nemții, la Berlin, pe interpretarea lui Hegel, în 1929.

Deci, cine sunt, ce vreau și ce sunt?

Emit ipoteza cea mai plauzibilă: o corcitură de băstinași plurimilenari din sud-estul european, cu opresori latini și cu o sîmîntă inalterabilă de călăreți tătari. Asta sunt și asta vreau, dacă accept strămoșii de la Roma până la Shanghai.

Unde trăiesc?

Trăiesc în Sud-Estul european cu adiacențe balcanice și cu tradiții glorios-infernale din Levant.

Dascălii mei de școală elementară, liceu militar și universitate, sovini și ciparieni, socoteau să ne scoată latini puri pe toți. Profesorul meu de desen pretindea că eu am profilul de adolescent la studii ateniene al lui Marcus Tullius Cicero. Și fiindcă făceam și câte o oră de sculptură pe săptămîna, am pozat, realmente, pentru tipul roman, alături de colegul meu de bancă, negricios ca un indian, care poza pentru tipul țigan. Alți dascăli doreau să ne scoată slavi cu hurta. Alții niște ilyro-traci din *Dacia felix*, ușor invadată de latini retrași în dreapta Dunării după o efemeră ocupație.

Cu trecerea vârstei, am observat, în oglindă, că pomeții mei s-au accentuat și am înțeles că sunt un tipic valah, adică nici dac pur (ca bunicul Albotă), nici roman (ca tata și bunicul roșior), nici tătar (ca mama și baba Stana), ci o corcitură a acestor plaiuri, un miș-maș destul de vital timp de peste o jumătate de deceniu.

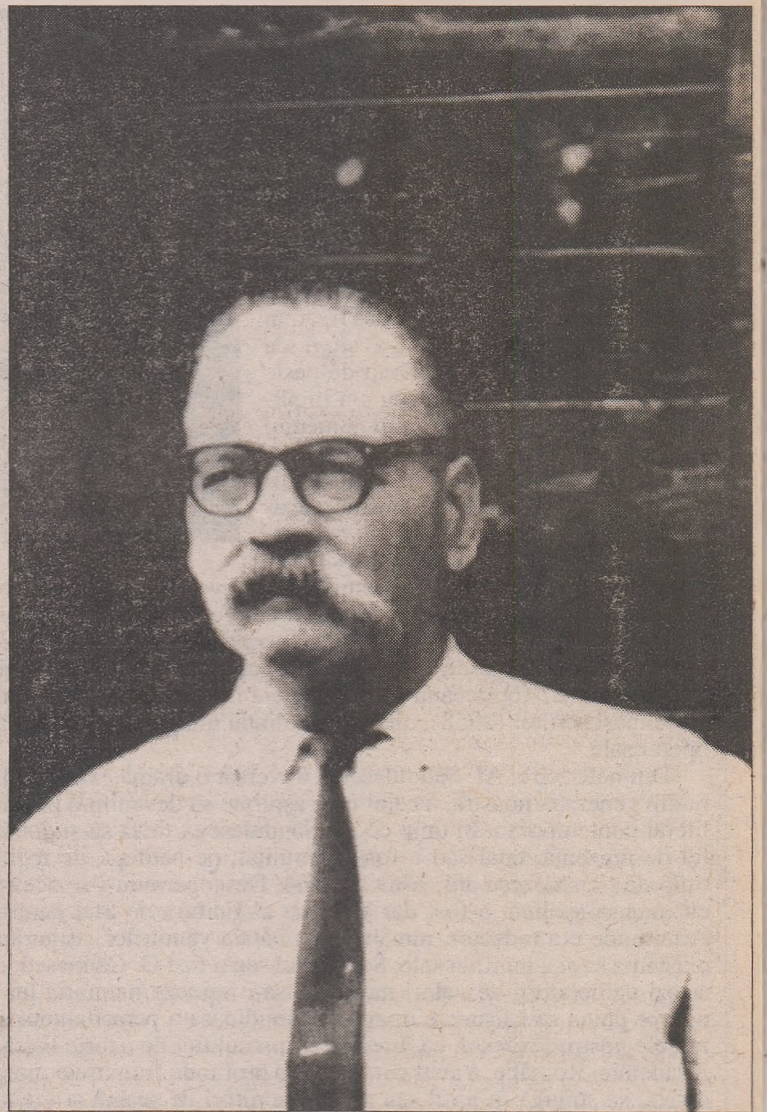
La Rochefoucauld, pe care-l pastîșez, vorbește despre statura și umoarea sa. Ar fi oțios, fastidios și plicticos.

Nu mă mai interesează fizicul, ci fiziognomia mea. Nici nu mai fac sporturi, nu mai practic înotul și canotajul, nici gimnastica suedeză.

Privesc în ciobul de oglindă, sau în marea oglindă venețiană care mi-a mai rămas pe-alături, achiziționată de o țărăncă.

Posed astăzi o fiziognomie de pușcăriaș valah, o figură brăzdată de suferință, așteptare și visare. Am gesticulația ferită a pușcăriașilor, mersul tîrît și ușor dandinant al celor care se plimbă în cerc, la ore reglementare, cu temnicieri abrași.

O, dați-mi apa Lethei, să sorb o înghițitură și să uit!

Să fie figura mea, mutra aceasta de actor ratat, care a jucat cândva o stagiune pe Hamlet la un teatru sordid de provincie și se melancolizează cu țuică din bani puțini?

Unde-i voioșia, coama de leu, mustața groasă pe oală, acoperind buzele lubrice?

Îmi aparține această macerație de sfînt bizantin, abia scăpat de hepatită?

Acești ochi permanent înlăcrimați și visători au înlocuit ochii verzi, jucăuși și disprețuitori de odinioară?

Cui aparține fruntea pleșuvită cu sute de încrețituri? Unde-i fruntea albă, netedă, luminoasă, ușor bombată?

Cine-i acest strigoi din fața oglinzii?

Cine sunt?

Cunosc data și locul nașterii: 29 iunie 1904, ziua Sfîntului Petru și Pavel, pe Oltet, al VIII copil din 12. Trecut prin școli bune. Liceul, model al epocii, ca bază, universitatea Capitalei, universități europene, cam vreo cinci, limba latină ca bază juridică, pe care aproape am uitat-o, germana, de predilecție și uz intelectual cotidian, franceza, în conversație cu familia și snobii, italiana pentru versuri și engleza pentru documentare geo-politică.

Deci, un oarecare apetit faustic de cunoaștere în adolescență, tinerețe și maturitate.

Ciclul s-a închis. Meditez pe rogojină cu ochii în bagdadiie.

Acum pot trăi fără cărți, fără documentare, fără ziare, fără baie, fără bani. Nu am drama confortului. Sunt perfectul pușcăriaș și în stare de libertate.

Iubesc încă florile și ogoarele, pădurile și zăvoaiele, dar nu-mi sunt indispensabile. Îmi fac baia în râu și lac, coadă de Snagov. Pot renunța. Am făcut (în minte) *tabula rasa*.

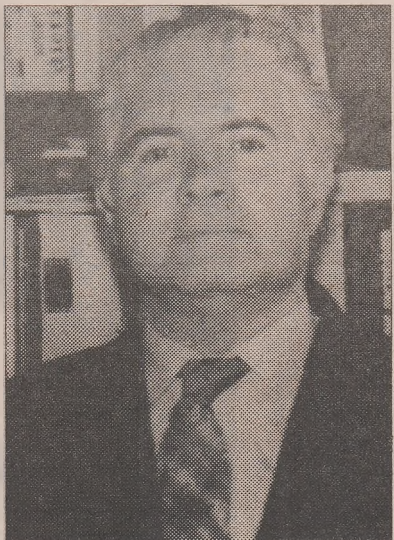
Efortul de renunțare este dureros, uneori, inutil și copilăros.

Îl încerc și în acest răboi al mandarinului valah.

Am să pot?

Crugul meu mandarină este o cupă umplută cu venin pe care-l distilez și-l fac o licoare pentru a-mi pregăti uitarea: un remediu personal, care - poate - va folosi și celor scumpi ai vieții mele, în situații similare, de dezastre personale și incongruențe publice.

Al. Săndulescu la 70 de ani

A JUNS la nobila vârstă de 70 de ani, confratele și prietenul Al. Săndulescu poate privi retrospectiv cu satisfacția că, în condiții adesea nefaste, și-a împlinit idealul pe care și l-a fixat, în care a crezut și pe care l-a slujit cu dăruire încă din tinerețe. Timp de peste patru decenii, Al. Săndulescu s-a implicat activ, ca exeget și editor, în domeniul vast și complex al istoriei literaturii române, impunându-se prin contribuții fundamentale, concretizate în studii analitice aprofundate, în monografii exhaustive consacrate unor scriitori clasici reprezentativi, explorând fenomenul literar revolut din perspective inedite, formulând puncte de vedere noi în raport cu o operă literară, potrivit principiului estetic al lui G. Calinescu. Încă de la începutul activității sale exegetice și editoriale, Al. Săndulescu și-a dobândit un binemeritat prestigiu prin ediția operelor lui G. Topîrceanu (1955), căreia i-a urmat o substanțială monografie a aceluiași scriitor (1958), oferind cea dintâi imagine prismatică asupra vieții și operei sale.

Din nefericire, Al. Săndulescu a traversat o dramă existențială, ca și a altora din generația noastră, a celor care aspiram să devenim o prezență în peisajul literar contemporan. În timp ce Al. Săndulescu trudea să-și dobândească o astfel de prezență, tatăl său a fost întemnițat, pe nedrept, de regimul comunist, timp de treisprezece ani, până în 1964. Descoperindu-i-se această taină ținută cu imensă spaimă, a fost dat afară de al Editura de Stat pentru Literatură și Artă, unde era redactor, rămânând în bătaia vânturilor, asigurându-și cu greu existența sa și a familiei sale. Salvatorul său a fost G. Calinescu, oricât ar asuda astăzi demolatorii de valori naționale să-i întineze memoria lui G. Calinescu, nu vor putea să-i fisureze imaginea grandioasă a personalității sale, pentru că marele nostru Profesor, ca director al Institutului de istorie literară și folclor al Academiei Române, a avut curajul, de o profundă frumusețe morală și conduită civică, să strângă în jurul său pe unii scriitori de seamă ai vremii, prizoniți și năpăstuiți de regimul comunist, ca Ovidiu Papadima, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Dinu Pillat, Valeriu Ciobanu și alții. Nu erau numai gesturi de umanitate, ci și de lucidă responsabilitate față de destinul unor demni slujitori ai literaturii și spiritualității românești, supuși unor grele încercări. Poate îmi este îngăduit să mărturisesc ca, în acea perioadă, fiind cercetător științific în cadrul Institutului, l-am anunțat pe prietenul meu Al. Săndulescu, în 1963, că s-a creat un post liber și l-am îndemnat să se adreseze direct lui G. Calinescu. Ceea ce a și făcut, fiind primit de Profesor cu multă căldură. Împrejurările au fost evocate de Al. Săndulescu în cartea sa de memorii *Efectele dosarului dalmațian* (1995), cu o profundă recunoștință față de memoria lui G. Calinescu: "Venirea la Institut a însemnat o remodelare a personalității mele și începutul ieșirii de sub apăsarea tiranică a «obsedantului deceniu». Reintram în spațiul literar, în fine, pe ușa din față, și aceasta datorită în primul rând lui G. Calinescu și a unor spirite precum Vladimir Streinu și Dinu Pillat, în preajma cărora ajungeam la maturitate."

Și astfel Al. Săndulescu a putut să se integreze pe unul din locurile de frunte ale istoriei literare românești, continuând seria monografiilor cu cele consacrate lui Delavrancea (1964), Duiliu Zamfirescu (1969), Liviu Rebreanu (1976). De asemenea, a elaborat o ediție remarcabilă a operei lui Paul Zăvoianu, reluând, în 1997, ediția în două volume apărută în 1971, completând-o cu scrierile eliminate atunci de cenzură.

Înzestrat cu un vast orizont spiritual și dispunând de subtile mijloace de analiză și interpretare estetică, Al. Săndulescu ilustrează din plin aserțiunea lui G. Calinescu din *Principii de estetică*, potrivit căreia "în realitate, critică și istorie literară sunt două înfățișări ale criticii în înțelesul cel mai larg. Este cu puțință să faci critică curată, fără proiecție istorică, cu toate că adevărata critică de valoare conține implicit o determinățiune istorică, dar nu este cu puțință să faci istorie literară, fără examen critic." Simbioza dintre critică și istorie literară este evidentă în volumele în care Al. Săndulescu și-a reunit studiile, eseurile, prefețele și cronicile sale literare, precum *Pagini de istorie literară* (1966), *Citind, recitind* (1973), *Continuități* (1976), *Portrete și analize literare* (1982), *Constelații literare* (1998). Studiile și eseurile lui Al. Săndulescu oferă puncte de vedere și sugestii interesante, pe care trecerea anilor nu le-a estompat și nu le-a anihilat, păstrându-le intacte sagacitatea și varietatea ideatică, adâncimea observațiilor, caracterul judicios și convingător al aprecierilor valorice. Din întregul eșafodaj al expunerilor rezultă clar că analizele interpretative ale lui Al. Săndulescu se bazează pe o lectură atentă, aprofundată a operelor în discuție, refuzându-se repetării locurilor comune și obedienței față de aserțiunile unor iluștri înaintași. Cu toate acestea, Al. Săndulescu nu ignoră contribuțiile anterioare, consacrate prin autoritatea și prestigiul adevărilor exprimate, la unele subscie necondiționat, pe altele le dezvoltă, le amendează, le completează și le nuancează cu opinii și aprecieri personale.

Al. Săndulescu se manifestă intens preocupat de așa-zisa "literatură subiectivă", cum a definit-o Tudor Vianu, alcătuită din jurnale intime, memorii, corespondență, confesiuni. Edificatoare este ampla sa exegeză *Literatura epistolară* (1972), un excurs pe această temă în toată literatura română, precum și cercetarea aplicată la obiect despre *Duiliu Zamfirescu și romanul său epistolar* (1986). În volumul recent, *Constelații literare*, întâlnim remarcabilele sale studii, mai vechi și mai noi, despre *Jurnalul* lui C.A. Rosetti, *Jurnalul* și *Epistolarul* lui Titu Maiorescu, *Memoriile* lui E. Lovinescu și altele. Studiile sale se disting prin sobrietate și echilibru, prin darul evocării, într-un stil expresiv, imprimând expunerii o vibrație interioară care atrage participarea afectivă a cititorului.

Confratelui și prietenului Al. Săndulescu îi urez, din toată inima: La mulți ani!

Teodor Vârgolici

New York, mai, 1999

După un seminar de traduceri literare

DECENII la rînd, scriitorii români au trăit cu dorința secretă sau cu ideea fixă că vor fi traduși peste hotare, publicați în reviste și edituri străine, descoperiți de mediile internaționale și citiți în limbi de mare circulație. Unii dintre ei știau că nu vor schimba în viața lor o vorbă cu vreun intelectual occidental, alții se agățau cu disperare de orice ocazie inventată pe linie de partid, citiva și-au vîndut sufletul sau și-au construit biografii imaginare pentru a călători sub supraveghere, mulți s-au considerat consacrați cînd și-au putut vedea numele în vreo obscură publicație sau în vreun dicționar de literatură română de uz propagandistic. Frustrările și iluziile scriitoricești legate de traduceri și deplasări în străinătate s-au perpetuat, adîncindu-se haotic în primii ani după căderea dictaturii pentru ca apoi să se transforme în moderne focare de dușmănie în sinul breslei.

Traseul postrevoluționar al relațiilor dintre autor și lumea largă, mediat viclean sau scăpat de sub controlul Uniunii în favoarea unor instituții alternative sau al inițiativelor personale, merită poate studiat în paralel cu fenomenul literar al tranziției. Ipocriziile critice și ierarhiile pe criterii de gască încă funcționează, scriitorul român se bucură greu de libertatea lui de mișcare și gestiunea lucidă a propriei vocații nu prea-i stă în puteri. Complexele de inferioritate duc și în zona literară spre obișnuite complexe de superioritate. De unde era gata să creadă că l-a prins pe Dumnezeu de-un picior indiferent cine, unde și de ce-l traducea în vremuri comuniste, indiferent cu ce prilej și în compania căror anonimi era invitat la manifestări internaționale, românul a devenit circotaș, pretențios și selectiv. Suferă dacă alții sînt prezenți în antologii, la simpozioane, sau la tirguri de carte, dar mormăie și pufnește nemulțumit cînd lui însuși i se întîmplă să fie inclus în lista participanților. Nu-i plac cazarea, meniul, programul, țara în care se află, clima și limba. De obicei, pune în discuție valoarea celor prezenți, se consideră jignit din motive numai de el știute, preferă ironiile la adresa gazdelor și laudele la adresa colegilor care-au rămas acasă pentru că organizatorii au... gusturi îndoielnice. Cît despre scriitorii, universitarii sau oficialii care reprezintă alte culturi, ei merită, în viziunea multor "genii" dimbovițene, doar zîmbete concesive din care reiese că occidentalii nu înțeleg mare lucru și că oricum opinia lor nu contează.

Astfel de scene, urmate de birfe, beții și certuri fac parte din filmoteca vieții literare. Le-am inventariat înainte de a pleca la New York, unde, între 12 și 14 mai, Centrul Cultural Român a riscat înscriind în programul său de activități un Simpozion de traduceri româno-americe. Am înțeles că se poate și altfel, că întîlnirile de lucru ale poezilor cu traducătorii - completate cu lansarea unor romane publicate la București de autori care trăiesc sau muncesc în America și cu prezentarea unor eseuri ale universitarilor de peste Ocean dedicate literaturii române - sînt un cîștig cultural și nu o formalitate administrativă. Ultimul deceniu n-a trecut în zadar, vanitățile și idiosincraziile autohtone contează din ce în ce mai puțin. Contactele între medii, edituri și personalități se stabilesc de pe poziții

normale, comunicarea cu partenerii americani interesați de cărțile și de experiențele noastre a ieșit din faza nevrotică și s-a lecuit în mare parte de angoase. Pînă și acei membri ai comunității românești care se detestă între ei sau se consideră valori planetare (deasupra muritorilor care n-au părăsit meleagurile natale!) au reușit, de data aceasta, să se comporte civilizati. Valery Oîșteanu n-a mai înjurat-o în gura mare pe Nina Cassian, Mirela Roznoveanu a renunțat să-l facă albie de porci pe Alex. Ștefănescu. În plus, Denisa Comănescu și-a strunit diplomatic replica răutăcioasă provocată de laudele Ilenei Orlich la adresa prozei lui Augustin Buzura, Dan Cristea a îndrăznit să-i explice unui participant cu funcție impunătoare că Mirela Roznoveanu a scris o carte bună, Nicolae Prelipceanu n-a găsit nici un prilej pentru a se întreba ce caut eu însămî acolo. Aurora Cornu ne-a fermecat cu o invitație în grup la ea acasă, Dumitru Radu Popa ne-a destins povestindu-ne cum se duce la psihoterapeut, Julian Semilian și-a dat silința să caute echivalențe poetice româno-englize marcat de prietenia lui din copilărie cu Andrei Codrescu, Will Alexander ne-a demonstrat că poți fi celebru în țara ta bucurîndu-te enorm să fii tradus în limba română. Sean Cotter și Anca Pedvis scriu ei înșiși poeme și tocmai de aceea tîlmăcesc pasional în și din limba oficială a Statelor Unite. Edward Foster și Leonard Schwartz nu se sfiesc să mărturisească, între două reprize de lectură, cît de mult se simt atrași de literatura din România: nu doar ca poeți, ci și ca editori ai unor reviste familiarizate cu tot ce se scrie la această oră pe mapamond. Adam Sorkin și-a abandonat îndeletnicirile academice, după ce a stat un timp la București cu o bursă Fulbright, pentru a cizela în engleză sute de poeme scrise de autori români contemporani. Adrian George Săhlean îndrăznește să-și consume timpul, energia și talentul migăind - în virteul societății de consum! - capodoperele eminesciene pentru uzul cititorului din Manhattan. Pe toți îmi pare bine că i-am reîntîlnit sau cunoscut, așa cum îmi pare rău că n-am avut suficient timp pentru Peter Rado și Dorin Motz, pentru Marguerite Dorian și Sasha Meretz, pentru Monica Grecu și Liviu Georgescu, pentru Anca Giurescu și Constantin Eretescu, adică pentru atîția artiști, profesori și jurnaliști de origine română care și-au sacrificat timpul și au cheltuit ceva bani din conturile personale de dragul literaturii noastre, deci al țării de care s-au despărțit fără resentimente. Cred că fiecare dintre noi ne-am simțit confortabil - dacă nu chiar mîndri - că la New York nu ne mai reprezintă (în relațiile culturale și consulare) te miri cine, ci chiar scriitori adevărați, inteligenți și bine crescuți. E vorba de Carmen Firan și Eugen Șerbănescu, doi funcționari potriviți la locul potrivit, cultivați prietenește și apreciați fără rezerve de medii, autori și instituții locale. Nu vîd de ce n-am ajunge la firescul acestor constatări, de ce ne-ar fi rușine să admitem că sîntem în stare și de lucruri bune, că nimeni nu ne disprețuiește și nu ne ține la distanță, așa cum ne-au tot strecurat în urechi securiștii noștri mărunți, ba, dimpotrivă, avem pretutindeni o cotă culturală înaltă și prieteni de bună calitate.

Elena Ștefai

Glaucom

Un fulger negru intră să dezbrace
în ochiul glacial întulburate
vedenii vii. Cu roaba ta în spate
refuzi să intri-n gloată și vorace

gheare și guri întăritate toate
te sfâșie. Fiara cea mare tace.
Cuțit de piatră, venele-s sărace
și pline de-ntunerice. Cât mai poate

pupila-ncinsă îndura seisme?
Subt pomul interzis o mierlă coase
hârjoanele și gureșe angoase

prin transparenta preacuratei
prisme

în semitonuri. Zdrăncănind tornade
ceru-ncheiat la înhamat mă scade.

Judecători

Să meargă luda-ncredințat că țara
e-n mâna lui din ceruri Domnul
zise
și fiii toți (firimituri de vise)
cetatea trec prin sabia și para

potopului de foc. Tu din abise
suflet obscur rupi trupului brătara
și ieși trufas făgăduit la scara
1/1 în eden. Proscrise

caverne cer capuchehaie nouă.
Mai știți pe unde are Timna vie?
Un tânăr leu o să vă iasă-n față

urlând durerea. Să-l hrăniți cu
rouă.

dantând că vine-albina cântăreată
și-n carnea lui rodi-va mierea vie.

Cavou

Ca două limbi de lumânări înalte
ne pierde graiul printre oseminte
și îngerul îndoliat asfinte
biserica în trupul celeilalte

Marii. Din floarea mărilor fierbinte
irumpe laptele și-un cosmic val te
înfățișează viermelui. Încalte
cobori în strana rătăcitei ginte

pupila/rază/smirnă/și monadă.
Cel vechi în psalmi versete senzuale
spre da din nu imprimă vocii tale

strigând: mai vine șarpele să vadă
mormântul sânilor? Incuie ușa
și bea plângând din candelă
cenușa.

Amvon

Departa de prigoană stăm și sumbre
înfiorări în trup de muceniță
în ecuații pun străvechea viță
cu sângele astral. Smerite umbre

dezbracă sus solștiț lângă solștiță
Treime sfinte duhul să i-l rumpre
tablile de lut asemeni cum pre
clopotnițe cad fulgerele. Spiță

din spiță patimile le îngheață.
Să-ți dau staminele de laur? Cnutul
rușinii și al vrajbei orbitoare

amână jertfa. Muribund sărutul
un sac de lacrimi pe asin prin ceață
zeitei morții duce la-nchinare.

Magmă

În ochiul tău mă-nchid în
cataractă
strein ca astrul scos de pe orbită
strângând în jur din plasma
obosită
accentul/ritmul/pauza intactă.

Fecundă o sahară de pirită
cu somnul schimbă febra și contractă
la altă altitudine galactă
sindromul rozei. Puncția imită

perfecta geometrie. Zei de piatră
orbiți demult de-a morții încordare
consumă-absenți privirea idolatră

de la bufon la biata cerșetoare
imaginând în chip și praf la vatră
femeia: lună — și bărbatul:
soare.

Exodul

les magii din icoană să revadă
subt candelă la raza întreruptă
fecioara-ngenunchind. (Pe fața suptă
ca pielea unui astru de zăpadă

colomba sus cu taurul se luptă).
Cu geru-n sânge vecinici în triadă
devin anexa trupului și pradă
leșinului de smirnă (altă luptă

între lambada pleoapelor și lava
rețelei de ascete cimitire).
Tac puri ca diamantul și-n privire

o lacrimă le-a înflorit agava
că Eva vine din hayah. (Pe spire
de foc un mire-nchide astronava).

Crepusul, 65

Singurătate/mută vorbărie
(Kavafis observa la bătrânețe
de sacral carni obsedat). Ostrețe
prin ametiste sparg în sihăstrie

și vinuri vechi desfund să nu
înghețe
blana de răs - zic eu - euforie
când aurul strămută baia sprie
la golia-n pronaos. Cântărețe

tuberculoase pun în simetrie
căzutul cer — și — fața în
uzură.

Se jură mult. Marie din Marie

reia soroacele. Tot restul vieții
planta-voi trandafiri. Doar ei
îndură
mormântul trupului cruzimea cetii.

Din volumul Amandora sau Dreptul
la ruină, în pregătire la Editura
Cartea Românească

Editura Alfa

Théophile Gautier, *Istoria
romantismului*, Trad. de Mioara
și Pan Izverna, Prefață și tabel
cronologic de Irina Mavrodin,
vol. I, 251 p., vol II, 268 p.

ÎNTR-UN secol în care chiar
cărțile de istorie propriu-zisă
devin literatură, adoptând
stilul înflăcărat al confesiunii ori
descrierii romantice, iar personajele
reale ale istoriei sînt văzute în alb și
negru, de o parte bunii și de alta răii,
era firesc ca și istoria unui curent li-
terar să însemne cu totul altceva de-
cît astăzi. D-na Irina Mavrodin sem-
nalează în prefața *Istoriei Roman-
tismului* una din cauzele pentru care
Gautier nu avea cum să elaboreze
opera teoretică la care, datorită titlu-
lui, se așteaptă cititorul neprevenit:
„Deși înzestrat cu o conștiință cri-
tică acută - să nu ui-
tăm nici o clipă că
Gautier a fost proba-
bil cel mai prolific și
mai împovărat cro-
nicar al epocii sale, și
chiar într-o asemenea
măsură încît însași
opera sa de poet, de
romancier și nuvelist
părea amenințată (...) -
autorul *Istoriei Ro-
mantismului* nu de-
ține nici luciditatea,
nici instrumentele
teoretice care l-ar pu-
tea duce la elabo-
rarea unei teorii a
nonidentității eului
creator cu eul biogra-
fic. Deși apărător, cu
subtile și ferme argu-
mente (cf. prefața la
*Domnișoara de Mau-
pin*), al autonomiei
esteticii, scriitorul rămîne, fără
măcar a-și pune problema, adeptul
unei nediferențieri între cele două
euri care asigură portretelor și
relatările sale o fascinantă încărcă-
tură de ciudățenie, neprevăzută și
extraordinară“ (pp.VII-VIII). „De-
fectul“ se transformă în calitate și
aceste portrete în neorînduială ale
romanticilor săi prieteni rămîn
partea cea mai frumoasă a *Istoriei* și
sînt literatură pură. Orice pagină e
expresivă. Iată-l pe muzicianul Hip-
polyte Monpou (1804-1841):
„Timp îndelungat Hippolyte Mon-
pou, ca și toți poeții cărora le tra-
ducea versurile în muzică, a fost
considerat de către burgheziile elec-
tori și eligibili drept un descresierat
și un nebun furios ce nu trebuie
lăsat să cînte fără botniță; cînd se
așeza la pian, cu privirile înflăcă-
rate, cu mustața zbîrlită, în jurul lui
se forma un cerc de respectuoasă
teamă: de la primele versuri din *An-
daluzia*, mamele își trimiteau fetele
la culcare și băgau nasurile înroșite
de pudoare în buchetele de flori, cu
o înfățișare modestă și stînjinită“
(p. 172). Deși portretele lui Nerval,
Alfred de Vigny, Delacroix, Ber-
lioz, Ingres, Musset, Heine, Baudelaire
ori secvența cu vînzarea mo-
bilierului lui Hugo, în 1852, ori
moartea lui Baudelaire sînt pagini
scrise cu puterea romantismului
înalț, și acelea în care apar persona-
jele azi mai puțin celebre sînt la fel
de pasionante. Astfel sînt multe din

portretele feminine, Domnișoara
Georges sau Domnișoara Rachel
(amîndouă tragediene celebre în
epocă). Adolphe Boschot care în-
grijește, în 1929, o ediție Gautier
preferă titlul de *Amintiri romantice*,
deși include și *Istoria...*, publicată
întîial în 1874, la doi ani după
moartea lui Gautier. El socotește că
cel căruia prietenii îi spuneau
„bunul Théo“ folosise titlul de *Is-
toria Romantismului* ca efect jurna-
listic, pentru a-și impresiona citi-
torii, pentru a da coerență și unitate
unui ansamblu prolix. D-na Irina

Mavrodin atra-
ge atenția, în
prefață, că o
asemenea acu-
ză e ciudată.
Mult mai firesc
este, afirmă

prefațatoarea, să înțelegem esența
cărții ca pe „un oximoron - intens
activ și surprinzător - între neutrali-
tatea, obiectivitatea științifică anun-
țată de impunătoarea sintagmă, și
caracterul intim, concret, trăit, une-
ori derizoriu, alteori sublim, al ex-
perienței cuiua care vede această
'istorie' dinlăuntrul ei, fiindu-i con-
temporan și totodată figurînd printre
cei ce o creează“ (p.V). Părerea mea
este că ambele ipoteze pot fi fon-
date, ele nu se exclud neapărat. Ori-
cum ar fi, *Istoria Romantismului*,
suită de istorii romantice sau de
istorii cu romantici se dovedește a fi
azi o lectură din cale afară de recon-
fortantă. Din perspectiva actuală
relieful romanticului Gautier e la fel
de vizibil ca profilul pamișianului,
ca tot ce ține de pasiunile tinereții.
Un ultim exemplu - ca îndemn la
lectură - din *Moartea lui Baudelaire*:
„Și totuși, gîndirea ce nu putea fi
transmisă prin cuvinte, strălucea în
ochii bolnavului, aceea gîndire ce se
face înțeleasă prin formule necunos-
cute, prin imagini, luciri, sonorități,
acorduri înlocuind limbajul dispă-
rut. (...) Ce suferință îngrozitoare!
să înțelegi și să nu poți răspunde, să
simți cum vorbești, altădată atît de
ascultătoare și de prietenoase ție, își
iau zborul, la cea mai mică încercare
de a comunica, precum niște
stoluri de păsări salbatice!“ (vol. II,
p. 260)

Al Ioanide

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

PEISAJ urban încremenit, spirit ieșit victorios din confruntarea surdă cu vremurile, exponat viu l unei Renașteri perpetue, Venetia a treuit să-și integreze cumva și contemporaneitatea dar, în același timp, să se și proiecteze de neliniștile ei corozive. Nefiindu-i e ajuns confortul cotidian, universul mediatic și ceilalți factori de civilizație, rașul dogilor și-a creat, în spațiul său lobal, dar excentric față de nucleul istoric și legendar, o adevărată cetate a artei contemporane: Bienala de la Venetia. Prin această sinteză a lumii de astăzi, prin acest bogat inventar al gândirii complet liberate de convenții și al spiritului meu în avangardă, Venetia și-a confirmat nvergura participării sale la contemporaneitate, dar a făcut-o în depline condiții e securitate și fără nici o concesie de ond; în esență ea continuă să rămână în fara timpului, de o fidelitate profundă față de valorile sale istorice, majestuoasă ca n vestigiu și convingătoare ca însăși prosualitatea vieții. Cum memoria coordonează de multe ori actele prezentului și um legenda fertilizează adesea cotidiaul, prin asociație, dar și prin complexitatea proiectului, Bienala de la Venetia și-a obîndit, în timp scurt, o putere de fasciatare comparabilă cu a Venetiei însăși. Tot ceea ce arta contemporană are mai important, ca tendințe, estetici, programe și realizări propriu-zise, unele deja muzeificate, ltele în plin exercițiu de persuasiune și ltele mereu neliniștite, în căutarea unei dentități, a trecut, de-a lungul anilor, pe ici. Reprezentîndu-se pe ei înșiși în ceeași măsură în care sînt și reprezentanții unor civilizații, ai unor culturi definite,

ai unor istorii, geografii sau, pur și simplu, ai unor țări, artiștii visează Venetia și ca pe o dovadă a recunoașterii dar și ca pe un instrument al consacării. Din această pricină, în preajma fiecărei noi ediții a Bienalei... în România spiritele se încing, artiștii și criticii se înfierbîntă și ei, iar Ministerul Culturii și Uniunea Artiștilor Plastici se mobilizează în consecință. Dacă pînă acum artiștii importanți puteau visa la Venetia cu o oarecare speranță, criticii aveau doar posibilitatea maximală de a vedea totul, într-un tîrziu, în cîte un catalog și privilegiul așteptării unei alte ediții. Neexistînd în România, după cum, de altfel, nu există nici astăzi, instituția curatoriatului și, implicit, o diversitate a proiectelor de expoziții, participarea la Venetia se stabilea oarecum administrativ. De multă vreme, comisarul unic și permanent al expozițiilor românești la Venetia este cunoscutul critic de artă Dan Hăulică, actualmente ambasadorul României la UNESCO. Folosindu-se de autoritatea lui dobîndită de-a lungul anilor în viața culturală românească, opțiunile sale în ceea ce privește participarea la Bienală... au fost însușite întotdeauna, fără prea multe rezerve, atît de către Ministerul Culturii cît și de către Uniunea Artiștilor Plastici. Dacă la ultimele ediții el a mai fost secundat de Coriolan Babeți sau de Adrian Guță, acest fapt nu a schimbat în nici un fel fondul problemei; participarea s-a stabilit la fel, prin nominalizări directe, fără alternative și fără vreo schimbare vizibilă în ceea ce privește concepția și strategiile participării.

Pentru prima oară, în întreaga istorie a relațiilor românești cu Bienala de la

Venetia, pentru actuala ediție, care se va deschide în luna iunie, metoda de selecționare s-a modificat radical. Direcția Arte Vizuale a Ministerului Culturii, condusă de ceramista Simona Tănăsescu, a organizat un concurs de proiecte și a deschis, astfel, posibilitatea unei revigorări (și revizuirii) a formulei de participare la cel mai important eveniment al artelor contemporane. Un juriu de specialitate din care au făcut parte, printre alții, Amelia Pavel, Ileana Pintilie, Mirela Dăuceanu și Radu Ionescu, a selecționat cîteva proiecte propuse de curatori tineri, bine informați și cu o practică deja semnificativă. Ei sînt: Judith Angel de la Muzeul de Artă din Arad, care actualmente își face doctoratul la Budapesta cu binecunoscutul istoric de artă Laszlo Beke, și, pentru spațiul de la Institutul român de la Venetia, tînărul critic de artă Horia Avram. Proiectul lui Judith Angel include două participări, cea a grupului subREAL și cea a lui Dan Perjovschi, ambele înscriindu-se într-un discurs în același timp individualizat și unitar. SubREALul va realiza o expoziție-instalație numită „Serving art”, care intenționează reconstituirea imaginii artei românești de dinainte de 1989, așa cum s-a reflectat ea în revista Arta și așa cum a fost ea acceptată și susținută oficial. Prin „oficial” se poate înțelege atît atitudinea promovată de către propaganda comunistă, cît și imaginea despre sine pe care fenomenul însuși a furnizat-o și a acreditat-o în timp. Folosind mii de fotografii alb/negru și de clișee foto din arhivele revistei Arta, subREALul intenționează o demontare a mecanismelor prin care contextul își selecta valorile „conve-

nabile” și le camufla pe cele „rebele” sau potențial subversive în raport cu ordinea stabilită. Proiectul lui Dan Perjovschi se numește EST și cuprinde cărți unicate cu decupaje din paginile ziarelor în care artistul și-a publicat, de-a lungul anilor, desenele. Deși, într-o anumită măsură, solidar cu proiectul subREALului, proiectul lui Dan Perjovschi oferă o imagine mai curînd complementară. Modelul de acțiune artistică pe care el îl propune privește raporturile directe ale artistului cu socialul și cu politicul, implicarea lui nemijlocită și lucidă în cotidian și în toate acele zone care, tradițional, erau socotite în afara oricărui interes artistic. Dacă proiectul subREALului privește relația artă-imagine-social într-o oglindă retrovizoare și propune un unghi de lectură modificat în raport cu intenționalitatea momentului, Dan Perjovschi, un artist cu o foarte mare disponibilitate pentru experiențele directe și unul dintre cei mai buni cunoscători ai fenomenului artistic internațional, oferă un set de „informații” în care implicarea vie și reflectarea simbolică nu sînt prin nimic despărțite. Relația lui cu contextul și răspunsurile la provocările imediate sau la chestiunile de principiu nu sînt doar o „materie primă”, ci acțiunea artistică însăși.

Iar această participare, pe lîngă faptul că este pentru prima dată legitimată printr-o procedură de selectare corectă, are și avantajul unei duble veridicități: reprezintă fără crispare problemele profunde, interogațiile și crizele societății românești, în timp ce exprimarea se face într-un limbaj viu, suplă, inteligibil și perfect sincron cu spiritul și cu exigențele acestui moment.

MUZICĂ

CU CÂTVA timp în urmă, una din dilemele care mă balansa într-un joc de incertitudini, lipsite e gravitate de vreme ce el nu atîngea direct estinul vreunei persoane, s-a acutizat în lipa cînd o doamnă mă întreba ce ar avea e făcut cu fetița ei (foarte talentată pianistă!!) de vreme ce aceasta refuză cu îndărare participarea la oicare concurs al tinerilor instrumentiști. Național, Internațional: u. Altfel, un copil disciplinat și ambițios. Tocmai o ascultasem și îmi era clar că era izestrată cu multe calități autentice creative. r fi trebuit să-i răspund, pragmatic, că asizi nu se poate face o carieră (urâtă vorbă!) olidă fără o alergare în viteze sporite prin e aceste obstacole organizate de cîte și iai cîte comitee, comiții, “board”-uri, se retariate, active în micile provincii sau în arile capitale ale lumii. Știu că așa este, ar nu-mi pot reprimă un anume reflex de npotrivire la ceea ce a devenit o formidabilă rețea internațională. Da, propulsare a eritabilelor speranțe, dar și înfrîngeri du eroase, adeseori juste, alteori enigmatice. Multe se petrec la lumină, dar dincolo de cena deschisă, se agită convingeri, voințe, orințe sublim motivate dar și interese unctual determinate. Cît de mulți instrumentiști, cîntăreți, pedagogi, autori, critici e vor supăra rău pentru abaterea mea - teoretică - de la regula “binelui necesar”, regulă nanim acceptată! E adevărat. Concursurile ernaționale ne-au dat mari satisfacții; e devărat, au determinat o emulație pozitivă a rezultat al globalizării care curge pe toate analele vieții. A fost impus un alt tip de mpresariat muzical (citiți: verificare - uestitură). Ele constituie însă și o presiune în ce în ce mai activă greu de evitat. Împoivirea devine o aventură donquijotescă. Cum existența nu e literatură i-am povestit oamnei celei de mai sus adăugînd că de ragilitatea sau de duritatea, de rezistența nei naturi artistice depinde afirmarea sau isipirea ei. De va fi fost copilul meu, am ndrăznit să spun, nu l-aș fi silit să facă decît e dorește. Am adăugat: este asumarea unui isc enorm! Oricum, responsabilitatea pă-

rinților care urmăresc, voluntar, cu focalizare excesivă succesul rapid este un subiect care comportă note severe.

Aceasta fiind scrisă să evocăm, în câteva flash-uri, ultimul Concurs internațional de muzică “Jeunesses Musicales” care a avut loc la București (ediția a VI-a) între 9 și 15 mai. Trebuie spus de la început că inițiatorul său pentru România, Directorul concursului, domnul Luigi Gageos, a reușit performanța, remarcabilă, de a afilia secțiunea românească la Uniunea europeană de concursuri de muzică pentru tineret (EMCY). S-au înscris 160 de candidați din 33 de țări pentru cele 4 secțiuni organizate după criteriul vârstei (cei mici pînă la 10 și cei mari pînă la 29 ani). Anul acesta disciplinele, instrumentele alese au fost vioara, flautul și comul. Președinții juriilor, Ștefan Gheorghiu (România), Pierre Yves Artaud (Franța) și Paul Staicu (Franța), sunt maeștri de anvergură care au ordonat cîte 6 și respectiv 4 membri reprezentînd fiecare un important palmares individual. Muncă multă (5 zile de audiții continue), aprecierea unui repertoriu ales savant pentru a provoca posibilități și șanse serioase: două etape pentru categoriile A.B.C., trei pentru categoria D. (între 18 și 29 de ani). Premianții au fost 18 la număr; nu știu foarte clar care a fost răsplata individual repartizată în funcție de premiile anunțate (15.000 U.S.D. în bani, instrumente și burse); dar la “vedere” Sandrine Poncet din Franța (eleganță, discreție, rafinament) a primit un flaut valoros și George Cosmin Bănică (vocație violonistică certă) o frumoasă vioară lucrată la Reghin. Evident, sunt laureații Premiului I la categoria vîrstei lor. Notele acestea nu au cum să ocolească această relatare, cumva opacă pentru cititori; am reprodus numai cîteva din temele obligatorii a fi fost sesizate. Remarci critice nu sunt acum a fi proiectate asupra impactului pe care aceste selecții le-au avut asupra auditorului din sala de concurs sau de la Gala laureaților. Cred că nu sunt lipsite de însemnătate sau inoportune (deși am spus destule de acest fel) cîteva alte observări. Să le luăm pe rînd.

Etape și zări

Pentru Concertul inaugural prezența unor laureați din ediții anterioare ca Andrei Licareț, Olga Mănescu și Adrian Tomescu a fost o probă frumoasă care instalează concursul într-un sistem de valori compatibile cu vocația lui. Mai puțin convingătoare, dacă nu dezamăgitoare este ceea ce a fost anunțat a constitui Orchestra de Cameră “Jeunesses Musicales”. Clar, formația a fost o încropire care nu putea să aibă șansa de a produce, estetic vorbind, efecte mulțumitoare. Cu siguranță motive, în primul rînd de ordin economic, trebuie să explice faptul că această orchestră nu există de fapt în viața muzicală de aici, de acasă. În Caietul program sunt menționate premii internaționale obținute de ansamblul astfel numit, de asemenea participări internaționale, chiar în 1998. Cu asemenea sonoritate, lipsă de omogenitate, deficiențe de stil? Dirijorul Wim Bredenhorst (membru în juriul de vioară) nu putea face acum, repede, mare lucru pe traseul spinos de la Respighi la Bartók. Este nevoie de o mână profesionistă permanentă, de un antrenament continuu. (Doar suntem la un “concurs” sau altfel spus, orchestra devine una din emblemele lui!). De nu, există în București, la Academia de muzică sau la Liceul de muzică formații de tineret care merită tot respectul.

Faptul că tocmai categoria C. (născuți între 1.01.1982-31.12.1985 - premiu, Eugen Țichindeleanu) a demonstrat că grupul de 10 violoniști aleși pentru etapa a II-a și ultima, reprezintă o însumare de calități tehnice și individuale demne de a fi urmărite în perspectivă, este - cred eu - încă un semnal că astăzi nivelul mondial al interpretării muzicale nu mai permite afirmări spectaculoase mai tîrziu de ceea ce numim adolescență. Cei ce vor face bună treabă solistică se arată devreme. Este și acesta unul din rezultatele de necontestat ale emulației induse de Concursurile internaționale. Tot la această categorie (C.), dar la flaut, am găsit la Mihaela Zamfir (Premiul I) o muzicalitate seducătoare susținută de un riguros ansamblu de oportunități virtuozice. Pe de altă parte, la vîrstele foarte mici, sunt de găsit

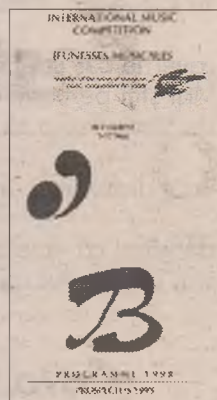
adevărate minuni precum micuța Simina Ioana Croitoru (vioară). Slavă Domnului, așa s-au închis gurile cârtoare observînd prezența în juriu a tatălui personal (ceea ce oricum nu-i în regulă nicăieri pe lume, chiar dacă

acesta se abține de la punctarea candidatului cu pricina. După cum nu e de invocat, ca inocență absolută, nici prezența pedagogilor în juriile care testează calitățile propriilor lor discipoli. Din nou, chiar dacă nu dau note, ei sînt “acolo!”. Autoritate, prestigiu, influențe mute. Dar ne întoarcem din nou la o dezbatere angajată împotriva celui mai elementar realism. Asta se petrece pretutindeni!

Ar trebui să apreciem ca pe o bună ținută coordonatoare (director artistic Petru Stăianov) alcătuirea concertului de debut și mai ales a Galei: mă așteptam ca aceasta din urmă să dureze, în sistem scolastic, ceasuri întregi. Dimpotrivă, programele au fost concentrate ca eficacitate, semnificație și durată (adaptate corect unor transmisii de televiziune și bunelor noastre intenții de a asculta totul, cu bunăvoință și răbdare). Cum aș putea să închei pentru a-mi păstra intacte bucuriile, dar relativismul care mă face, mereu, atît de vulnerabilă? Cu o frază rostită de prezentatoarea galei (Alina Bottez): “...să nu uităm că și printre cei care au rămas nenumiți se află cu siguranță mulți pe care îi așteaptă un șir lung de reușite”.

Ada Brumaru

P.S. Au rămas în afara cuvintelor scrise mai mulți organizatori, mai mulți sponsori, mulți pianiști acompaniatori fără de care concursul nu s-ar fi putut desfășura în condițiile necesare unei manifestări cu o tradiție internațională de peste 4 decenii (fondată la Bruxelles, în 1945, “The International Jeunesses Musicales Federation” - F.I.J.M. are o autoritate mondială).

Unde nu-i foc, nu iese fum

O GAȘCĂ de tineri fără căpătii. Mici și mari excroche-rii. Droguri și arme. Furturi și crime. Astfel s-ar putea rezuma filmul britanic *Jocuri, poturi și focuri de armă*. O peliculă neagră, deprimentă s-ar putea bănuși. Și totuși este vorba despre un film fermecător, cu dialoguri amuzante, cu situații limită în care tot răul se întâmplă altora și niciodată eroilor principali. Aceștia se strecoară printre cadavre, mormane de bani și kilograme de droguri cu o asemenea ușurință încât nici lor nu le vine să creadă. Un scenariu ce pare inițial ciopârțit în câteva fragmente epice cu legătură numai printr-o unitate de timp și spațiu, dar care se transformă treptat într-un vârtej ce se rostogolește cu viteză spre alte și alte întâmplări care de care mai incredibile. Totul privit cu haz, fără cea mai mică intenție de a moraliza ori justifica. Un umor implicit produs de păfaniile personajelor - ratați simpatici aflați în căutarea banilor cu care să înceapă o viață nouă, cinstită, liniștită. Dar numai liniștea nu și-o vor găsi în aventurile palpitate ce vor urma.

Jocuri, poturi și focuri de armă/ Lock, stock and two smoking barrels (producție 1998, distribuit de GFR Distribution) - regia: Guy Ritchie; cu: Jason Fleming, Dexter Fletcher, Nick Morgan, Jason Statham, Steven Mackintosh, Vinnie Jones, Sting.

“Am dorit ca *Jocuri, poturi și focuri de armă* să fie un film nostim. Comedia și gangsterii sînt două elemente inseparabile în realizarea unui astfel de film: cu cît personajul negativ este mai dur, cu atît ceea ce i se întâmplă pe parcursul filmului poate fi mai amuzant” afirmă regizorul Guy Ritchie. La 29 de ani, Ritchie și-a făcut ucenicia filmînd materiale promoționale, clipuri muzicale. Cu un astfel de trecut, regizorul este, desigur, lipsit de orice fel de prejudecăți sau complexe ceea ce transpare în film. O dovedesc din plin scenariul și imaginea. Nu mai punem la socoteală faptul că în apariții episodice ori ca figurație specială au fost folosite figuri adevărate ale lumii interlope londoneze, ceea ce a creat cu certitudine o mare autenticitate, precum și groaza actorilor. Dintre ceilalți interpreți trebuie amintiți atît compozitorul și cîntărețul Sting, cît și Vinnie Jones, cunoscut fotbalist, căpitan al echipelor britanice Sheffield F.C. și Chelsea F.C., recent numit antrenor al echipei Queens Park Rangers.

Jocuri, poturi și focuri de armă nu poate fi povestit. Goana după bani și după soluții de a ieși din încurcături din ce în ce mai mari se derulează în modul cel mai natural cu putință. Nimic nu pare contrafăcut, deși de la un moment dat încolo totul este posibil. Pornind de la un joc de cărți și de la o datorie, filmul progresează aproape de la sine pe principiul bulgărelui de zăpadă. Pelicula

se poate termina oricînd sau, la fel de bine, poate dura oricît. În pofida durității a ceea ce se înîmplă pe ecran, relaxarea personajelor este demnă de invidiat. Talentul regizorului rezidă în a crea un film distractiv, echilibrat pe baza unui material epic caracterizat de dramă și dezechilibru.

S-a vorbit despre acest film ca fiind cel mai bun film britanic de la *Gol pușcă* încoace. Legătura nu este lipsită de sens. În ambele pelicule există un context social (în *Gol pușcă* mult mai explicit decît în *Jocuri, poturi și focuri de armă*) favorizant pentru dramele eroilor. În vreme ce *Gol pușcă* rezolva problemele cu o soluție serioasă, *Jocuri, poturi...* canalizează rezolvarea într-o direcție infundată. Comicul situației provine în primul din credibilul speculat în chip amuzant, în cel de al doilea din incredibilul luat în serios.

Pelicula tînarului realizator britanic este un film cu gangsteri cu aură de basm. Nu vă așteptați însă să întîlniți balaori ori soluții cu ajutorul fantasticului. Totul decurge conform regulilor

realiste în care guvernează mai presus de orice întîmplătorul. Ceea ce-i salvează în final pe cei patru aventurieri este pur și simplu soarta și norocul. Ei ajung întotdeauna cu câteva minute după ce masacrul s-a consumat. Prind din zbor idei salvatoare. Lejeritatea cu care privesc totul chiar atunci cînd propria lor piele este în joc îi ajută nu numai să scape basma curată, dar chiar au posibilitatea de a se alege cu ceva bani din această distracție. Dacă norocul le va suride și de această dată, o veți afla numai văzînd filmul.

Miruna Barbu

Festivalul filmului european

O COLUL continentului în 10 zile și 19 filme - un prețios survol cinematografic ocazionat de Ziua Europei și înfăptuit datorită Delegației Comisiei Europene și Uniunii Cineaștilor din România. O primă remarcă: multe pelicule sînt realizate în sistem de coproducție, ceea ce nu înseamnă că a fost uitat dezideratul specificului național și ar putea fi acesta unul din criteriile de recapitulare a selecției, care ar mai putea fi apreciată și din perspectiva temerității temei sau a cantității de informație furnizată în legătură cu istoria ori geografia, dar nu în ultimul rînd din punct de vedere al modernității limbajului filmic, delicia cineaștilor fiind și ele cuantificabile.

Relatăta în maniera unei telenovele istorice (specialitatea cineastului José Carlos de Oliveira), legenda *Inșei a Portugaliei* a fost dublată și de o peliculă de actualitate, *Îngerul păzitor* în regia Margaridei Gil, frizînd prețiozitatea, doar cu o secvență ce se reține: tinăra eroină înaintea în noapte pe un promontoriu cu speranța de a întîlni spiritul tatălui mort în acel loc într-un accident-sinucidere. În ritm de salsa, comedia lui Manuel Gómez Pereira *Toți bărbații sîntei la fel* supralicitează cu efect conflictul dintre sexe, încercînd să facă diferență între “sex” și “dragoste”, vorbind despre celibat și căsnicie în termenii vitalității hispanice. Mobilizînd forțe artistice din extremitatea nordică - Danemarca - Suedia - Norvegia, *Barbara* transpune pe ecran un roman consacrat unei malade labilități sentimentale în secretă corelație cu ambianța izolată a Insulelor Faroe ce oferă peisaje ale umidității inverzite de o intensă poezie. Olanda, în schimb, a preferat o teleportare în anii conflagrației mondiale undeva în Indonezia, *Tropicul de smarald* (regia Orlow Seunke) fiind saga unui cuplu insolit, format dintr-un plantator european și o dizeuză asiatică, o radiografie a colonialismului olandez și a agresiunii japoneze, a luptei de independență autohtonă și a echilibrului coabitării, susținută prin secvențe autentice. Menirea nobilă de *remember* a cinematografului este îndeplinită pe deplin de *Evadarea* (Ungaria - Germania - Polonia) în care, fără să se ferească de o tușă feminină, regizoarea Gyarmathy Livia zugrăvește uni-

versul concentraționar al unui lagăr de muncă forțată în Ungaria anilor '50, cînd principiile supraviețuirii trebuiau să coexiste cu delațiunea. Laitmotiv: pomelnicul victimelor psalmizat de protagonist mereu și mereu... Despre dogmatismul regimului comunist din anii '60 se poate face și haz de necaz, demarînd la propriu sub semnul absurdului cu o reprezentare Beckett “Așteptîndu-l pe Godot” la care se naște protagonistul, un puști precoce, apoi un adolescent înțelept ce va accepta să aducă pe lume un copil ca să-și deblocheze tatăl dintr-o depresie vecină cu moartea: *Minunații ani de nimic* (regia Petr Nikolaev). Titlul acesta al filmului ceh ar putea fi împrumutat și altor câteva pelicule recente care însă nu-și permit persiflarea, ci recurg la procedee ciné-vérité precum *Promisiunea* al fraților Luc și Jean-Pierre Dardenne (coproducție Belgia - Franța - Luxemburg cu participare tunisiană) pentru a vorbi despre exploatarea emigranților de către emigranți. Declicul de conștiință al protagonistului-adolescent care a promis unui muribund să-i protejeze familia și o va face trădîndu-i părintele lipsit de scrupule, acest sentiment acut al unei vinovății indirecte, dar globale îl are și eroul titular al filmului românesc prezentat în avanpremieră *Fantasticul paparazzo*. Sordidul unor meserii - cum ar fi aceasta de fotograf “de scandal” ori cea de prostituată - reverberează tarele unei societăți înecate în compromis și șantaj, în corupție și mistificare. Mizînd pe “ogînda” chipurilor, regizorul Nicolae Mărgineanu și directorul de imagine Doru Mitran propulsează performanța actorilor Maria Ploae și Marcel Iureș în vecinătatea creațiilor de marcă ale unor vedete internaționale. De exemplu cea a Catherinei Deneuve care, sub îndrumarea colegei regizoare Nicolae Garcia, își permite să se abandoneze unui rol de alcoolică, o femeie superbă într-un moment de derivă existențială *Piața Vendôme* devenind un minunat album de prim-planuri pe fundalul unei sofisticate intrigi psiho-polițiste. Gustul prea pronunțat pentru o limfatică investigație psihologică viciază filmul lui André Téchiné *Alice și Martin*, eșuat ca inconsistentă dramă a unui tînar marcat de condiția sa de bastard. În ace-

te condiții cîștigă simpatie *Pasăre călătoare* (regia Peter Lichtefeld) ce mariează umorul seer nemțesc și glaciariitatea hazului finlandez relatînd despre un concurs mondial de citire a “Mersului trenurilor”, unde eroul are de răspuns printre altele și la întrebarea: “Care este cel mai scurt traseu Liverpool-Constanța, România?” În drum spre Laponia unde are loc competiția, bărbatul subjugat acestei pasiuni oarbe va avea sorocul să scape de acuzația de crimă deoarece întîlnește femeia vieții sale!

“Cînd ți se oferă, dragostea nu trebuie refuzată oricît te-ar costa!” își rezumă Jerzy Stuhr *Poveștile de dragoste* - patru scheciuri în care în tot atîtea diferite ipostaze interpretul-regizor își valorifică excelența sau talent ironic aparent posac, probînd că *amatorul* de odinioară a devenit discipol de înaltă clasă al maestrului Kieslowski. Stuhr briață nu chiar într-un decalog, ci într-un cvartet umoristic de substanță în care vioara întîi este el însuși în chip de ofițer rigid ce renunță prea ușor la rusoaica tinereții sale; universitar asaltat de o studentă îndrăgostită; bisnițar fidel amantei ingrate; prelat luat prin surprindere de o odraslă din flori. Vibrația transcendentă este indusă treptat, dar energic prin inserția în viața acestor eroi ai cotidianului a două personaje misterioase: bătrînul ce pune întrebări și asistentul său care-i conduce apoi pe indivizi spre ieșire ori spre pieire... Răscrucea unor destine este estimată în termenii cvasi idilici ai anilor nebuni cînd trei tineri împătîmiți de muzică pornesc în viață și-și plătesc emanciparea cu prețul trădării celor apropiați: *Om mare, om mic* (Suedia-Norvegia, regia Åke Sandgren; în rolul părintelui preot bigot, cîndva răzvrătitul Tommy Berggren doar încărînd!). Nu jazz-ul, ci melodiile *à capella* fac farmecul reconstituirii *retro* izbutită de un cineast cu studii muzicale, Joseph Vilsmaier care în *Comedian Harmonists* (Germania-Austria) înregistrează cu o finețe deosebită revelațiile de care au parte naivii artiști ai unui ansamblu interbelic ovaționat chiar de oficialitățile naziste care-i vor desființa din rațiuni “puriste”. În lumea spectacolului este plasată și acțiunea coproducției *Acropole* (Grecia-Bulgaria-Italia-Germania, regia Pantelis Voulgaris). Scena teatrului de revistă cu acest nume este înfățișată

în anii '50 în febra unei premiere ce coincide cu tradiționala sărbătoare a defulărilor “alalium” - prilej de a șoca și încînta printr-o avalanșă de numere de music-hall în care licențiozitatea se ia la întrecere cu proverbiale senzualitate balcanică, o sarabandă tragicomică persiflînd o veche temă, cea a homosexualității.

Dacă în intenția organizatorilor ar fi stat un premiu de popularitate, mai mult ca sigur că trofeul n-ar fi revenit multipremiatului *Viața e frumoasă* al îndrăznețului Roberto Beghini (care va reveni pe ecrane și în deschiderea Festivalului filmului italian și în circuitul difuzării curente, distribuit de New Films International-România, al cărui debut merită salutat), ci ar fi fost disputat de alte două filme aplaudate la... ecran deschis. Importat de G.F.R.Distribution, *Jocuri, poturi și focuri de armă* depășește prin flegmatica sa virtuozitate condiția de “divertisment” aplicată aprioric produselor de larg consum ale artei a 7-a (vezi și afișul festivalului năpădit în mod subliminal de... *american pop coms!*). Recunoscînd indirect prin titlul unui clip al său că “These Sounds Fall Into My Mind”, englezul Guy Ritchie îl surclasează pe un Tarantino, ducînd mai departe inițiativele de tip *Train-spotting*, demarate de conaționalul Danny Boyle în *Shallow Grave* și dinamitează în stil MTV toate clișeele thriller-ului universal, salutînd din mers și pe maestrul clasicului *Cacalmău*, cu care se înrudește prin pretext. Pînă și noțiunea de interferență culturală e persiflată copios în secvența furtului unor puști de colecție, acțiune comandată de “Nick the Greek” și efectuată în acordurile melodiei “Zorba grecul”! Semi-autobiografică, pelicula ascunde și o subtilă intenție de ridiculare a demonetizării azi ideal al onorabilității, ce-ar trebui să vegheze orice început de drum. Bani necesari startului în viață, eroina *Sara* (Polonia, regia Maciej Slesicki) și-i va procura direct din seiful tatălui - gangster de tip nou care a făcut imprudența să-i angajeze adolescentei sale fice un *bodyguard* trecut de prima tinerețe, dar cu farmec indicibil. Un adevărat tur de forță pentru reputatul actor Boguslaw Linda de a-l înfrunta de la distanță pe Jean Reno, “cel mai american actor european” al cărui personaj Leon a inspirat această spu-moasă parodie la primul film transoceanic al francezului Luc Besson. Morala: Și Europa poate naște “capodopere populare”!

Irina Coroiu

PREPELEAC

de Constantin
Toiu

...Ci dar să venim la prochimen - ori d-ale grămaticilor -

ZIARIȘTII, publiciști bucureșteni nu se gândiră nici până azi, de la primul razbel mondial încoace spre anul 2000 să aducă careva vro vorbă de laudă "jupinului" lor de-acum trei sute de ani și ceva, ei care au sau avură și ei limba ascuțită și pe care nimeni nu i-au întrecut și încă nu-i întrece în spurcăciuni de tot soiul, în beștelirea dușmanului și în cuvențele de ocară cu mult meșteșug lipite între ele și azvîrlite cu scuipături groase pă obrazul evenimentelor, ca și al mărilor de tot felul.

Slobod la gură ca Radu Popescu și mai scuipaci în obrazele contimporanilor hoți ori stricați, mai rar. Degeaba răsfoim noi gazetili dă scandalu, - nemica. Nici nu se compară cu alde Popescu, zis și Radu. Că unii mai aproape dă iepoca sa i-ar fi zis cu glumire Radu Poieticescu, să poate. Rumânul dacă-i liber la ceva, e să dea porecle la fitecine și să înjure, cit mai virtos și indelat cu strîngerea din dinți înștiințată de atîția și atîția purtători dă condeiu...

Cît scriseră la vremea lor ori vorbiră ziariștii și oratorii în fel de fel de ocaziuni începînd cu aceea de cînd avurăm și noi parlament și parlamentari, nici unul nu se gîsi a zice, de-o pildă, că azi, pe străzi, în preajma alegerilor și în toiul indoielilor de tot felul cetățenii *umblă ca nește rătăciți și posomorîți de vin...* Ce ocaziune mai nimerită decît sumitul americanesc unde se buluciră atîția și atîția voievozi și dragomani, ori căpetenii, ce-or fi dinșii la ei acasă; ce nimereală mai bună ar fi găsît un alde cutare ori alde cutare, rai de gură, negri în cerul gurii, cum ar fi ei, mici, mari, groși, subțirei, scopiți, ori nescopiți de crierii din teastele lor, decît: *...și tranzitară dinșii, tranzitară sărmanii dă ei pînă ajunseră oamenii la secerea de grîu, - secere de care și urmașii pomenită numai că la ea îi tot ziceau F.M.I.*

Ori să scrie și ei bine o dată de ale Domniei treburî, sāraca, veșnic batjocorită și huiduită de cînd o aduseră din seraiul dă la Țarigrad pe muiera aia bālăe, babană care gîcea în palmă și ntr-o baniță dă grîu, și tot fiul de apleca vizirul ori și sultanul urechea la gura ei cu dinți mari cîcă dîn diamant ciopliți de o Maharajaouă tomnai din Indii că sultanul i-o dăruise pîntr-o lună de ramazan să-i spuie ce ar fi vrut ea, Maharajaouă, să afle ori a dori ce a i se spune pă loc și la vreme, că vreme multă la Ind nu mai era, și după mulți, nici loc, ori măcar un locșor, colea, împărăția fiind tare zăticnită p-atuncileșia.

Ori să zică și ei dă bine, grămaticii aceia dugoși cu călimări în briu și care își ștergeau peanele măiestre musai în pletele lor sure și slinoase că se lua cîrneala pă deșteale vizirului ori im-

brohorului dă striga Sictir! Venit cu mazilia gata întocmită ori scrisă de-i ziceau ferman, măcar că grămaticii mai tinerei și școliți mai încoace la Fanar îi ziceau cu i de la Ion, adecă *firman*, și cîcă așa avea a scrie și viitorimea, cum ar fi fost ea după atîta urgie scrisă ori nescrisă, ori măcar zisă.

De pildă, grămaticii aceia rai de gură și nelegați în lanț, lătrînd pe la ostrețe încoace și-ncolo după bietul trecătoru gata a-l înhăța de nădragii săi numai petice, - burliconosul și manglahaua, - ptiu!, că-mi veni cu amar în gură, - ptiu! - să-i vezi și pe ei o dată că scrie de vodă ca peana Popescului muiață dă obicei numa în oțet și-n zeamă dă viespi, cum scrie el milostivit de ale vremii restrîști ce căzură taman pă capu țării și-asa atîta dă bătută dă Dumnedzeu... Dăm citire a ști fieștecare, că oarece baznă n-o fi, cum ale grămaticilor obiceiuri dă multe ori se întimplă a fire.

Să scrie al Popescului, zis și Radu, așe, iară nu stihurele stolnicești sub caftanul lu Vodă de ședea și bărbuța și pieptana, cînd al lui Radu, dar Vasili-că, numai cu mîiericica-n gură zicea... (*indescifrabil*)... Pă al Popescului, Radu, la mamii, dîn contră cu peana sa spurcată dă obicei, dă-acuma bine curățită dă ocări și dă alte lipiciuri urit mirositoare, - scria, pă dreptului drept, măcar că summitul americanesc abea termenat era un mare, mare *prochi-*

men... Da' el punea slova așe: "Deci au purces cu toți spre București și cu pompă frumoasă au intrat în București în scaunul domniei, cum să cade, dîndu cu tunurile, și cu alte țărâmonii facîndu-se, au săzut în scaun, iar doamna cu jupînesele a trecut la Cotroceni, pentru frica ciumii, ce se izvodisă în București și în toată țara. Numai de aceste 2 lucruri rele să întristasă domnul, adecă pentru ciumă și [pentru] foamete, ce era începută din zilele mării-sale și cu îndemnarea ce au avut de la Dumnedzeu, și acestea le-au potolit, că pentru foamete au trimis de au luat făină de la turci (*Păi, da! n.n.*), că la dinșii se afla multă, și pă unde auzia pîn țară că iaste lipsă mult, ... la trimetea... *pînă ce au ajunsu oamenii la secera de grîu...*"

După cum apucau de zisei mai îndărăt.

P.S.: Toate ca toate. Dar acum venim și zicem, ... ori venim la subiectu. Cum ar clama, culmea, un țărânist, trecut pe la Fanar:

Ci dar să venim la prochimen. Or, la obiect, domnilor, la obiect cum ar striga artăgoasă opozițiunea, fir-ar a fire...

(Citate din *Cronicari munteni*, volum apărut în colecția *Lyceum*, Editura Albatros, 1973)

OCHEAN

de Paul Miron

Vizitatorul (II)

SOSIREA cernăuțeanului la Fălțiceni tulbură pacea țîrgului. Povestirea despre masa de la Rebi acasă se umflase ca un balon. În zăpușeala care paralizase mahalaua fierbea cazanul dihoniei. Adversarii bătrînului puteai să-i numeri pe degetele de la o mînă, erau cu siguranță Malahia Bobocel și Huberman, probabil Buiuc și Nuhâm. Cei mulți și credincioși, în frunte cu Gutui și Tremurici hahamul, mergeau așa de departe cu grija de învătătorul lor, încît veniră cu propunerea să i se aplice distinsului musafir un 'tratament corporal didactic'. Mai spuneau ei că trebuie ripostat urgent, mărul discordiei își întindea stricăciunea.

Se strînseră toți la havră, pentru o așa zisă adunare generală excepțională. Fixovici se așezase primul pe podestul împodobit. Tremurici ceru să i se pună 'iscoade' întrebări precise asupra rostului său la Fălțiceni. Începu Gutui care în seara aceea purta o cravată roșie: "Cinstite domn, ai venit în țîrgul nostru pașnic, ai intrat în Broscărie, aproape în fiecare casă. Ce-ai căutat? Ce-ai găsit?" - "Am să-ți răspund pe loc." Fixovici nu găsi cu cale să se ridice din scaun. "Caut pe un vrăjitor care s-a vîrît între voi și vă otrăvește, vă dezbină, vă învață să nu mai munciti și să nu vă sleiți puterile în lucrări fără rost. Ce să vă spun, pur și simplu un vorbăreț stricat la minte!" Gutui ridică mina și glasul: "De unde știi dumneata că s-a instalat taman la noi acel duh rău? Și ce vă pasă vouă la Cernăuți de ce se întimplă în ogrăzile noastre?"

La întrebarea asta, musafirul își acoperi fața cu palmele și rămase așa nemîșcat citva timp, pînă ce toți cei prezenți socotiră că plînge. Apoi, ștergîndu-și lacrimile, grăi cu glas duios: "La așa vorbe nu pot decît să plîng. Ce ne pasă? Nu ne ajunge faptul că sintem pribegi și împrejurul nostru s-au strîns noroade să ne dea pierzaniei. Plîngem, cînd vedem concordia slăbind fiindcă inimile s-au împietrit și vorbele s-au întinat, cînd auzim că prin țîrgurile noas-

tre au năvalit profeți falși pe care vrem să-i îndepărtăm așa cum scoți căpușă din lîna oii." - "Te întrebam de Cernăuți", îi aminti Gutui. "Voi sînteți frații noștri mai mici, venim în numele Domnului să vă dăm ajutor. Un vînt teribil răvășește orînduirea lăsată de străbuni." Sări și Malahia Bobocel: "Așa-i, chiar așa. E ca în basmul cu borta vîntului care și-l povestesc românii. Borta vîntului. Pe aceea trebuie s-o astupăm. De acolo vin toate răutățile." - "Tu să taci", îl amenință Gutui. "Altminteri ți-ai găsit nașul!"

"Fraților!", strigă Fixovici, potolind pentru o clipă vacarmul ce izbucnise în sală. "Am o propunere. Nu ne grăbim să demascăm persoana. Facem mai întîi o listă pe care semnăm toți și cerem pedepsirea vinovatului, dar nu-l numim încă." - "Ce idee năstrușnică e și asta?" - "Ascultați, noi cernăuțenii sîntem foarte sensibili. Nu vrem să jignim pe nimeni. Vinovatul mai este în vază la cei mai mulți dintre noi. N-avem intenția să vă acuzăm de cîrdășie cu el. Semnați deci, și eu, la urmă, trec numele necunoscutului ca să nu se ivească vreo tulburare nouă." - "Hai, să începem", propuse Nuhâm, "ca să avem pace! Cîcălișorul acela, să se ducă în treaba lui." Dar majoritatea nu era de acord. "Ce fel de logică e și asta, care întoarce toate pe dos?", zise Tremurici și rupse foaia pregătită de Fixovici în mici pătrățele. O păruială grozavă se stîrni. Larma fu atît de puternică încît la Pojarnicie se dădu alarmă. Unii, considerîndu-se primejduiți, deși nu afîșaseră nici o preferință, încercară să se salveze în mers de rac. La ușă aștepta Rebi Avraam. Se întoarseră cu el înapoi în sală. Rebi pășea maiestos întărînd umbrelul cu o cîrjă. Se urcă pe estradă. Deodată se făcu liniște, așa că nu fu nevoie să ridice glasul. "Cernăuțenule, du-te și spune tovarășilor tăi că Rebi Avraam a fost ales de oameni și de ingeri. Să-mi trimită un înger și, de-mi va porunci acela, eu voi pleca în lume."

POLIROM

NOUȚĂȚI
iunie '99

Mihai Eminescu
Opera poetică

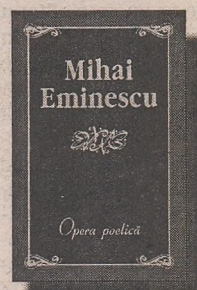
Emmanuel Lévinas
Totalitate și infinit
Eseu despre exterioritate

Serge Moscovici
Cronica anilor risipiți
Povestire autobiografică

Dan Stanca
Ultimul om
Roman

În pregătire:
Vladimir Tismăneanu
Jacques Le Goff

Fantasmele salvării
Omul medieval

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Brașov, str. Toamnei nr. 7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

**CĂRȚI
STRĂINE**

prezentate de
**Andreea
Deciu**

● Actualitatea editorială ●

Estetica îndrăgostitului

Îmi aduc aminte o scenă din mult laudatul/hulitul film al lui James Cameron, *Titanic*: tânărul interpretat de Leonardo di Caprio își pictează iubita, pe care nu o "îmbracă" nimic altceva decât imensul safir pe care îl poartă la gît. Spre deosebire de filmele obișnuite, cu adevărat pur comerciale, camera, în această scenă, nu dezvăluie goliciunea femeii, ci e fixată tot timpul pe chipul ei, răvășit de emoție (pentru că nu s-a mai aflat niciodată dezbrăcată în prezența unui bărbat) și pasiune (pentru că îl iubește pe pictor, căruia de fapt în felul acesta i se oferă), atentă la reacțiile bărbatului îndrăgostit care o privește, răsfrîngînd specular curiozitatea pictorului precum și fascinația bărbatului. Ochii femeii sînt dilatați, de parcă s-ar privi într-o oglindă în care se descoperă pe sine, ca subiect, dar și ca obiect al contemplației bărbatului. În actul creației și al contemplării artistice se consumă de fapt prima întâlnire amoroasă dintre cei doi. Astfel filmată scena are un potențial erotic cu mult mai mare decît dacă aparatul ar fi zăbovit asupra detaliilor fizice ale trupului. Putem citi multe în această scenă, de la mitul lui Pigmalion pînă la o teorie postmodernă a privirii și a suprafețelor, a esteticii și seducției. Totodată, mi se pare ca sub semnul conceperii ei stau, foarte bine, cele două cărți pe care urmează să le prezint: *Corpul ca obiect de artă* a lui Henri-Pierre Jeudy și *Anestetica* lui Neil Leach. Ambele problematizează o chestiune implicită în secvența pe care am memorat-o din filmul lui Cameron: potențialul de seducție al esteticului, felul în care acesta de pe urmă insinuează, conotează, amplifică și inspiră evenimente din cotidianul pe care aparent nu îl investim cu semnificații ascunse. Și ambii autori contribuie la o mișcare mai largă ce se petrece în ultimii ani în Occident, de redefinire și reconceptualizare a esteticii, care în postmodernitate nu mai este strict domeniul frumosului, ci devine mai curînd o știință a cultivării privirii, a domesticirii și ascuțirii văzului. Estetica se transformă într-o retorică, ea caută să exploreze potențialul de seducție al imaginii.

Neil Leach este un arhitect britanic (care de curînd a și vizitat România), foarte preocupat de poziția arhitecturii în panora-

ma interdisciplinară contemporană, motiv pentru care conduce un program de masterat în arhitectură și teorie critică la Universitatea din Nottingham. Volumul său *Anestetica* (tradus cam sîngace pe ici-pe colo de Cornelia Mirela Cătuneanu) apare într-o colecție intitulată "Spații imaginate", la editura Paideia, coordonată de Augustin Ioan. E o colecție în care merită să ne punem mari nădejdi, care promite să ofere studii temeinice și actuale din domeniul teoriei arhitecturii, cum, iertată fie-mi întepătura, nu a făcut-o în doi ani de zile o editură aflată integral la dispoziția Uniunii Arhitecților. Ca să reproduc rezumatul lui Augustin Ioan despre această carte, ea "glosează postmodern asupra statutului în schimbare al arhitecturii într-o lume a imaginilor fără profunzime, a nevrozelor milenariste, a crizei generalizate". Într-adevăr, găsiți în acest volum un discurs teoretic decu-

Neil Leach - *Anestetica*, traducere de Cornelia Mirela Cătuneanu, Editura Paideia, București 1999, 85 pagini, preț nementionat.

pat din paradigma unui postmodernism nutrit în bună măsură la surse franțuzești, mai cu seamă Baudrillard, dar și Michel de Certeau, chiar dacă al doilea nu e o prezență intelectuală explicită. Leach pornește de la constatarea, banală de altfel, că trăim într-o lume caracterizată adeseori de un "extaz al comunicării", o lume a informației care circulă cu viteze uluitoare, ne ia cu asalt, ne invadează intimitățile (prin mass-media), ne face vulnerabili și ne epuizează. Dar, observă Leach, această societate a informației mizează, de cele mai multe ori, pe imagine pentru a-și realiza misiunea. Birourile moderne, precum și casele fiecăruia din-

tre noi, sînt inundate de imagini care reproduc alte imagini, copii de tablouri, postere, benzi video, imagini de televizor, copii xerox, faxuri. Pentru Jean Baudrillard această proliferare a imaginii imaginilor definește universul simulacului, ca paradis artificial în care ne lăsăm seduși de semne al căror înțeles ne scapă, dar pe care le consumăm ca pe niște droguri, pentru efectul lor narcotic care ne permite să supraviețuim într-o lume reală oribilă, pe care nu mai sîntem în stare să o vedem. Teoria lui Baudrillard e sprijinită în mare măsură pe exemple din America, ca de pildă Disneyland-ul ca mostră esențială a unei strategii de mascare și simulare, ori Las Vegasul ca simbol al paradigmei imaginii înșelătoare și seductive. Și exemplele lui Leach provin tot din spațiul american, cărora le aplică însă o grilă teoretică europeană, în principal constituită din reflecțiile despre război, politică și estetică ale lui Walter Benjamin, ori sociologia orașului la Georg Simmel.

Dacă rolul imaginii în lumea contemporană este acela de a perverti realitatea, remarcă Leach, estetizînd-o într-o manieră care face imposibilă discernerea pentru că funcția ei este tocmai de a îmbăta simțurile și de a le face oarbe la contexte politice, de a le detașa de o istorie și o finalitate în care sînt ele înglobate, înseamnă că regăsim și în discursul arhitectural tehnici de reprezentare vizuală care contribuie la exacerbarea estetizării. Într-adevăr, pentru arhitecții contemporani există tentația de a reduce spațiul vizual la schițe, la imagine, provocînd astfel un efect pe care autorul îl numește "fetișizarea imaginii". Concret, aceasta presupune o distanțare din ce în ce mai mare a arhitecturii de lumea experienței trăite, un fel de autism disciplinar alimentat din narcoticul esteticii. A estetiza lumea înconjurătoare, privilegiînd imaginea înșelătoare, decontextualizînd-o și agîtînd-o în scopul unei seducții imediate, echivalează cu un fel de exorcizare a realității, sau, ca să folosesc termenul lui Leach însuși, cu o "anestezie" a ei, care purifică obiectele de orice semnificații indezirabile.

Acest univers estetic și anesteziat este reprezentat perfect, crede Leach, urmînd o tradiție venerabilă condusă întîi de oricine de Venturi și Baudrillard, de Las Vegas: tărîmul prin excelen-

ță al intoxicației estetice prin imensele billboarduri care te conduc în oraș și astfel în inima unui paradis artificial unde ți se promite evadarea din plictiseala cotidianului, exotism oniric și o supraexcitabilitate senzorială. Las Vegasul e totuși un loc aparte, nu un oraș în sensul tipic. El e mai degrabă oaza care alină rănile blazării, pe care, după Simmel, le produce spațiul urban insului modern, obligîndu-l să ducă o existență ternă, să se adapteze spiritului economiei capitaliste, circulației banilor, freneziei impersonale a străzii, devenind el însuși un automaton plictisit. Spații precum Las Vegas speculează tocmai starea de șoc în care l-a adus marea metropolă pe omul modern, creîndu-i mirajul unui altfel de loc.

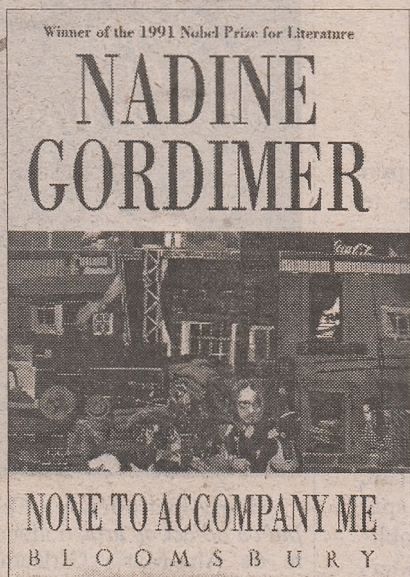
După Baudrillard, seducția imaginii se plasează undeva la un nivel corespunzător epidermei, este o fascinație a suprafeței, a contactului aparent, menită să creeze o stare de împlinire care se alimentează din permanentă și nesăbuită poftă de consum. Dar în scena pe care o evocam la început, privirea pictorului îndrăgostit alunecă pe suprafața pielii femeii, sau dimpotrivă, trece dincolo de ea? Sau, altfel spus, cine privește cu adevărat: un pictor atras de imagini, un estet pasionat, sau îndrăgostitul care inventează fără să vadă de fapt? Problema aceasta constituie, într-un fel, punctul de plecare al volumului lui Henri-Pierre Jeudy, care încearcă să deconstruiască ipoteza unei percepții estetice a corporalității. De ce s-a format cu atîta ușurință, și continuă să existe, stereotipul "corpului ca obiect de artă", se întreabă autorul, iar pentru a-și răspunde el evocă o istorie critică a modelului corporal în artă, raportînd-o subtil și extrem de interesant la teorii ale identității, la felul în care ne percepem pe noi înșine pe fundalul experienței cotidiene.

Corpul există prin suma imaginilor sale, substituite treptat, înfrumusețate, detestate, o multitudine de imagini puse în regie de existența cotidiană, nu numai de artă. A vorbi despre trup ca obiect de artă reprezintă, susține autorul, necesara noastră "iluzie" că generăm propriile reprezentări despre corp, cînd de fapt nu facem decît să alegem. De la elaborarea corporalității în diverse epoci din

istoria artei, pînă la liftingul facial, trupul este spațiul reprezentării prin excelență. Ceea ce caracterizează, însă, obiectul de artă, este imposibilitatea de a-l atinge: odată ce a fost terminată opera de artă nu mai tolerează intervenții decît sub forma restaurării. A concepe corpul ca obiect artistic înseamnă, așadar, a-l aborda în latura lui obiectualizabilă, dar numai în măsura în care obiectualizabilul echivalează aici cu imortalizabil. Un îndrăgostit, constată Jeudy, este întotdeauna, mai mult sau mai puțin un pictor: el îndreaptă o suviță a iubitei, îi cumpără vestimente și bijuterii, reflectînd la felul în care acestea o vor împodobi și îi vor descoperi frumusețea. Trupul iubitei e un tablou pe care nu îl termină niciodată, veșnic preocupat de retușuri. Cumva, remarcă autorul, această atitudine tipică pentru îndrăgostit poate părea jignitoare, nu numai pentru că, așa cum am remarcat de mult, ultragiute, feministele, obiectualizează persoana femeii, ci mai ales pentru că pare să implice existența unei imaginii de referință ideale. În virtutea cărui model face pictorul-indrăgostit retușuri sistematice: a unui chip original, mai frumos decît toate celelalte, așa cum i s-a înfățișat iubita pentru prima oară? E el un nostalgic care încearcă să păstreze sau să redescopere acea primă imagine? Convingerea lui Jeudy este că îndrăgostitul nu își obiectualizează femeia decît în măsura în care astfel el o eternizează, o ține cît mai departe de moarte. Nostalgia lui după o primă imagine este, de fapt, expresia temerii că într-o bună zi femeia din fața lui va deveni o străină, va fi de nerecunoscut, va fi pierit, cu alte cuvinte.

Nimeni alături

NU ÎNCĂ, nu încă! Va veni ziua - nu-i nevoie să fii profet, e necesar doar puțin fler politic - da, va veni ziua în care Didymus o să fie resuscitat ca unul dintre eroii iacobini, radicali, care au săvârșit fapte teribile în vremuri teribile, pentru a făuri eliberarea. Dar, pentru moment, cel mai bun serviciu pe care-l putea aduce Mișcării era să se lase uitat, dat la fund. Cronicarii, istoricii, nu ei sint cei care fac istoria; i s-a acordat destulă onoare conferindu-i-se misiunea de a scrie istoria luptei din exil. Urma să fie publicată de o editură universitară din Statele Unite, care avea să-i facă publicitate în revistele literare, printre alte cărți de interes specializat: studii despre negri, studii despre femei, despre homosexuali, despre abuzurile practicate asupra copiilor, despre abuzul de droguri, despre găurile din stratul de ozon. Prietenii ca Vera Stark îl întrebau cum mai merge cartea, așa cum arăta atenție unui copil întrebându-l cum merge școala și, când se întâlnea cu membri ai forumului pluripartit la care lucra soția lui, Sibongile, aceștia, privind distrați dincolo de capul lui la cineva mai important, îi strigau "Foarte bine, foarte bine!" înainte ca el să le fi răspuns la întrebare.

Lua parte, în calitate de observator, la sesiunile Conferinței Frontului Patriotic. De bună seamă, o putea vedea pe Sibongile la locul ei oficial, în timp ce ea nu putea observa întotdeauna unde își găsisse el un loc. Faptul că se afla acolo îi oferea prilejul să mai stea de vorbă cu câte cineva cu care voia să aranjeze o întâlnire - între vechi camarazi de luptă nu se poate numi interviu - ca să mai adune sau să verifice datele documentare pentru carte. La sesiuni, îi asculta pe vorbitori, decodând un stil propriu ce se ascundea îndărătul cuvintelor lor. Depista locurile în care vechiul vocabular și turnura de frază ale comuniștilor și ale radicalilor naționaliști fuseseră revizuite, datorită actualului acces la putere, și temperate în sensul propunerii de instituire a unui control de stat; la fel, recunoștea gândirea precaută a moderaților, care devenise tot mai cutezătoare acum când, cu puterea crescând sub picioarele lor, pledoariile pentru jumătăți de măsură i-ar fi dat peste cap. Cuvinte sincere? Da, dacă sinceritatea presupune tot felul de compromisuri, așa cum și el (Sibongile avusese dreptate), când se întorsese din exil și activase încă în executivul național, băuse și mincase cu burii. Și atunci care era

NUMELE Nadinei Gordimer se asociază spontan cu două referiri: premiul Nobel pentru literatură din 1991 și Africa de Sud. Scriitoarea trăiește la Johannesburg și opera ei beletristică, eseistică, politică tratează, în cea mai mare parte, psihologia relațiilor dintre albi și negri, problematica de apartheid (de ante și post-apartheid), de viață desfășurată pe meleaguri africane. Așa cum o caracterizează scriitorul britanic Paul Bailey: "Nadine Gordimer scrie despre negri și albi, dar ochiul ei ager și ferm vede acolo ceva gri. Care se numește natura umană."

Cărțile ei, așa cum o dovedește și cea mai recentă, *Nimeni alături de mine*, sint în primul rând romane subtile și adinc psihologice, condiționate de un anumit cadru politic, tincturate, abil infuzate de politică, așa cum este și viața.

Romanul din care reproducem fragmentul din aceste pagini (roman în curs de apariție la editura Vivaldi) își situează acțiunea în primii ani de după victoria Mișcării de

filosofia, care era *afacerea* - da, asta-i cuvântul - negocierilor?

Șezind acolo, în calitate de observator, ba se înfierbânta, ba se răcea pe parcursul discuțiilor. După pauza pentru ceai, în care unii foști luptători care făcuseră să sară în aer instalații de energie electrică glumeau acum între ei numindu-se reciproc terofiști, iar un prelat anglican a mâncat prăjituri împreună cu un imam, a luat cuvântul un om care, în timpul perioadei când Didymus, exilatul, își trăia pericolele zilnice, celălalt, vorbitorul, ceruse scuze guvernului pentru că, într-un tren, se așezase pe un loc rezervat albilor. Sub deghizările impuse de exil, observatorul urmărise în ziarele de atunci caricaturile ce ridiculizau scuzele slugarnice ale omului: "Iertați-mă *baas*, domnule prim-ministru, vă cer iertare, domnule președinte!" Își atrăsese disprețul Mișcării de Eliberare acest om care se țirise în genunchi în fața stăpînitorilor lui albi, cei care, acum, arătînd spre el cu virful pantofului, i-au îngăduit să continue a slugări în calitate de reprezentant districtual. Acum zîmbea cu zîmbetul mînos al clericilor în fața oamenilor care au purtat războiul de guerilă, bărbați și femei care au îndurat închisoarea și exilul, și repeta întruna: "lupta noastră". Vorbea despre "însemnătatea acestei mari adunări", despre "camarazii mei de luptă din trecut, împreună cu care împărtășesc azi greaua responsabilitate a viitorului, cu același curaj și același devotament cu care am luptat altă dată împotriva oprimării. Așadar, Frații Mei, să luptăm înainte...".

Didymus și-a mutat privirea de la individul acesta la cei din jurul lui. Oamenii cu care făcuse închisoare, alături de care cunoscuse contactele clandestine ale vieții de cîrțiță; împreună cu care scăpase ca prin urechile acului de pericolele exploziilor provocate de ei; se uita la soția lui, pe care o țirise din exil în exil, pe diferite continente. Neîncrederea îi zvîcnea în miini și în picioare. Mîhnirea, deziluzia; se uita în jur după cineva căruia să-i poată striga: "totul e căcat, căcat!" Ce caută licheaua asta aici, printre oamenii pe care-i făcuse de rușine lingînd tălpile albilor?

Didymus știa, știa ceea ce nu putea accepta. Clientela electorală. Asta era individul acela cu provincia reprezentată de el. O comunitate fără de care nu te poți descurca în conglomeratul care se numește unitate. Dar de câte ori se uita la el, îl cuprîdea un dezgust pe care era nevoit să-l stăvilească.

Dacă mi-aș putea limpezi capul, așa cum îți limpezești gîtlejul!

VORBEAU alții pe care nici nu-i auzise. Și-a îndreptat atenția spre ei. Vorbea un alb care ținea microfonul într-un mod curios, asemenea mîinii care depune jurămîntul pe o biblie. Didymus îl cunoștea, desigur, deși acum omul prezenta o versiune a lui însuși extrem de buhăit și de cheală. Fusesse bolnav - unii ziceau că are o boală incurabilă - și lipsise mult de la funcția lui în executivul național.

Spunea - ce? îi răspundea neauzitului Didymus:

- Am făcut multe compromisuri cu trecutul. Am înghițit pietroiul lipsei de demnitate. Am legat alianțe pe care niciodată nu le-am fi crezut posibile sau necesare. (Un freamăt de alarmă în rîndurile delegaților.) Dar dacă vrem într-adevăr să ne slujim poporul, dacă vrem să-i convingem pe oameni, în fiecare bordei sau baracă sau cămin, dacă vrem să-i convingem ca atunci cînd vor trasa o cruce pe buletinele din primele noastre alegeri uninominale vor dobîndi într-adevăr șansa de a fi conduși și reprezentați cu onestitate, de bărbați și de femei care nu urmăresc puterea pentru a dormi în așternuturi de mătase, pentru a-și asigura lor salarii uriașe, pentru a lua și a da mită, pentru a delapida și a-i acoperi pe alții care fură, pentru a irosi banii publici pe contracte care nu vor fi niciodată onorate - dacă vrem să-i cerem poporului nostru să se încreadă într-o nouă constituție, atunci trebuie mai întîi să dăm noi dovadă de integritate, să ne așternem viețile pe masă, în văzul public, aici și acum, și să consfințim printr-o constituție faptul că nu vom profita de putere în felul în care a profitat vechiul regim.

Desigur că Didymus îl cunoștea bine pe vorbitorul alb. Era un om cu profunzimi pe care le recunoștea și în el însuși, adîncuri periculoase, pe care era greu să-ți imaginezi că un alb din țara lor le poate atinge. Și totuși au fost cîțiva dinăștia. Prin asemenea oameni, albi fuseseră acceptați în planurile de viitor ale Africii de Sud, în pofida trecutului; datorită unor asemenea oameni, culoarea și rasa nu mai aveau importanță, și delegații erau de diverse culori și nu negri cu toții. Un om ca acesta crea un precedent diferit de cel pe care îl reprezintă soții Stark, bunii prieteni ai lui Didymus, fie că e conștient de prioritatea lui sau nu. Un om ca acesta trezește la viață ceea ce

Eliberare a negrilor și după aparenta desființare a segregăției rasiale, adică în timpul preluării puterii politice de către primul guvern de culoare și al închegării unui nou regim de libertăți democratice pentru negri. Schimbarea de regim, confuzia legată de instaurarea unei noi puteri provoacă adînci mutații și revirimente existențiale în viața a două familii prietene: soții albi Vera și Ben Stark și soții negri, Didymus și Sibongile. Tema romanului, extrasă liniar din labirintul de tribulații și de idei, este drama unei femei - soție, mamă și amantă - în egocentrică și continuă căutare de sine, care ajunge la concluzia că își este sie însăși perfect suficientă.

Cordonatele politice, specifice unui proces de tranziție: corupția, inflația de foști dizidenți, rapacitatea, abuzurile de putere etc. sint frapant de familiare pentru noi. Totuși socotim că orice asemănare cu împrejurări trecute sau prezente sau cu personaje în viață este absolut întimplătoare.

a fost îngropat sub frică și sub funcțiunea deliberată a rutinei, sub ceea ce numim reflexe condiționate, de parcă oamenii ar fi niște cîini obedienți.

- ...nu avem de gînd să plătim pentru avioane particulare care să-i transporte pe miniștrii noștri în străinătate. Nu avem de gînd să plătim facturi de hotel pentru familiile lor, pentru amantii și amantele lor. Nu avem de gînd să le oferim parlamentarilor noștri indemnizații ca să-și procure mașini Mercedes Benz. Nu avem de gînd să deghizăm, să acoperim, să camuflăm cu eticheta "strict confidențial" cheltuirea banilor publici, așa încît opinia publică să nu afle. Să le spunem oamenilor noștri, să le spunem și să și traducem în fapt, că n-o să-i mințim, n-o să-i înșelăm, n-o să furăm de la ei. Fără acest lucru - ascultați ce vă spun - fără acest lucru, toate prevederile constituției, pe care le dezbatem cu atîta zel, nu fac doi bani.

A încheiat cu un gest brusc, simplu, de parcă și-ar fi amintit de el însuși, și și-a trecut mina liberă peste țeasta pe care sporii palizi ai părului mistuit de citostatice alcătuiau un puf luminos. Un astfel de om era periculos, pentru că în adîncurile lui - ca și în cele pe care și le recunoștea Didymus - mocnea ideea disimulării necesare. Ceea ce implică viclenie; omul mințise, umblase cu echi-vocuri, cu tertipuri, negase fapte, atunci cînd așa ceva se dovedise util în luptă, dar niciodată pentru un profit personal, niciodată!

Această ambiguă moralitate o să rămînă mereu un mister. Este moralitatea de dincolo de scopuri și de mijloace, pe care omul acela și Didymus o cunoșteau mai curînd în sensul în care Biblia folosește termenul "a cunoaște" o femeie: o cunoșteau pentru că o pătrunseseră pe dinăuntru. Dar ce vorbea acum omul părea să nu aibă nici o legătură cu aceasta. Ceea ce spunea el acum era - final, da. Vorbea de dincolo de politică; și nu boala lui finală era cea care vorbea, ci concluzia finală de dincolo de politică. Venea dintr-un adînc săpat și excavat o întreagă viață. Pragmatic, inteligent, înainte n-ar fi vorbit niciodată în felul acesta. Nu era retorica lui, era mesajul lui.

Fie că adunarea celor de un rang cu vorbitorul, precum și observatorii din jurul lui Didymus știau sau nu acest lucru, au urmat aplauze, pentru că eroii cu statutul lui stîrnesc întotdeauna aplauze, și acum i se adăugase un nou eroism, rezistența la boala lui cumplită, care merita și el un plus de aplauze. Dar

de mine

nimeni nu a luat microfonul - mijlocul de amplificare a vocii de pe Munte - pentru a continua și a întări ceea ce spusese. Adunarea a trecut la alte subiecte.

După terminarea sesiunii, Didymus ar fi vrut să se ridice și să se ducă la vechiul lui camarad de arme ca să-i spună - ce? Dar omul se desprinsese de mulțime și discuta într-un colț cu alte două persoane. Dacă s-ar fi apropiat de el ar fi părut că e indiscret. Sau invidios. Când ți s-a dat un picior în fund, nimic nu mai e sigur, nici chiar între doi prieteni intimi.

IN DEPĂRTARE, cerul gigantic pocnea din încheieturi, prevestind un curînd asalt. Sibongile, la lumina lămpii din dormitor, cosea capsă de metal din spatele papionului negru al lui Didymus. Sprîncenele îi erau înălțate stoic în fața acestei sarcini de ultim minut: urma să o însoțească la o recepție oferită cu prilejul încheierii Conferinței Frontului Patriotic, de către una din ambasadele nou deschise în Pretoria. Didymus își privea picioarele încălțate în pantofii negri, lucioși, cumpărați la întoarcerea din exil.

- Ce tăcere sonoră după discursul lui Dave de azi dimineată! Ce să însemne?

- Ce vrei să însemne?

Sibongile avea obiceiul de a între rupe orice se nimerea să facă în momentul respectiv și să rumege o frază care i se părea suspectă.

- Ce vrei să însemne?

- Mă așteptam ca cineva să se ridice și să sprijine un discurs ca al lui. Mă așteptam la entuziasm din partea tuturor participanților.

- Au fost multe aplauze, a replicat Sibongile continuînd să coasă.

- L-au aplaudat pe el. Asta se întîmplă întotdeauna, îl aplaudă pe Chris, îl aplaudă pe Joe, îl aplaudă pe Dave. Pentru ceea ce sînt, nu pentru ceea ce spun.

- Sînt convinsă că aplauzele au sprijinit ceea ce a spus. Devii morbid.

- Dar nici un comentariu, nici un cuvînt, nici cea mai mică referire, de parcă nici n-ar fi vorbit. De parcă nimeni n-ar fi vrut să-l audă.

- Pentru că toată lumea se simte angajată în lupta împotriva corupției; nu-i nevoie să sari și să strigi "Sînt de acord!", e un lucru de care cu toții se declară convinși și-l iau ca de la sine înțeles. În afară de tine.

- În afară de Dave. El a considerat că e nevoie să se audă.

Cerul prins în perimetrul ferestrei deschise se îngroșa de parcă o caracatiță îl împroșcase cu cerneală murdară. Răsuflarea reținută a furtunii amușise păsările, greierii, orice foșnet; un freamăt rece pe suprafețele verii: frunze, pînză, metal, piele. În camera mică, suflul părea emanat de Sibongile, era răceala iritantă ei, prevestirea furtunii care venea peste el, și-a dat seama Didymus, pentru că Sibongile luase acel "e nevoie să se audă" drept un reproș adresat ei personal și nu, așa cum intenționase el, întregii adunări. În loc să încerce s-o potolească, Didymus s-a simțit năpădit - odată cu o rafală puternică de vînt care a trîntit fe-reastră - de un val de resentimente. Un trăsnet a spintecat cerul, un bubuit sinistru, și luminile s-au stins, provocînd o diversiune domestică: Mpho a dat buzna în cameră, țipînd. Pe urmă a început să chicotească și să se alinte pe lîngă tatăl

ei. S-au îmbrățișat. A liniștit-o, tachi-nînd-o în limba xhosa; Mpho reușise să învețe ceva din dialectele africane, dar nu avea să se obișnuiască niciodată cu furtunile africane, ca fetele bășinașe care nu se născuseră în exil.

Înaintînd încet cu mașina în ploaie, pe șoseaua luminată doar de farurile lor, ascultau casete copiate după discurile vechi ale lui Dizzy Gillespie, genul de muzică preferat, care-i însoțise pe oriunde pribegiseră și care remedia fragilitatea dintre soț și soție; un remediu vechi, numai că de astă dată nu era vorba de o ciondăneală între îndrăgostiți.

Cînd au intrat în reședința ambasadorului recent sosit din Extremul Orient, Sibongile și-a îngăduit un gest copiat din repertoriul unui serial de televiziune, aranjîndu-i, cu o expresie apreciativă, papionul. Cu cîtă încredere și dezinvoltură adopta Sibongile - acum îmbrăcată într-o rochie tradițională africană și un turban, toaleta pentru asemenea ocazii - toate convențiile ceremoniale și protocolare ale altor culturi! Contactele pe care le avuseseră ei în exil cu oameni din lumea întreagă, în chip de obligații sau de privilegii ale diferitelor poziții deținute acolo, fuseseră mai importante, dar lipsite de caracter monden. O mișcare de eliberare purtată în exil poate fi întîmpinată, în secret, de miniștri de externe, de comisari politici, generali de armată și de servicii secrete ale căror interese (afinități ideologice, viitor acces la materii prime, facilități comerciale, cooperare militară, expansiune a sferelor de influență) în înfrîngerea unui anumit regim îi determină să ofere sprijin mișcării de eliberare; dar, din motive de securitate sau din pricina altor alianțe, nici unul dintre aceștia, fie solicitant, fie donator, nu duce tratative la dineuri, în costume de seară, cum purta acum Didymus.

Dintre ei doi, Sibongile se adaptase cel mai ușor rolurilor prezente. Deplasîndu-se prin cameră de la un grup la altul, se oprea, cu egală amabilitate, alături de membrii guvernului alb, printre camarazii din Mișcare, sau se amesteca într-o învălmășeală gălăgioasă care-l includea pe vorbitorul ce-și ceruse scuze pentru că se așezase pe locul unui alb într-un tren. Didymus îi auzea acum familiara voce melodioasă glumind cu lingăul, atrăgînd atenția asupra asemănării dintre el și un portret uriaș în tuș, atînat pe zidul din spatele lui, reprezentînd un înțelept chinez; se referea hazliu, chiar măgulitor, la barba lui hirsută, la părul încilcit revărsat peste guler. Încîntat, individul interpreta referirea ca o asemănare dintre înțelepciunea lui și cea a chinezului; a făcut cîteva remarcă pe care Didymus nu le-a putut auzi, i-a înconjurat cu brațul umerii goi, flirtînd cu ea într-o manieră pîrintească, complimen-tîndu-i feminitatea, dar dîndu-și aere de superioritate.

În timp ce discuta cu oaspeții, în mintea lui Didymus se desfășura următoarea scenă: se vedea străbătînd camera, arzînd un pumn zdravăn în fața zîmbitoare a celui care-și călcăse respectul de sine, pentru ceea ce ar fi trebuit să fie un drept al său; pe urmă o palmuia pe femeie, care îi tolera gestul. O palmuia pe Sibongile. Ca și cum Sibongile ar fi fost o femeie la fel de vulnerabilă ca și individul și ar fi acceptat o restricționare a acțiunilor ei; ca și cum el, Didymus, ar fi făcut parte dintre bărbații care consi-

deră că-i dreptul lor să-și bată femeile. Sibongile fusese, era, camarada lui de arme, dincolo de soția lui. Fantezia care se desfășura în mintea lui Didymus nu avea nici un sens și nici o contingentă cu viața reală. Sibongile se afla într-o misiune, într-o acțiune adaptată unor circumstanțe speciale, așa cum fusese și el de atîtea ori. Nu i-a suflat o vorbă. În noaptea aceea, cînd au ajuns acasă, s-a arătat tandru față de ea. Sibongile avea senzația că se simțea oarecum vinovat, că voia să compenseze ceva - ceva ce i se spusese ei sau care se spusese despre ea. Că fusese rănită - că primise rana vieții publice (învățase destule despre acest lucru), Sibongile încă nu era conștientă, dar, cîndva, acest lucru avea să i se dovedească.

- Cum ți s-a părut?

- Ce?

- Mă rog, ambasadorul, recepția, totul...

I-a răspuns în limba ei, pe care o foloseau în intimitate.

- La fel ca toate celelalte recepții. Schimburi de amabilități cu străinii, în vederea tratatelor comerciale, a alianțelor, poate chiar a obținerii de arme, dacă vom mai avea nevoie de ele. Mîncîncă și bea cu prietenii și cu vrăjmașii, chiar dacă aceștia ți-au bătut cîndva sîngele. Străbunii noștri o făceau sub un copac, dar aveau barda la îndemînă. În engleză: *Public Relations*.

Sibongile și-a despăturit turbanul, trecîndu-și mîinile prin părul eliberat, de parc-ar fi căutat în el un indiciu a ceea ce o fi văzut el că i s-a întîmplat ei. Nimic; unul din misterele lui.

- Mi-am dat seama că te plictiseai la recepție.

DAR fantezia lui izvorîse din niște convingeri care, oricît ar fi fost de iraționale și de inadecuate, oricît ar fi fost de demodate, nu-l părăseau. Trăise o viață întreagă cu ele; de fapt vieți întregi, sub diferitele lui identități din exil. Știa că trădători există de toate felurile, și cei care comit trădări mărunte, cerînd scuze dușmanilor, înjosîndu-se, lingîndu-i în fund, nu sînt cu nimic mai buni decît informatorii care se infiltrează într-o armată de eliberare.

Ceea ce trebuie să săvîrșești într-un război e cumplit, dar dacă asemenea fapte se cer uitate, atunci la fel trebuie să se întîmple și cu cele comise de trădători - așa să fie? da, așa e.

Acesta era misterul lui Didymus. Ciudățenia lui, contradicția despre care nu putea vorbi, care-l rodea pe dinăuntru, fără să poată ajunge la hotărîrea unei acceptări. Vechile tăceri dintre el și soția lui care fuseseră necesare cînd se întorcea acasă dintr-o misiune, în vremurile exilului, lunile și săptămînile în care nu-i putea vorbi despre ce făcuse și unde fusese, reveniseră între ei, deși acum erau într-adevăr acasă și împreună.

Și pe urmă s-a întîmplat ceva. Chestiunile omenesti plutesc întotdeauna în incertitudine, morțile și viețile și felurile perioade sfîrșesc în boală, în bătrînețe - în accident. Accidentul este ceva neplanificat, neprevăzut de nimeni.

Asasinatul însă e planificat. Asasinatul e determinat. Nu există nici o incertitudine; intenție pură. Asasinatul despi-

că și deșiră țesătura vieții, tot ceea ce e suportabil și suportat, sfîșie liniștitoare: progresie a trecutului în prezent și în viitor. Asasinatul lovește viețile corolar ale individului; sfîrșecă viața unei țări dezgolind ganglionii pe care instituțiile civile se străduiau să le acopere cu carne. Asasinatul e o rană sîngerîndă...

Moartea unui lider bătrîn poate fi înțeleasă și privită în continuitate, în sensul că menirea lui a fost împlinită. Da, asasinarea unui lider tînr, în fața casei sale, nu poate avea nici un sens, decît în mintea celui ce a ținut arma; nici un sens, deși preoții vorbesc despre încredințarea lui în mîinile Domnului, rugăciunile pomenesc despre odihna lui veșnică, iar oratorii de la înmormîntare ne asigură că spiritul lui va supraviețui. Locul și munca lui erau aici, pe pămînt, și nu în mîinile Domnului, oriunde s-a găsi acestea; el era menit acțiunii și nu odihnei, iar supraviețuirea spiritului său e invocată ca pretext pentru acțiuni distorsionate, pentru plăcerea de a jefui, a arde, a ucide, licențe luate în numele răzbunării morții lui.

Didymus a fost unul dintre aceia care au îmbrăcat din nou haina de luptă pe care o purtaseră prin tabere și prin păduri - nu o persoană deghizată, ci un care își înfățișa eul nud - și a purtat pe umăr greutatea sicriului. Citise în ziarul din acea dimineată scrisoarea unui alt care se bucura vindicativ că omul purta acum la groapă trăise prin sabie. Scrisoarea îl înfuriasă, dar acum, cînd durerea era palpabilă pe umărul său, simțea pace în suflul și pace pentru omul pe care îl purta omul care trebuise să accepte necesitatea de a trăi prin sabie, pregătindu-se să moară prin sabie.

În zilele următoare asasinatului tînărului lider, cînd golul lăsat de acesta trebuia acoperit prin alegerea unui succesor, el și cei de o seamă cu el au fost chemați și consultați.

Didymus purtase din nou haina de luptă, ieșise la suprafață din groapa trecutului. Venise ziua resuscitării - dar ruptă de logica istoriei prin intruziune tragediei - venise prea devreme.

Prezentare și traducere de
Antoaneta Ralia

Orașul nevrozelor și al nopților albe

“**T**U, RUSIE, aidoma ești bi-diviului! Prin beznă și hauri repezitu-ți-ai copitele dinainte; și trainic înfipitu-ți-ai în cuibul de piatră copitele dinapoi.” Din acest amestec de jale și elogiu - replică nostalgică dată Rusiei lui Gogol, gonind ca o troică prin istorie - s-a întrupat romanul *Petersburg*, capodopera simbolistului rus Andrei Belii. Din melancolia, sublimată estetic, ce a însoțit contemplarea propriului său neam, greu de înțeles în zbaterile lui între dorința de progres și setea de extincție. Un neam parcă fatal marcat de dualismul tutelei lui Petru I, legiutor minios precum Iahve, țar tiran și artist, ce și-a ridicat Petersburgul din mlaștini. “Călărețul de aramă” al sculptorului francez Falconet îl surprinde ca încremenit într-un pas indecis între Orient și Occident. “Bidiviul”, statuia ecvestră a țarului, inspirind evlavie și deopotrivă teroare, a devenit metafora giganticei sale metropole, la fel cum Petersburgul - aliaj trist și confuz de opulență și sărăcie - a devenit metafora Rusiei înseși.

Obsesia orașului strivitor de pe Neva, cu nevrozante nopți albe și ritmuri atipice, a născut o mitologie și o întreagă literatură. Pușkin, Gogol, Dostoievski și Belii au scris despre puterea malefică a acestei cetăți de a-și vampiriza locuitorii, transformându-i în reprezentări punctiforme ori mecanomorfe, în natuți contonșionate și stranii de (sin)ucigași. Paginile despre Petersburg sînt pline de duplicatari, cinici, solipsiști, pierduți, dedublați, scindați, vidiți.

Dar ca subiect literar, Petersburgul are calitatea că grație relației de tandrețe și ură dintre el și scriitorii săi, grație acestei fatale dependențe, căreia i-a supraviețuit, invariabil, același partener... de piatră, se pot rescrie, cu întreg parfumul lor, trecute epoci istorice și poetici literare.

Iată-l pe Gogol: “Nevski Prospekt minte în orice clipă”. La un secol după

Andrei Belii, *Petersburg*, traducere și note de Alexandru Calais, prolegomene și postfață de Tamara Gane, Editura Univers, București, 1999.

Gogol, Belii va spune: “Străzile Petersburgului au proprietatea indubitabilă de-a preschimba trecătorii în umbre.” Ba mai mult, Belii va proclama caracterul pur iluzoriu, de inutil “joc cerebral” al tuturor personajelor și plămuirilor lui. Un secol de istorie și literatură a făcut ca mistificarea denunțată de Gogol și echivalabilă cu vechea teză a neconcordanței dintre esență și aparență să se transforme la Belii într-o judecată radicalizată, trecută prin tășurile modernismului experimental: simbolist îndatorat barocului, Belii va pune semnul egalității între esență și aparență, două entități, pare-se, prea mult și inutil disociate.

Explicite fantasme (într-o variantă anterioară, romanul se numise *Umbre malefice*), personajele din *Petersburg* ipostaziaza nu doar nimicnicia, ci și nimicul. Din caruselul de fapte și personalități pe care ni le mișcă rapid prin fața ochilor, autorul abstract se ivește uneori - prin cite un teatral “închipuiți-vă!” sau “judecați ce voia să-ntreprindă!” - spre a sfichiui suplimentar resursele de atenție și imaginație ale cititorului. Căci concentrare și o erudiție hedonistă îi solicită cititorului său *Petersburg*, o mostră a prozei poetice ornamentale, care încerca, în cadrul modernismului literar rus de la sfîrșitul secolului XIX și începutul secolului XX, să toarne proza după principii poetice. Rezultă o carte aproape intraductibilă, saturată de simboluri păgîne și creștine, organizată melodic, cu pauze, refrene, laitmotive, contrapuncte, disonanțe și o sacadare obsesivă a frazelor, cu o întreagă filozofie a punctuației. O carte la a cărei traducere în germană Belii a avut obiecții severe, dar care își găsește în română - cine cunoaște textul rus o poate confirma - o versiune fericită, admirabil realizată de către Alexandru Calais. Iar mult speculată poetică a asociativității, deductibilă din acest roman, se referă atît la jocurile de cuvinte, calambururile și împerecherile stranii de sunete, cît și la statutul personajelor și, mai adînc, la legile ce le guvernează fantomatica existență petersburgheză.

“...adesea ne bem cafeaua cu frișca chiar la marginea lui, a abisului...”

S-ar părea că la toate nivelurile sale textuale *Petersburg* ilustrează obsesia care plutește în aerul cetății lui Petru, de a plonja în neant. Varietăți ale nimicului devin personajele, în perpetua lor vîinare de vînt, cu evoluții hotărîte întru totul de hazard (de aici, printre altele, și aerul de farsă tragică), la fel cum doar aleatoriul, stările imperceptibile, confuze ori delirante le dictează în planul conștiinței. Infantili, decrepiți, sterili și iresponsabili, eroii lui Belii există într-o promiscuitate ontologică amintindu-ni-l pe Kafka.

Intensivă, nu extensivă, intriga ocupă intervalul unei singure zile din 1905, an de intense mișcări revoluționare: o nebuloasă “sarcină de partid” îi cere “eternului student” din protipendadă care este Nikolai Apollonovici Ableuhov să își arunce în aer propriul tată (o, dar ar fi vorba doar de împlinirea unor ascunse gânduri mai vechi, pe care partidul i le cunoaște, i se tot amintește). Așadar, romanul rescrie parodic tema dostoevskiană a paricidului. Cu deosebirea că aici, după nenumărate plimbări prin oraș ale bocceluței cu bomba în cauză și grotești “quiproquouri”, chiar și crima e sortită eșecului hilar. În final, bomba va exploda, dar inofensivă, din cutia ei de sardele din care, ca un metronom infernal, pâruse că măsoară viața lui Nikolenka cel prematur sclerosat. Asigurînd coerență supratemei romanului - “vanitas vanitatum” - , senatorul vizat de nu mai puțin maladii revoluționari (“tovarășul” Lippancenko, paradoxal organizator al anarhiei, e un Big Brother orwellian) își sintetizează epoca aflată în criză. În orașul unde statuia lui Petru s-a substituit transcendenței, el tronează ca un demiurg pipernicit peste un gogolian imperiu birocratic în declin. Funcționar al neantului cum sînt mii - nevăzuți, dar colcăitori - în paginile din “literatură Petersburgului”, senatorul păstrează în numele său o vagă, ironică reminiscență a puterii mitologice, scursă pe de-a-ntregul din făptura lui impotentă: Apollon Apollonovici Ableuhov.

Pretext narativ pentru o scriitură plurivalentă și rafinat liricizată, complexul patern permite transcrierea unor mon-

struoase și sadice fantasmări. De altfel, poezia indicibilă a acestei cărți rezidă și în percepțiile deformate ale personajelor sau în megapercepțiile lor, în dilatățile conștiinței și senzațiile de erupție cosmică a eului. Spre exemplu, Dudkin, un Smerdeakov ratat, trăiește la un moment dat un eschaton interior, iar un ansamblu sonor care îl obseda, terorizîndu-l și dictîndu-i acte reprobabile, “Enfranșis”, se transformă prin citire inversă în... domnul Șisnarfne, un fel de simulacru de diavol dostoevskian cu care, asemeni lui Ivan Karamazov, Dudkin conversează febril. Episodul este o mică bijuterie. Șisnarfne, și el, se arată preocupat - cum altfel? - de Petersburg (“această capitală a noastră aparține țărîmului umbrelor...”). Iar după vizita lui, vizualizînd întregul cosmos ca pe o sărăcăcioasă odaie, Dudkin trăiește neînchipuita impresie, foarte slavă, s-ar zice, a unei meschinării universale.

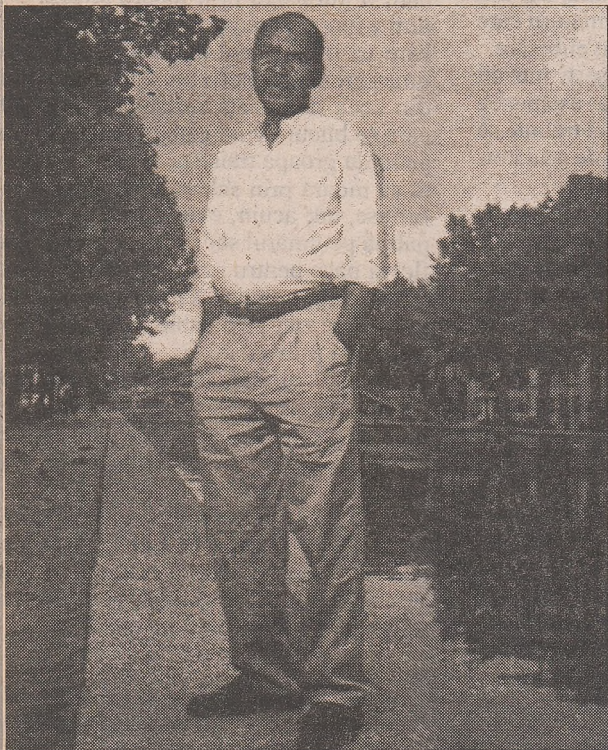
Asemenea situații de “delir horind laolaltă cu realitatea” și erijîndu-se într-un mic tratat despre coșmaruri determină abundența inovațiilor compoziționale și comportamentul original al naratorului. El nu pregetă, la nevoie, să își descrie personajul ca un microb din corpul acestuia, o bacterie conștientă și glăsuitoare, ce mijlocește confuzia dintre interior și exterior ori dintre subiect(iv) și obiect(iv). În strania carte a lui Belii realitatea însăși este interpretabilă (și) ca rod al unor pure confuzii lingvistice. Iar sub influența morbului satanic al Petersburgului care erodează simplitatea și claritatea divină, logica cea mai exactă seamănă cu o dubioasă, fantastică emanație a nebuniei.

Pare incredibil, dar pînă la nr. 10 din 1969 al revistei *Secolul XX*, la noi nu a circulat nici o tălmăcire din Andrei Belii (pseudonimul lui Boris Nikolaevici Bugaev, 1880-1934). O primă ediție a acestei cărți fascinante (finalizată în 1912) a apărut, în traducerea amintită, la Editura Univers în 1973. Poate că reeditarea de acum o va scoate, după cum merită, din cercul tot mai restrîns al cunoscătorilor de limbă și literatură rusă.

Victoria Luță

MERIDIANE

Un mare romancier african

● “The New York Review of Books” îl prezintă pe somalezul Nuruddin Farah drept romancierul african cel mai important din ultimii 25 de ani și unul dintre reprezentanții cei mai rafinați ai ficțiunii moderne. Romanele lui, între care *Teritoriul*, trilogia din anii '80, *Lapte dulce-acrișor*, *Sardele* și *Sesam, închide-te* - avînd ca temă dictaturile africane, *Daruri*, deși mai puțin cunoscute în Europa, sînt dovada unui mare talent literar, apreciat în SUA nu doar din pricina “corectitudinii politice”. Cel mai recent roman al lui, *Secrete*, căruia revista îi consacră o amplă cronică elogioasă, are ca temă modernizarea Africii, cu păstrarea vechilor obiceiuri și credințe în familii în care legătura strînsă între generații devine un mod de apărare a identității.

Tăcerea mieilor, partea a II-a

● După enormul succes al romanului *Tăcerea mieilor* care, de la apariția din 1988 (datorită și filmului realizat de Jonathan Demme, cu Anthony Hopkins și Jodie Foster), s-a vîndut în peste zece milioane de exemplare, Thomas Harris revine cu o continuare, intitulată *Hannibal* (Ed. Delacorte). Cititorii îl reîntînesc pe Dr. Lecter, cumplitul Hannibal Canibalul, la șapte ani după spectaculoasa lui evadare. Una din fostele victime scăpate cu viață o folosește pe agenta FBI Clarice Starling ca meală, pentru a-l face pe psihopat să iasă la iveală și să fie din nou prins. Drep-turile de ecranizare ale con-tinuării sînt în curs de negocieri, iar în rolurile principale nu pot fi închipuiți decît Hopkins și Foster.

Rilke-Balthus

Ed. Somogy. În imagine, unul dintre desenele în care Balthus s-a înfățișat împreună cu pisica Mișu.

“Ochiul Parisului”

● Acesta este titlul unei retrospective consacrate de Muzeul J. Paul Getty din Los Angeles fotografu-lui francez Brassai, de la a cărui naștere se împlinesc o sută de ani în 1999. Po-reclit “ochiul Parisului” de către Henry Miller, Brassai

● Pentru “dragutele desene” în care Balthus, pe atunci un copil de 12 ani, povestea istoria unei pisici vagaboande, înfiată de el, foarte iubită și dispărută fără urmă într-o zi, Rainer Maria Rilke a scris în 1920 o “modestă pre-față”. Textul poetului, împreună cu cele 40 de desene ale pictorului în devenire, au apărut acum într-un album, la

a celebrat “orașul lumina” în numeroase fotografii, inclusiv în seria “Parisul noaptea”. Expoziția de la Los Angeles, deschisă pînă la 4 iulie, cuprinde 140 de fotografii, ce urmează a fi prezentate și la Washing-ton D.C.

De la calul troian la vaca nebună

● Scriitorul francez Vladimir Volkoff, care a mai publicat pe aceeași temă un roman - *Montajul* și un eseu - *Dezinformarea, armă de luptă*, a semnat de curând, la Editions du Rocher, o *Scurtă istorie a dezinformării*, în care trece în revistă marile operații de dezinformare de-a lungul veacurilor, de la calul troian la vaca nebună, dezvăluind tehnicile folosite pentru manipularea opiniei publice cu scopuri politice. El delimitează dezinformarea - de propagandă, publicitate și "intoxicare", și insistă pe modul în care, azi, numeroasele mijloace de informare fac, chiar cu inocență, jocul manipulatorilor. În sfârșit, propune și câteva soluții - discutabile - de apărare împotriva "contaminării", între care... vigilență: "Când toată lumea spune același lucru - e suspect. De asemenea, când mijloacele dvs. de informare favorite insistă până la greață pe un anumit subiect, neglijând altele, la fel de importante - fiți neîncrezător."

Evadatul

● Figură romantică, incarnare a raului sau a victimei nevinovate, chinat fizic și psihic - personajul puscărișului i-a obsedat pe scriitorii secolului XIX, în multe cărți celebre ocazul evadat fiind eroul principal. Scriitorii englezi au continuat să fie fascinați de această figură și în ultima parte a secolului nostru. După A.S. Byatt, Graham Swift, Peter Ackroyd sau Charles Palliser, romancierul australian Peter Carey reconstituie și el, cu brio, destinul unui evadat, în Londra începutului de secol, într-o narațiune postmodernă care îl are în centru pe Dickens și intriga din *Marile speranțe*. Romanul *Jack Maggs* aduce în scenă doi scriitori: unul fascinat, ca și Dickens, de crimă și moarte, care compune o ficțiune pe baza investigațiilor sale despre un evadat, Jack Maggs, și altul, Jack Maggs însuși, care își redactează propria versiune. Recentă carte a lui Peter Carey este un exemplu pasionant de literatură despre literatură, în tehnica romanului foileton de odinioară.

Nu doar Radu Vasile

● La inițiativa ziarului "Irish Times", a fost publicat un volum reunind poeme atît ale scriitorilor, cît și ale plasticienilor, actorilor, pop-starurilor și ale oamenilor politici irlandezi. În sumar figurează și primul ministru Bertie Ahern sau liderul Sinn Fein - Gerry Adams. Încasările pentru acest volum pus în vânzare în Irlanda și în importanta comunitate irlandeză din SUA vor fi donate în scopuri caritabile.

Un scriitor popular

● În topurile de vânzări publicate săptămînal de suplimentul literar al ziarului "La Stampa" - "TuttoLibri", numele lui Andrea Camilleri ocupă constant nu unul, ci mai multe locuri, în ultimele luni fiind prezent în secțiunea "Narrativa italiana" cu trei romane, *Il corso delle cose*, *Il gioco della mosca* și *Il birraio di Preston*, toate apărute la Ed. Sellerio (în 1998, acest scriitor în vîrstă de 74 de ani, originar din

trou care autorul mărturisește că s-a inspirat din Maigret-ul lui Simenon și din Pepe Carvalho, personajul romancierului barcelonez Vasquez Montalbán în cinstea căruia a și fost botezat) a devenit un erou popular în Italia în asemenea măsură, încît creatorul lui e pur și simplu hărțuit de cititorii nelineștiți de viitorul matrimonial al comisarului gurmând, plin de umor și mare consumator de literatură, se îngrijorează

Sicilia, a vîndut doar în Italia un milion de exemplare din romanele sale cu tramă istorică și polițistă. Eroul pe care Camilleri îl trece dintr-o carte într-alta, comisarul Montalbano (pen-

tru starea sănătății lui, îi detestă dușmanii etc. Fiindcă folosește mult dialectul - în special cel sicilian, dar și roman, florentin, genovez - cărțile lui Andrea Camilleri sînt dificil de tradus.

Pentru copii

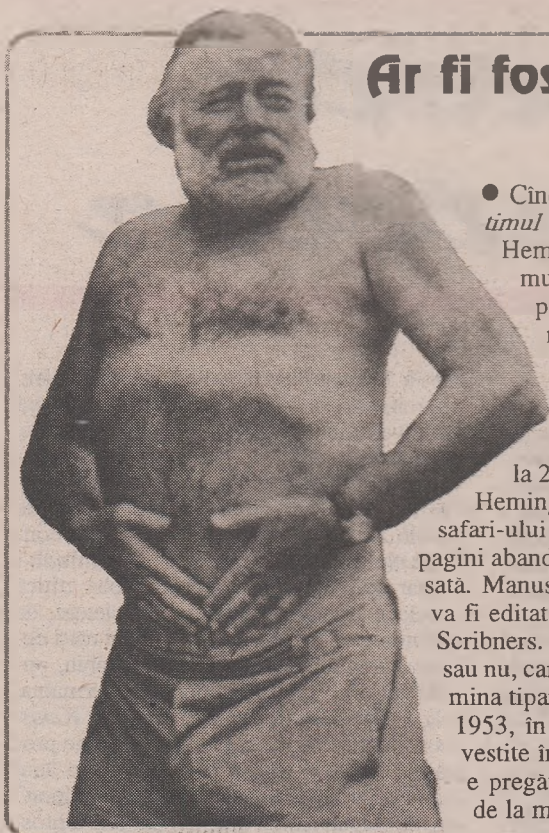
● Născută în 1919 într-o familie de aristocrați, Sophia de Mello Breyner, numită "marea doamnă a poeziei portugheze", a scris și povești pentru copii, pline de farmec și delicatețe, în care umorul îndulcește melancolia și nostalgia. Trei dintre acestea, *Zina Oriana*, *Fetița mării* și *Băiatul de bronz* au fost publicate în volume separate, cu frumoase ilustrații, la Ed. La Différence, iar "Le Monde des Livres" o situează ca valoare pe poeta portugheză alături de clasicii genului, de la Andersen la Saint Exupéry.

Poezia la Tîrg

● Pînă și adversarii lui recunosc rolul tînrului președinte dominican Leonel Fernandez în promovarea literaturii în țara sa. Chiar de la venirea la putere, acum trei ani, el a relansat Tîrgul de carte de la San Domingo, anul acesta standurile atrăgînd zilnic în jur de o sută de mii de vizitatori. Invitat să țină o conferință despre creolizare în Caraibe, poetul și eseistul martinichez Edouard Glissant s-a declarat

fascinat de "latura populară a acestui Tîrg, în care cartea e tratată într-un mod familiar și respectuos în același timp". Dedicată poetului național dominican Pedro Mir, ediția din acest an a acordat o mare atenție poeziei. Premiul Tîrgului de carte din San Domingo a fost decernat poetului Manuel Rueda pentru *Las metamorfosis de Makandal* - un poem cu rădăcini în imaginarul și miturile insulei Hispaniola.

Ar fi fost el de acord?

● Cînd a apărut, postum, romanul *Ultimul nabab* al lui Scott Fitzgerald, Hemingway a scris editorului lor comun: "E groaznic pentru Scott să se publice un lucru pe care nu l-a terminat, dar presupun că asta nu-i deranjează pe viermii care-i devorează cadavrul". Joan Didion citează această frază în "New Yorker", apropo de publicarea, la 21 iulie, în ziua centenarului Hemingway, a amintirilor romanțate ale safari-ului din Africa din 1953, 800 de pagini abandonate de autor într-o fază nefinișată. Manuscrisul inedit *True at First Light* va fi editat de fiul lui Ernest, Patrick, la Ed. Scribners. Acesta e convins că, terminată sau nu, cartea tatălui său trebuie să vadă lumina tiparului. În imagine, Hemingway în 1953, în timpul aventurii vînătorești povestite în volumul inedit, a cărui apariție e pregătită ca un mare eveniment, încă de la mijlocul anului trecut.

Al doilea roman

● Scriitorul Ralph Ellison a debutat în 1952 cu o veritabilă capodoperă, romanul *Invisible Man*, al cărui erou-narator, un om de culoare, e anonim și invizibil într-o Americă albă. Cu o structură episodică și reiterativă, cu fragmente inspirate din folclor, jazz, evenimente cotidiene, precedente literare, coșmaruri și fapte autobiografice, romanul lui Ellison trece intenționat de la naturalism la expresionism și suprealism, pentru a sugera destinul complicat al negrului pe care oamenii refuză să îl vadă. După consacrarea ca scriitor important, prin această primă carte la care lucrase șapte ani, Ralph Ellison a început o alta. În 1967 încă nu o terminase, cînd un incendiu i-a distrus cele 400 de pagini de manuscris. Nu avea nici o copie. Complet demoralizat, s-a apucat să o rescrie. La moartea lui, în 1994, manuscrisul avea 2000 de pagini și încă nu era gata. Executorul lui testamentar a anunțat că va publica, sub titlul *Juneteenth*, o parte din cel de al doilea roman al lui Ellison, iar într-un număr recent din "The New Yorker" se pot citi extrase în avanpremieră.

Viziunea lui Malevich

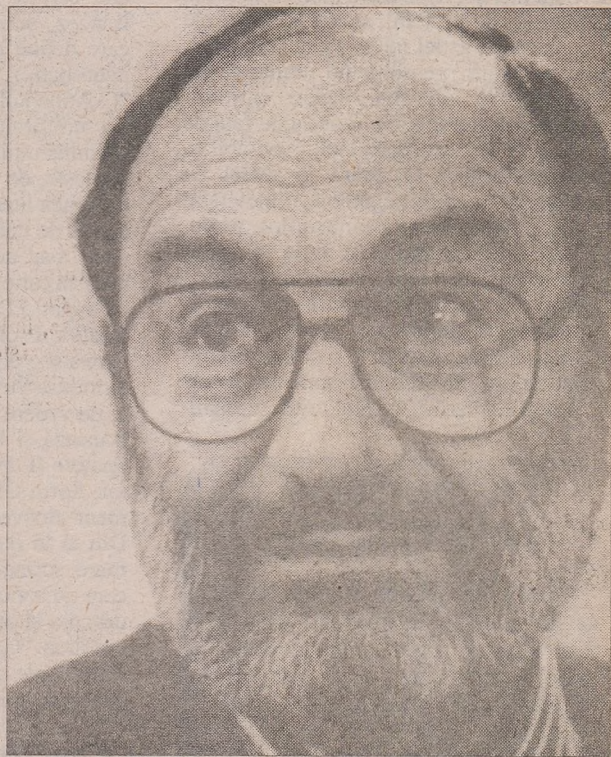
● Galeria de artă Barbican din Londra este, pînă la 27 iunie, gazda expoziției "O artă nouă pentru o eră nouă: Viziunea lui Malevich despre avangarda rusă". Sînt prezentate opere din colecția fostului Muzeu al culturii artistice din Sankt Petersburg, creat în 1919 și plasat sub responsabilitatea artiștilor. Malevich a devenit directorul acestui muzeu în 1923. Colecția expusă la Londra cuprinde 84 de picturi și 48 de lucrări pe hîrtie, semnate de Larionov, Goncharova, Tatlin, Chagall, Rodcenko și Kandinsky.

Contractul social, adnotat

● Voltaire a citit cu pînă în mină și a adnotat *Contractul social* al lui J.J. Rousseau, observațiile sale notate pe marginea paginilor fiind destul de severe. Cum Ecaterina a II-a s-a grăbit să achiziționeze în 1778 biblioteca lui Voltaire, această raritate bibliofilă se

află azi la Petersburg. Editura franceză "Le Serpent à plumes" a avut fericita idee de a reproduce *Contractul social* comentat de Voltaire într-o ediție facsimilată extrem de frumoasă (e drept că și prețul ei e la înălțimea acestui document intelectual de prima mînă).

Dialog pe Internet

● Umberto Eco (în imagine) și Tzvetan Todorov au dialogat în direct pe Internet (www.canalweb.net) în legătură cu noua carte a primului, *Kant și Ornitorincul*, tradusă recent la Ed. Grasset. Discuția a fost destinată și amicală, s-a vorbit despre semiotică și despre ficțiune, despre teorie și creație, cu inteligență și farmec. Umberto Eco a mărturisit că povestirea unor întîmplări îl pasionează: "Cînd scriu un roman, am impresia că sînt în vacanță..." Această conversație a rămas "în linie", și este viu comentată de internații cu preocupări literare.

Viața privată a lui San-Antonio

● La Ed. Fleuve Noir a apărut biografia lui Frédéric Dard, prolificul autor al seriei de romane polițiste semnate San-Antonio. Biograful, François Rivière, a fost interesat mai mult de om decît de scriitor, deși omul e total dependent de mașina de scris, în fața căreia și-a petrecut

cea mai mare parte a vieții. Biografia reconstituie parcursul copilului din Bourgoin-Jallieu pînă la adultul nelineștit, permanent îndrăgostit și avînd o insațiabilă poftă de scris, disimulatul care, sub expresii argotice grosolane, ascunde un suflet mare, de sentimental vulnerabil.

Revista revistelor

Noul "Continent"

Motivele de descurajare a inițiativelor culturale sînt pentru unii scriitori o provocare la acțiune: de la Suceava ne-a sosit o nouă publicație literară, *CONTINENT* - revistă de dialog cultural Est-Vest, realizată de Constantin Pricop (redactor șef), Constantin Severin și Florian Bratu și editată de Centrul de Studii și Analize Suceava, cu sprijinul S.C. Nord Est S.A. - "Monitorul de Suceava". În ciuda formelor variate de relief, înfățișarea "Continentului" e sobră, aproape monotonă, cele 120 de pagini fiind machetate invariabil pe două coloane, cu același corp de literă și aproape fără ilustrații. Dar austeritatea prezentării grafice e compensată de calitatea conținutului care, prin selecția autorilor, subiecte și stil, amănunțite oarecum de ceea ce era odată *Secolul 20*. În Editorial, Constantin Pricop (care și-a rezervat și paginile de cronică literară și e prezent și în secțiunea *Repere teoretice* cu un lung fragment dintr-un studiu) explică ce se dorește a fi noul "Continent" pe harta aglomerată a publicisticii literare de la noi: "Prelungita stare de tatonări în care se menține [literatura română] după '89 este însoțită de o periculoasă diminuare a spiritului critic. Momentele tulburi sînt favorabile compromisurilor de tot felul, zădărnicesc cristalizările după adevărate repere valorice. În astfel de împrejurări critica nu mai este... critică, s-a transformat într-un sistem mascat de publicitate. Iar celelalte instituții ale vieții literare, de la cea a cronicii la aceea a premiilor de tot felul, se manifestă și ele în consecință, astfel încît «laudele»... criticilor sau laurii premiilor nu numai că nu mai consacră adevărate valori ci, dimpotrivă, îndeamnă la circumspecție față de cel căruia îi sînt acordate. Este inevitabil ca adevărata critică să apară în astfel de momente ca... spirit negativist, e inevitabil ca, într-o lume a compromisurilor, profesionalismul aranjamentelor să vadă în manifestarea liberă a criticii simptomul unor... frustrări..." Continentalii suceveni vor, în consecință, să reabiliteze "adevărata critică" și, mai ales, să reflecte o nouă mentalitate în raporturile literaturii române cu cele occidentale. Practic, spiritul critic se mani-

festă în pagini prin Adrian Marino, care, pomînd de la două articole despre cenzură din volumul lui Al. Călinescu *Intersticii*, aduce informații bibliografice suplimentare, demonstrînd că istoria cenzurii în România comunistă nu e un domeniu aflat de puțin studiat cum se crede, o primă contribuție în acest domeniu aparținîndu-i chiar domniei-sale. Andrei Corbea critică și el, cu argumente serioase, deficiențele de abordare și nivelul modest al unei cărți despre literatura germană din România, publicată de Cristina Tudorică în Germania, iar Florian Bratu, luînd ca pretext *Kakistocrația* lui Dorin Tudoran, își expune propriile cugetări despre prostie, într-un aliaj cam nefericit de prețiozitate și stil "colorat" ce seamănă mai curînd cu o parodie a prostiei (sau poate o fi?). Cronică literară a redactorului șef (el jura în editorial pe spiritul critic) la *Jumalul american* al lui Stelian Tănase e preponderent descriptivă. ● Foarte activ pe "Continent", în variate genuri, este Constantin Severin, pe cit de bun poet, pe atît de talentat și pasionat publicist: toate materialele semnate de el (unele cu pseudonim) în acest număr sînt excelente. ● În secțiunea de *Interviuri* sînt reproduse și fragmentele din interviul acordat de Cioran în 1983 lui Hans Jurgen Heinrichs și publicate în februarie de "Magazine littéraire" care le selectase din versiunea integrală, apărută anul trecut pe un CD în Germania. (Am dorit și noi să preluăm aceste fragmente încă de acum două luni dar, cerînd, cum e legal, voie editorului francez, acesta ne-a trimis la cel neamț, care deține drepturile și le vinde. N-am avut bani.) ● Culmea cea mai înaltă a "Continentului" o constituie *Dosarul* dedicat scriitorului francez Michel Houellebecq și romanului său *Particule elementare* care stîmtește, de un an, discuții fără precedent în lumea literară din Hexagon. (Cronicarul a citit de curînd în *Le Figaro littéraire* că, dacă s-ar aduna tot ce s-a scris despre această carte, ar ieși un volum cu cîteva mii de pagini.) *Dosarul Afacerii Houellebecq* e alcătuit de oameni competenți, care au citit cartea și o prezintă cititorului român (Elena Brîndușa Steiciuc), care au urmărit punctele de vedere contradictorii apărute în presa franceză și le rezumă pe cele mai semnificative (I. Pătrașcu) și de un bun traducător, Sorin Gheorghiu, care a ales un fragment elocvent pentru toată zarva stîmîtată. Din el îți dai seama că Houellebecq e un mare scriitor incomod, din familia celor care nu scriu pentru a plăcea, deci nu evită urîtenia și abjecția și nu țin cont deloc de gîndirea "corectă politic". Ar fi bine ca *Particule elementare* să fie tradusă integral și la noi.

Confuzii de azi și de ieri

Nu sînt prea mulți ani de cînd amestecul președintelui Iliescu în deciziile pe care trebuia să le ia guvernul Văcăroiu era considerat în cotidienele de difuzare națională, măcar în cîteva, printre care și *ADEVĂRUL*, o dovadă că președintele nu stă degeaba. Mai nou, dacă președintele Constantinescu încearcă să se amestece în treburile executivului, el provoacă mari reacții de protest din partea premierului și a miniștrilor din linia întâi a guvernului. Deprinderea presei de a judeca o situație în desfășurare potrivit unei experiențe anterioare duce la concluzii care nu au mare legătură cu relațiile de azi între Cotroceni și Palatul Victoria. Politic, premierul Radu Vasile stă mai bine decît președintele, cel puțin în acest moment. Prim-ministrul are în spate un partid, PNȚCD-ul, o alianță

LA MICROSCOP

Un nou Stoenesti sindical

O ZIARISTĂ măruntică și inimoasă din Oltenia îmi povestea, la începutul mineriadei care s-a sfîrșit la Stoenesti, cum au decis *liderii* să vină în Capitală. Ziarista știa bine ce înseamnă viața minerilor și simpatiza cu protestele lor, dar - profesional - știa să-și despartă simpatiile de observarea faptelor. Astfel că a evaluat destul de exact șansele de izbîndă ale ultimei mineriade. *Liderii* jucaseră prost și pormiseră la drum urmați de o echipă a șocului de strînsură. Cortina trasă la Stoenesti, urmată de arestarea *liderilor*, unul cite unul, a făcut un rău imens minerilor care, după aceea, ar fi avut motive de revendicări sindicale. Baronii ortacilor, transformați în vedete de presă, și-au bătut joc, pur și simplu, de alegătorii lor, dintre care unii au ajuns să facă greva foamei în fața palatului Cotroceni, ca reprezentanți ai mineritului, după ce *liderii* lor au compromis sindicalismul mineresc din Valea Jiului.

Liderii marilor centrale sindicale, care negociază cu guvernul de mai bine de o lună și diverse chestiuni nesindicale, la începutul săptămînii trecute, cînd ar fi trebuit să aibă loc marea grevă de 24 de ore, s-au văzut nebăgați în seamă de sindicatele locale aflate în subordinea lor. Dirijorii de la centru ai sindicalismului autohton s-au trezit trădați de capelmăștrii locali care știu mai bine decît ei cit e de rentabilă o grevă în împrejurările de acum.

Lunea trecută în mișcarea sindicală din România a avut loc o nouă tragere de cortină; de astă dată personajele care s-au văzut scoase astfel din scenă au fost șefii sindicalismului centralizat, care, de mai multe luni, amenință guvernul că îl vor da jos.

Se încheie astfel încă o perioadă din istoria tranziției în România. Aceea în care sindicalismul se amesteca, pe față, cu politica.

Victor Ciorbea, Miron Mitrea, iar mai tîrziu Miron Cozma au confundat condiția de lideri sindicali cu aceea de premianți ai vreunui partid politic. Sindicalistul Ciorbea, destin fulgerător, eșec pe toată linia, e, ca destin, mai em-

blematic decît Miron Mitrea sau decît Cozma. Atașat din mers unui partid, Ciorbea și-a păstrat reflexele de lider sindical și impresia că partidul din care face parte trebuie să se conformeze traiectoriei sale personale, ca și cum PNȚCD-ul ar fi fost sindicatul pe care el l-a condus.

Șefii marilor carteliuri sindicale, pe care negocierile cu guvernul i-au făcut să-și închipuie că au în spate un soi de electorat ascultător, au descoperit lunea trecută că în spatele pozițiilor de forță pe care le-au adoptat în disputele lor cu Radu Vasile nu se află decît mai nimic și te miri ce.

Luată de valul unei puteri pe care n-o mai au, *liderii* sindicali de la centru s-au apucat să facă programe alternative de guvernare, să ceară vot uninominal și, în general, să facă un zgomot politic pentru care nu aveau mandat.

Lunea trecută, marii negociatori ai păcii sociale dinspre sindicate s-au văzut abandonați de majoritatea celor care ar fi trebuit să intre în grevă, după program, dar care au preferat să-și vadă de lucru fiindcă programul de la centru nu avea nici o legătură cu problemele și cu strategia particulare sindicatelor reprezentate de ei.

După eșecul mișcării de cenzură al cărei epitaful l-a făcut Radu Vasile, premierul care a spus că nu mai avem de nici unele, pînă acolo că nici de furat n-a mai rămas mare lucru, eșecul grevei generale de 24 de ore e o dovadă că mișcarea pe care voiau să i-o ofere *liderii* centralelor sindicale lui Radu Vasile nu stă în picioare în raport cu argumentația buzunarelor întoarse pe dos de care s-a folosit premierul.

Ca de aici, premierul a început deja să construiască planuri destul de improbabile ca izbîndă și că vrea să transforme o guvernare de criză într-un merit de partid, despre asta probabil că vom mai vorbi, în lunile următoare, dacă nu cumva mult mai repede, din cauza precipitării preelectorale de care s-au îmbolnăvit partidele din coaliție.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42. (foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13. Abonamente în 1999: 3 luni - 52.000 lei; 6 luni - 104.000 lei; 1 an - 208.000 lei. ISSN 1220-6318

Tipărit la
C&R Graphic S.A.

24 pag - 4.000 lei
La redacție: 3.000 lei